

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

cenacul.vitralii@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2025

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Secretar de redacție:

Col. (r) Mihai Munteanu

Membri:

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat

Gl. mr. (r) Marin Ioniță

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- O vară... cu extreme 5

File de istorie

- Serviciul secret român în perioada 1842-1866: evoluții în domeniul siguranței generale și apărării naționale (I) 7
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Din activitatea Serviciului Special de Informații pe frontul de vest (decembrie 1944 – mai 1945) 30
Dr. ist. Alin Spânu
- Evenimente, stări de spirit și activități informative în 1940-1941 la Iași. Pagini din documente (III) 36
Col. (r) prof. Radu Voroneanu
- Conceptele de „revoluție” și „revoluționar” din perspectiva lui Mihai Eminescu 56
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

Memorie profesională

- Anii '980: o manipulare în domeniul petrolier 68
Col. (r) Gheorghe Cosma
- Contraspionajul, un domeniu fascinant al muncii de informații! 74
Col. (r) Ioan Micle
- Întâmplări profesionale (3) 78
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Corupția ca amenințare la adresa siguranței naționale 95
Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

În sprijinul culturii de securitate

- Pe teme de actualitate 100
 - Viitorul declassificat. Megatendințele care ne-ar putea distruge lumea
 - Scurte considerații privind explorarea culturii serviciilor de informații

Col. (r) Liviu Găitan

- Note de lectură 106
 - Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu: Ordinea statală versus dezordini publice – istoric, analize și învățăminte românești (Alin Spănu)
 - Istoria profilului antiterorist în România, 1974-1989 (Sorin Aparaschivei)

Pagini literare 113

- *Poezii*: Liliana Badea-Cârstea, Elena Cîușescu, Costică Dogaru, Florica Dumitru, Ioan Florian, Ion Alin Gheorghe, Petru Popița, George Vlaicu
- *Proză scurtă*: Iacob Oniga
- Vitrina cu cărți
- *Floare de colț*: Cronici și impresii
- Agenda Cenaclului „Vitrării”

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 135

- Cronologie: aprilie – iunie 2025
- *Vitrării* în peisajul publicistic
- Prezențe artistice: Valeriu Lazăr

EDITORIAL

O VARĂ... CU EXTREME

Începe o vară în care cu toții vom încerca să trecem peste evenimentele extreme care ne-au marcat în ultima vreme, nu doar pe noi, rezerviștii, ci întreaga societate, care s-a confruntat și continuă să se confrunte cu atacuri și „măsuri active” menite să inducă scindarea și dezbinarea românilor, afectați deja de o gravă criză politico-economică și supuși efectelor războiului de la graniță.

Evoluțiile sunt la fel de complexe și marcate de fenomene extreme pe întreg continentul, ba chiar pe întreaga planetă, ceea ce i-a determinat pe numeroși analiști să considere că ne aflăm la începutul unui amplu proces de profundă transformare geopolitică, accelerată și de progresul rapid și cu nebănuite riscuri al tehnologiilor de vârf.

Nu putem opune acestor forțe negative altceva decât ceea ce ne caracterizează: omenia, solidaritatea, spiritul de înțajutorare, grija față de semenii, toate acestea îmbogățite de experiența de viață pe care ne-a dat-o cariera profesională. Avem convingerea că vom putea depăși, și de această dată, vicisitudinile și greutățile, așa cum au făcut-o mereu românii.

Sperăm ca prietenii și cititorii noștri să găsească și în acest număr al „*Vitrallilor*”, îndeosebi în *Filele de istorie*, exemple ilustrative ale capacității societății românești de a depăși momentele de criză, dar și aspecte care ne vor convinge, încă o dată, că trecutul mai are multe „sfaturi” de dat prezentului.

Paginile de memorialistică profesională prezintă, ca de obicei, cazuri și întâmplări semnificative, în evocări care, sperăm, sunt de natură să dea cititorului o perspectivă nouă asupra evenimentelor din trecutul informativ recent al României.

Inaugurăm cu acest număr o nouă rubrică adiacentă problematicii culturii de securitate, „*Pe teme de actualitate*”, care sperăm să fie suficient de atractivă pentru a suscita interesul și, de ce nu, contribuția cu analize și opinii a cititorilor.

Cenaclul Vitralii are, după cum ne-a obișnuit, o contribuție consistentă la componenta literară și artistică a revistei, îmbogățindu-ne mintea și sufletul cu noi creații literare și plastice.

Nu în ultimul rând, le mulțumim cititorilor și colaboratorilor noștri pentru aprecierile la adresa antologiei *Floare de colț*, asigurându-i că încurajările lor contribuie la motivarea tuturor autorilor, fiind, suntem convinși, tot atâtea îndemnuri la continuarea acestui frumos proiect.

Nu ne rămâne decât să încheiem prin a vă invita la o lectură pe care v-o dorim plăcută, într-o vară, sperăm, frumoasă și îmbelșugată!

Redacția

FILE DE ISTORIE

SERVICIUL SECRET ROMÂN ÎN PERIOADA 1842 – 1866: EVOLUȚII ÎN DOMENIUL SIGURANȚEI GENERALE ȘI APĂRĂRII NAȚIONALE (I)

Se atribuie (încă) lui Alexandru Ioan Cuza întemeierea primelor structuri de tip modern în domeniul informațiilor, siguranței statului și apărării teritoriului național, sens în care sunt invocate: pe linie militară, *Înaltul Ordin de Zi nr. 83* din 12/24 noiembrie 1859 prin care s-a constituit *Serviciul de informații al Armatei Române*, camuflat în cadrul Secției a 2-a a Corpului Marelui Stat Major General (după modelul francez); iar pe linia *siguranței statului* s-a „creat” *Cancelaria de Renseignement*, amintită în vara anului 1862 cu prilejul unei vizite a domnitorului la sediul Prefecturii Poliției Capitalei, ocazie cu care șeful statului a recomandat prefectului, colonelul Nicolae Bibescu, să ia toate măsurile pentru buna funcționare a acesteia. De asemenea, se bucură de recunoaștere și așa-zisul „aparat informativ și contrainformativ” de pe lângă *Serviciul Telegrafelor și al Poștelor* (oarecum corespondent al actualului STS), condus de Cezar Librecht. Aceasta ar fi, pe scurt, istoria oficială a primelor structuri informative militare și de siguranță ale statului român modern.¹

Consider, însă, că istoria acestui domeniu a rămas puțin cercetată², motiv pentru care, începând cu acest număr, voi prezenta un *corpus* documentar (de arhivă) care atestă cu certitudine că **la Ministerul de Interne exista încă din 4 mai 1842 Poliția Secretă/ sau Serviciul Secret** ca instituție specializată în „*privegherea*³ contra făcătorilor de rele”. La siguranța statului, de asemenea, exista o bază legală aferentă domeniului.

¹ Vezi istoria acestui domeniu în: Eugen Bianu, *Ordinea Obștească*, București, 1938; Horia Brestoiu, Vasile Bobocescu, *Aspecte ale activității de informații și contrainformații puse în slujba luptei seculare a poporului român pentru apărarea libertății, formarea statului național și cucerirea independenței de stat depline*, Ministerul de Interne, Serviciul Editorial, Presă și Propagandă în Rândul Populației, București, 1977; Vasile Bobocescu, *Istoria Poliției Române*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000; Florin Șinca, *Din istoria Poliției Române*, vol. I – *Între onoare și obediență*, București, 2006; Cristian Troncotă, *România și Frontul Secret, 1859-1945*, Editura ELION, București, 2008; și alții.

² Vezi cercetarea pe larg în: Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații. De la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018; carte care a obținut Premiul „Locotenent-colonel Mircea Tomescu” acordat de Revista „Gândirea Militară Românească”, 7 noiembrie 2019, Statul Major al Apărării, Ministerul Apărării Naționale.

³ În legislația veche a Țărilor Române termenul *priveghere* are semnificația de a supraveghea, a observa, a pândi, a urmări, a spiona, a iscodi, a cârmui, a administra, a conduce, a sta treaz, a nu dormi, prevedere, precauție, prudență. Cuvântul provine din latinescul *pervigilare*.

Primele reglementări de tip modern privind siguranța de stat în Principatele Moldova și Țara Românească

În Valahia, în iulie 1782 apare pentru prima dată *pașaportul*, introdus de domnitorul fanariot Nicolae Caragea, având ca scop controlul intrării sau ieșirii din țară a indigenilor (unii nemulțumiți de cârmuirea domnească), cât și ca instrument al autorității de stat pentru supravegherea (*privegherea*) străinilor care intrau și staționau pe teritoriul țării.

Preocupări în domeniul ordinii publice și siguranței statului a manifestat și domnitorul Mihai Șuțu care, numind la 11 august 1783 ispravnici (prefecți) în toate județele Munteniei, le-a ordonat să „străjuiască cu *priveghere*” pentru prinderea „tâlharilor sau borfașilor”, să facă putere în județe și să nu fie leneși în această activitate. Tot el a instituit măsuri pentru paza bisericilor, a publicat primul regulament (*nizam*) al străjerilor de pază din orașul București (în domnia din anii 1791-1793), iar la 25 iulie 1784 a introdus *cenșura tiparului*.⁴

Domnitorul Constantin Hangerli (1797-1799) a dat ordin Vel Agăi (echivalentul Prefectului Poliției Capitalei, n.n.) să-i țină „în *priveghere*” pe toți străinii care veneau în București, ei având ca obligații să răspundă mai întâi străjerului cine sunt și cu ce treabă vin în oraș, apoi se prezentau la Agie, ori Spătărie, pentru a obține documente de ședere în București. Hangiilor le era interzis să găzduiască străini fără aceste documente, în caz contrar fiind pedepsiți cu bătaia sau trimiși la ocnă.⁵

Primele indicii ale unei *poliții secrete de stat* apar în timpul domnitorului Nicolae Mavrogheni (1786-1790), care avea o astfel de poliție „formată din oamenii săi de încredere”⁶; el însuși se travestea și în secret făcea inspecții în teritoriu. Acesta a fost și primul domnitor fanariot care a organizat o „armată națională”, costumată după model occidental.

În anul 1792, Rusia imperială ajunge cu granițele sale pe Nistru, ceea ce a modificat echilibrul de putere la granița estică a Principatului Moldovei, Rusia devenind astfel principala amenințare la adresa securității interne și integrității teritoriale a Principatelor Române. Inevitabilul a avut loc în anul 1806, când Rusia a ocupat militar Principatele, manifestându-și intenția de a le anexa teritorial, scop în care comandamentul militar rus a împânzit teritoriul ocupat cu

⁴ Eugen Bianu, *Ordinea Obștească*, București, 1938, pp. 52-55.

⁵ Vasile Bobocescu, *Istoria Poliției Române*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, pp. 33-34.

⁶ *Ibidem*, p. 32.

numeroase rețele de informații a căror misiune era aceea de a identifica și anihila orice opoziție locală. S-au creat *agentura rusească* și „filorușii” în teritoriile românești.

Feldmareșalul rus Kneaz Prozorowski a înființat în anul 1807 în București **Comitetul Poliției**⁷, ca *organ pentru culegerea de informații în secret*, plasat în subordinea Agiei (adică a viitoarei Prefecturi a Poliției Capitalei). Agia a fost și ea organizată, plășile Capitalei fiind împărțite în culori și conduse de comisari. Începând cu anul 1809, denumirea de *agie* a fost înlocuită cu cea de *poliție*. Printre sarcini, această poliție a cules în secret informații referitoare la starea de spirit a românilor, a identificat persoanele care puteau fi de folos trupelor ruse și mai ales serviciilor lor de informații. Unul din șefii acestor rețele informative ruse a fost și negustorul Manuc-Bei, cel care în anul 1812 a avut un rol nefast în procesul răpirii Basarabiei de către Rusia, Basarabia devenind astfel un „cap de pod” pentru viitoarele acțiuni anexioniste ale imperialilor ruși. Notăm că retragerea din țară a armatei ruse în anul 1812 nu a adus cu sine și desființarea Comitetului Poliției.

O *poliție secretă* a avut și domnitorul Ion Caragea (1812-1818), instituția fiind cu precădere folosită pentru a-i urmări și prinde pe haiduci, numiți „cete de hoți”, între cei prinși fiind și vestitul haiduc Iancu Jianu.⁸

Preocupări pentru înființarea unei *poliții de stat* în Moldova a avut și domnitorul Mihai Suțu al II-lea, care în anul 1819 a numit în acest scop o *comisie* de boieri sub președinția Mitropolitului, dar, din diverse motive, *comisia* nu și-a realizat misiunea încredințată.⁹

În cele din urmă, ultimului domnitor fanariot Alexandru N. Suțu îi revine meritul de a pune bazele unei *poliții generale a statului* (Valahia) sub denumirea de *Casa Privegherii* sau *Astinomia*, *înființată la 18 martie 1820*. La nivel general, organizarea și funcționarea instituției decurgeau astfel: *o parte din bugetul acesteia era destinată așa numiților iscoditori (agenți secreți – n.n.), „ce este trebuință a se orândui ca să cerceteze în toată vremea cafenelele, tractirurile (hanuri, birturi, bordeluri – n.n.) și alte ase(menea) locuri unde este adunare de multe feluri de oameni”*.¹⁰ Marii vornici se îngrijeau ca vătăfii

⁷ Ibidem, pp. 32-37.

⁸ Ibidem, pp. 37-38.

⁹ Nicolae I. Turcu, *Manual Polițienesc*, Tip. „Bucovina” I.E. Torouțiu, București, 1935, p. 9.

¹⁰ Bogdan Constantin Dogaru, *De la poliția informativă la Serviciul Secret al Ministerului de Interne (1807-1859)*, disponibil pe:

<https://serviciisecreteputnavrancea.wordpress.com/author/bogdancdogaru/>.

plaiurilor (grănicerii din zona muntoasă) să țină evidența tuturor străinilor intrați sau ieșiți din țară, să îi cerceteze amănunțit și să le elibereze *teșcherele* (pașapoartele) care trebuiau să fie prezentate la *Casa Privegherii*. O dată la 15 zile, grănicerii urmau a prezenta un raport detaliat referitor la evidența și circulația străinilor, fiind consemnate date precum: numele, porecla, descrierea fizică, meseria, perioada șederii, locul și scopul deplasării. Cei care ieșeau din țară trebuiau să prezinte agenților lor diplomatici pașapoartele eliberate de *Casa Privegherii*. De asemenea, erau luați în evidență și supravegheați de către *Casă vagabonzii* (termen care se referă la străinii fără profesie) și slugile (hamali, vizitii, servitori, doici) din București.¹¹

Așadar, se atestă în Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea existența unor instituții, să le numim premoderne, cu atribuții de poliție informativă și siguranța statului. Ele se aflau în subordinea *hatmanului* în Moldova și a *marelui spătar* în Țara Românească, sprijiniți de: ispravnici (prefecții de județ), pârcălabi, privighetorii ocoalelor, căpitani de oraș și de margine (frontieră), polcovnicii de poteră, seimenii, armașii, zapcii și străjerii. Toți împreună aveau ca sarcină prinderea *făcătorilor de rele*, adică a celor care tulburau ordinea de stat, siguranța persoanelor și bunurilor. În București, paza și buna orânduire polițienească era încredințată Agiei (Prefecturii), Spătăriei, Armășiei și altor organe. Agia asigura ordinea și siguranța în interiorul Capitalei, se ocupa de paza personală a domnitorului, în timp ce Spătăria avea atribuții în cartierele mărginașe ale Bucureștiului și în împrejurimile sale. Armășia, ce cuprindea artileria, executa pedepsele cu sentința capitală și se ocupa de administrarea închisorilor. Până la Pacea de la Adrianopol (1829), Marele Vornic, precursor al ministrului de interne, era șeful Poliției și Siguranței, fiind investit și cu atribuții judecătorești și ajutat în aplicarea dispozițiilor de ispravnici (prefecții județelor), subcârmuitori (subprefecții) și de alți funcționari administrativi.

În anul 1828, luptând cu turcii, armatele ruse au ocupat iar Principatele Române și au încercat anexarea lor, dar de această dată Marile Puteri au fost mai vigilente și au silit Rusia să dea înapoi. Din acest moment Rusia și-a schimbat tactica și a adoptat așa-numita *politică a pașilor mărunți*, s-a autoproclamat „putere protectoare” a creștinilor aflați sub stăpânire otomană și și-a arogat dreptul de a administra Principatele Române. Pentru a calma Marile

¹¹ *Ibidem*.

Puteri, țarul rus a notificat capitalele europene că voiește să contribuie la „modernizarea internă” a Principatelor, sens în care în anii 1831-1832 le-a impus *Regulamentele Organice*. În realitate, Regulamentele Organice produceau „anexarea administrativă” a teritoriilor românești prin crearea compatibilității între instituțiile Imperiului rus și cele ale Principatelor Române înaintea anexării teritoriale. Primele instituții luate în vizor au fost cele de forță ale celor două principate românești, la a căror administrare și conducere au fost plasați reprezentanți sau interpuși ai Țarului.

Totuși, armatele ruse de ocupație fiind obligate să se retragă, instituția *Regulamentului Organic* a fost folosită de către Partida Națională pentru a introduce un suflu național în reglementarea modernă a activității de *poliție informativă și siguranța statului* din Principatele Române. Invocând Tratatul de Pace de la Adrianopole (1829), care stipula întărirea stăpânirii românești în conducerea *din lăuntru* a Principatelor, în Valahia s-a înființat *miliția pământeană* (națională) pentru paza granițelor și paza bunei orânduiei a liniștii interne. *Miliția* era cârmuită de un spătar, ajutată de un ștab (*état-majeur*) care avea în pază granițele, carantinele, vămile, cordonul de sănătate, slujba din lăuntru, slujba polițiilor orașelor și județelor, privegherea pentru împlinirea dăjdiilor. Datoria Spătarului (un fel de ministru de război) era să dea ofițerilor și celorlalți comandanți instrucțiunile necesare pentru ca „ei să poată *priveghea* (supraveghea – n.n.) cu folos spre *siguranța ocularilor* lor (*siguranța internă* - n.n.) ce li se vor însemna pe împărțirea județelor ca să dea mână de ajutor cârmuitorilor locali oricând vor fi „*pravilnicește*” chemați de aceștia. Spătarul ca o căpetenie a *toatei înarmatei puteri* a locului este dator a avea în tot minutul măsuri luate spre gonirea și prinderea făcătorilor de rele și a tulburătorilor, ori în ce loc se vor arăta. (...) La orice întâmplări de măsuri mari spre poprirea unei răutăți, spătarul este dator a se înțelege mai înainte cu ministrul celor din Lăuntru (cel de Interne – n.n.), după care spătarul va da poruncile sale unde se va cădea. Asemenea și orice comandir de comandă sau orânduit, de orice rang ar fi, afară din întâmplările de tâlhărie, sunt datori a se înțelege cu cârmuirea politicească a locului” (conform art. 412-417 din Reg. Org.).¹²

¹² În ediția din anul 1847 a Regulamentului Organic, articolele 412-414 au fost înlocuite cu texte din legile asupra slujbei miliției, asupra formării dorobanților și asupra pazei Dunării, apud: Paul Negulescu și George Alexianu (sub conducerea), *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, Biblioteca Institutului de Științe Administrative al României, Întreprinderile „Eminescu”, 1944, p. 139.

De asemenea, întru ordinea și siguranța generală a statului, Regulamentul Organic a dispus organizarea *Poliției* în ambele Principate. În București, șef al Poliției era *aga* (adică prefectul), orașul fiind împărțit în cinci *despărțituri* sau *culori*. Fiecare despărțire avea un comisar și trei subcomisari. Orașul Iași era împărțit în patru cvartale (cartiere) pe culori. Un *ipistat* (subcomisar) avea paza cvartalului, la ordinele comisarului. Un corp de gardieni, numiți *seimeni* în Moldova, făcea paza străzilor. Pentru controlul și evidența străinilor (la articolul 71) s-a ordonat întocmirea de catastife în care să fie trecuți toți *muncitorii străini* așezați în Principat, sarcină de care răspundea Ministerul Trebilor din Lăuntru. *Sudiții* (indivizii aflați sub protecție străină) erau și ei înscriși în catastife cu însemnarea numelui, poreclei, neamului, orânduiei, meseriei, averea și pașaportul sau documentele privind originea lor (art. 93).

Ministrul de interne („din Lăuntru”) era și șeful *Poliției*, el coordona legătura și corespundea continuu cu cârmuitorii județelor și ori de câte ori considera necesar lua *măsuri proprioare*, iar în înțelegere cu *spătarul* semna toate pașapoartele ce se eliberau pentru trecerea peste graniță. Ministrul era însărcinat și cu *privegherea* ținării în bună stare a drumurilor din țară. Pentru judecarea în instanță superioară se apela la Înalțul Divan, inclusiv judecarea celor care „aduc obraz al Statului”, adică daune siguranței statului. De asemenea, ministrul de interne (cu rang de mare logofăt) era și președintele Înalțului Sfat Administrativ al țării (similar Consiliului de Miniștri), unde participa și Vistiernicul (ministrul de finanțe) și Marele Postelnic (șeful Cancelariei). Când Domnul (șeful statului) considera necesar, putea participa și prezida lucrările Înalțului Sfat Administrativ. Funcționarii din administrație, ostășești și judecătorești, inclusiv cârmuitorii de județ (prefecții) și subcârmuitori (subprefecții) erau aleși de către Domn.

Regulamentul Organic a introdus pentru funcționarii de stat ***principiul stabilității în funcție***, făcându-se precizarea că „schimbarea slujbașilor pe tot anul, care se obișnuia până acum în Valahia, fiind vătămătoare slujbei, se doboară cu totul. Orice orânduit în slujba administrației se va numi pe trei ani, afară dintr-o greșeală vădită și urmată după o pregătire sau când însuși se va retrage din slujbă după a sa voință”.¹³ Subcârmuitorii de plasă aveau ca sarcină

¹³ Istoriografia domeniului arată că stabilitatea în funcții în cadrul Ministerului de Interne s-a introdus abia în anul 1903, prin Legea Lascăr, vezi în acest sens: Vasile Bobocescu, *op. cit.*

apărarea sătenilor de orice *năpăstuire, silnicie și să înștiințeze cârmuitorul județului de orice s-ar întâmpla în plasă* etc.

În Secțiunea a VIII-a, intitulată „Despre *Orășeneasca Poliție*” (art. 91-93), Regulamentul Organic al Moldovei precizează că „Agia (adică Prefectura orașului Iași, n.n.) va priveghea prin mijlocirea comisarilor și epistaților (subcomisarilor – n.n.) urmările tuturor celor sosiți în oraș și pentru cei fără trebuință ce nu caută nici un meșteșug folositoriu și care nu au nici o *siguranție* pentru a lor bune purtări va raporta ministrului din Lăuntru spre cuviincioasa punere la cale. Toți străinii veniți în oraș vor fi datori a se înfățișa în 24 de ceasuri la Agie spre a-și arăta pașapoartele și locuința lor. După cercetarea acestui document, Agia le va slobozi fără plată *bilet de petrecere* (un aviz, n.n.) în oraș pe o vreme hotărâtă, la a cărei împlinire străinii vor fi îndatorați a-l înnoi”, de asemenea, hangii și alte gazde erau datori să comunice Agiei „ora primirii, numele, starea și locul venirii acelora ce-i va fi primit la sine, iar la dimpotrivă urmare, ei vor fi supuși răspunderii”.¹⁴

Tot în Moldova, la art. 211-232, Regulamentul Organic arată că *Miliția Națională* (denumită în Regulament și *Jandarmerie*), constituită pentru paza marginilor țării și slujba din lăuntru, s-a organizat în felul următor: „Domnul este *înaltul șef al miliției* Principatului Moldovei (comandantul suprem al Armatei, n.n.); miliția este comandată de *hatman* (ministrul de Război, reprezentant politic, n.n.), dimpreună cu un *Stat-Major* (șeful Statului Major General al Armatei, adică funcționarul de stat profesionist, n.n.)”. Hatmanul, numit și „comandant de toată *Puterea Armată* a pământului”, „este dator a da trebuincioasele instrucții la ofițerii și la ceilalți comandiri spre a putea ei priveghea cu scumpătate *siguranția* ocoalelor lor” (art. 246).

Atât în Moldova, cât și în Țara Românească Regulamentul Organic prevede că dregătoriile publice erau rezervate exclusiv *boierilor pământeni*!

Principiul separației puterilor în stat: Regulamentele Organice repartizau domeniile de competență și responsabilitățile în felul următor: toți dregătorii *ramurei judecătorești*, precum marele-logofăt, șeful Sfatului Administrativ, postelnicul, aga sau directorul Poliției Capitalei (adică Prefectul) și agentul pe lângă Poarta Otomană (la Constantinopol) se numeau de Domn dintre boierii care aveau *însușirile cerute* pentru astfel de dregătorii. *Ramura*

¹⁴ Paul Negulescu, George Alexianu (sub conducerea), *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, Biblioteca Institutului de Științe Administrative al României, Întreprinderile „Eminescu”, 1944, p. 249 (www.digi.buc.ro).

dregătorilor Străjii Pământești cuprindea hatmanul și ceilalți ofițeri de toate gradele, *Ramura Administrativă* fiind încredințată ispravnicilor (adică prefectilor de județ), casierilor și dregătorilor carantinelor.

Toți funcționarii, dregătorii politici și militari de orice treaptă erau răspunzători pentru îndatoririle dregătoriilor lor. În fiecare ocol era numit un *privighetor* (subprefect), ales de vorniceii satelor ocolului dintre nobilii frunțași ai ținuturilor, adică dintre: boiernași, neamuri și mazili, cu precizarea că „pentru a fi ales cineva *privighetor* trebuia să fie proprietar de avere nemișcătoare și stabilit în locul pentru care era ales”, numirea în funcție a subprefectului era pentru o perioadă de trei ani, numele candidatului fiind comunicat ministrului de interne, care cerea confirmarea Domnului.

Nu în ultimul rând, Regulamentul Organic prevedea măsura *expulzării* din țară pentru „făcătorii de rele și criminaliștii Statului (*delincvenți politici* – n.n.), fugarii, precum și datornicii care s-ar furișa dintr-o țară în alta se vor înturna la locul lor”.¹⁵

În anii următori au fost aduse reglementări mai aplicate siguranței statului și apărării teritoriului, cele mai importante fiind:

1) *Datoriile străjuitorilor du pe la picheturile Cordonului Dunării*, din anul 1834;

2) *Instrucțiunile pentru datoriile polițmaistrilor, înalt întărite după Anaforaia nr. 200 din 16 iunie 1835*;

3) *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei 1832-1855*;

4) *Regulamentul privind controlul deplasării cetățenilor străini și pașapoartelor în Țara Românească*, act emis în februarie 1852.

Datoriile străjuitorilor du pe la picheturile Cordonului Dunării din anul 1834¹⁶ este prima legislație de tip modern care reglementează sarcinile și misiunile nou-înființatei armate naționale, inclusiv în domeniul activităților de informații necesare siguranței statului și apărării teritoriului național. Documentul a fost grăbit de Rusia în contextul în care în acel an ea a fost obligată să evacueze Principatele. Sugestiv este și faptul că reprezentantul Rusiei în Principate, Pavel Kisseleff, s-a ocupat mai întâi de Valahia, iar nu de Moldova cu care rușii aveau frontieră comună, unde înființarea armatei naționale s-a făcut cu o întârziere de aproape doi ani, sub domnitorul Mihail

¹⁵ *Ibidem*, p. 352.

¹⁶ Documente de arhivă indică faptul că un regulament similar exista și la *Cordonul Munților*.

Sturdza. Cele două armate naționale românești aveau ca nucleu organizatoric regimentele lor de graniță: *Cordonul Dunării* (contra Imperiului Otoman) și *Cordonul Munților* (contra Imperiului Habsburgic). Astfel, rușii lucrau deja cu „materialul clientului” atât contra turcilor, cât și contra habsburgilor. Evident, rușii nu au dorit să înființeze și „Cordonul Prutului”!

Între *Datoriile străjuitorilor du pe la picheturile Cordonului Dunării* se aflau și următoarele: *grănicerul* (ca funcționar al statului) „nu îngăduie pe nimeni a trece prin distanța pichetelor din Principat în Turcia, nici din Turcia aici, și oricine se va prinde în pază să-l trimită din pichet la Punct. (...) Nimeni din particulari nu are voie a ieși și a se preumbla pe marginea Dunării fără treabă și fără gardian și atunci să se arate mai întâi la pichet; iar rătăcindu-se vreunul să se trimită îndată cu convoiul la punct. (...) Cordonașii când merg de patrulă noaptea de se va întâmpla a găsi pe oricare pe linie, care nu cunoaște *secretul*, sunt datori a-i duce la pichet spre a se cerceta de efreităru de acolo, asemenea și când vede luntre preumblându-se pe Dunăre noaptea îi va cerceta de unde vin și unde merg și de vor vedea că sunt dincolo le va zice ca să treacă în partea lor; iar de nu vor da ascultare atunci patrula îi va *priveghea în secret* ca să vadă încotro se duc și întâmplându-se să iasă pe mal îi vor prinde, iar la împotrivire ce vor întâmpina pot întrebuința armele”.¹⁷

Cea de a doua reglementare, *Instrucțiunile pentru datoriile polițmaistrilor, înalt întărite după Anaforaua nr. 200 din 16 iunie 1835*, precizează că *Polițmaistrul* (adică șeful Poliției de județ) era funcționarul local însărcinat și cu ținerea unei *Cancelarii de Informații*, el „având o condică (*registru unic de înregistrare*, n.n.) în care va trece hârtiile care vor intra de ori unde și alta pentru hârtiile ce se vor lucra, precum și o condică pentru expediția hârtiilor lucrate”. La sfârșitul fiecărei luni *polițmaistrul* „trimite Ispravnicului (prefectului, adică reprezentantului guvernului în județ) lista cuprinzătoare atât de numărul poruncilor săvârșite, cât și de alte pricini ce se vor înfățișa la dânsa”; situația „pentru toate pricinile stingătoare de datoriile polițienești ce se vor urma între pământeni cu supușii puterilor străine”; el „nu va ataca persoana suditului (protejatul unei puteri străine, n.n.) afară numai în pricinile de poliție și criminalicești”, de asemenea, el „va ține o condică cu toți străinii care au *bilet* (viză de ședere, n.n.) arătător de locul, casa și fața la care se vor fi aflând în slujbă”, iar

¹⁷ Arhivele Naționale ale României/ sau Arhivele Naționale Istorice Centrale – se va cita ANR, Inventar (Inv.) 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 966, fila 120.

„toți stăpânii slugilor vor fi datori a face cunoscut pentru slugile și slujnicele ce vor tocni ca să se cerceteze din ce loc sunt, care sunt părinții sau rudele lor, ce cheazășie au, de care nație și lege sunt și așa să fie trecuți în condică”. Se stipula că „Polițmaistrul va împlini toate măsurile arătate în aceste *instrucțiuni*”, pe care Secretarul de Stat le-a împărțășit *Departamentului Dinlăuntru* încă din „16 iunie 1832 sub nr. 877”¹⁸ (fac precizarea că *Regulamentul polițmaistrilor* era o prevedere cuprinsă în *Regulamentului Organic*).

Cea de a treia reglementare, *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei 1832-1855*, pare a fi un manual procedural, fiind prevăzut că acțiunea de *prigonire publică* era apanajul organelor polițienești care „au îndatorire a urmări și a descoperi faptele criminalicești, a le adeveri (proba) și a da pe învinovățit tribunalelor însărcinate cu cercetarea și pedepsirea vinovaților”, astfel: „Șeful Poliției în Capitală și slujbașii lui, ispravnicii pe la ținuturi și amployații lor în partea polițienească sunt cu dinadins însărcinați a stăruii întru descoperirea faptelor criminalicești, ei vor adeveri prin *jurnal* (raport) firea și împrejurările faptei, vremea și locul unde s-a întâmplat, vor aduna dovezile sau semnele ce slujesc a adeveri vinovăția, vor arestui și vor înfățișa șefului Poliției localității fețele ce se vor prinde în faptă criminalicească sau pe acele ce zgomotul public le va arăta ca făptuitorii unei asemenea fapte”.¹⁹

Cel din urmă document, *Regulamentul privind controlul deplasării cetățenilor străini și pașapoartelor în Țara Românească*, înaintat de Consiliul Administrativ Extraordinar și aprobat de domn la 16 februarie 1852, consider că a reprezentat principalul instrument al statului român în activitatea de priveghere, control și contracarare informativă până în preajma Războiului de Independență (1877). Structurat în 18 articole (având semnăturile olografe ale lui Gheorghe Filipescu, K. Herescu, M. Agriropolu, Iancu Filipescu, I. Bibescu, I. Oteteleșanu), *Regulamentul* era „urmare a neorânduinelor ce se urmează astăzi cu străinii ce din întâmplare ar intra și ar ieși din Principat”, instituind și următoarele:

Controlul străinilor în țară, obligațiile străinilor și urmărirea centralizată situației acestora la nivel local și național, obligând funcționarii de stat responsabili să vegheze și să execute următoarele activități: „la intrarea în țară toți străinii sunt datori a prezenta pașapoartele la comandantul punctului de

¹⁸ Nicolae I. Turcu (comisar șef în Direcțiunea Generală a Poliției din Ministerul de Interne), *Manual Polițienesc*, TIP. „Bucovina” I. E. Torouțiu, București, 1935, pp. 23-27.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 29-35.

trecere a frontierei, acesta din urmă verifică legalitatea pașaportului și consemnează într-un *registru unic* datele personale ale călătorului, scopul și destinația sa, numărul pașaportului și perioada sa de valabilitate. De două ori pe săptămână comandantul de punct va trimite către Șeful Oștirii, la cârmuirea județului respectiv, iar acesta la Departamentul din Lăuntru, „lista cu toți câți vor fi intrat în Principat și câți vor fi ieșit în cea vreme, arătând calitățile acelora după forma ce i se va trimite de la Departamentul din Lăuntru în *blanchete tipizate spre înlesnirea lucrării* (subl. n.); Departamentul din Lăuntru va ține un *registru* cu călătorii ce intră în Principat și cei ce ies și îndată ce va primi raportul cârmuitorului de cei intrați va comunica numele lor în aceeași zi în toată vremea Poliției Capitalei, iar cârmuitorilor de județe când trebuința numai o cere. Străinul luându-și viza pentru intrarea sa în Principat, cu cuprinderea lămurită de la locul unde voiește să meargă, va fi dator ca în 24 de ceasuri după sosirea sa în Capitală să se înfățișeze la Poliție, care cercetând pașaportul și vizele cuprinse într-însul, precum și celelalte amănunte ce fac a se considera sau a se bănuî străinul, de va găsi toate în ceruta bună orânduială îi va acorda rămânerea în oraș pe un termen limitat, dându-i la mână și biletul de ședere cuprinzător de semnalmentele individului și de termenul de ședere acordat. Asemenea se va urma de către cârmuiri pentru străinii cărora destinația va fi într-un alt oraș decât Capitala. Spre știința străinului, pentru această îndatorire ce i se pune, i se va da la bariera prin care va trece în oraș un *bilet doveditor* de primirea acolo a pașaportului și cuprinzător în limbile nemțească și franțuzească de vestirea că străinul are a urma expusele îndatoriri de a se arăta, adică în 24 de ceasuri la Poliție”;

Obligații pentru localnicii care găzduiau / angajau străini: „tot orășeanul, fie proprietar de hotel sau particular care va găzdui pe vreun străin venit de peste graniță va fi dator să stăruie însuși asupra-i a se înfățișa la Poliție în termenul de 24 de ceasuri, neprimindu-l în alt chip până nu se va vedea la dânsul biletul de ședere al Poliției, care bilet apoi îl va arăta epistatului mahalalei; iar neaducând străinul acest bilet în termenul de 24 de ceasuri, va fi datoru a se arăta însuși Poliției. Cel care nu va păzi această regulă va fi supus la ștref de la 50 până la 500 lei. Asemenea când va fi a se muta străinul aiurea orășeanul va fi dator a înștiința el însuși îndată Poliția precum, asemenea, și cel ce-l va primi în gazdă. Cel ce nu va păzi această orânduială va plăti un ștraf de la 10 până la 60 de lei”.

În caz că străinul își muta reședința sau călătorea: „dacă vreunul din străini, după trebuință, se va înfățișa la Poliție cu cerere de a i se da răvaș de drum spre a merge la vreun alt loc din Principat, acestuia i se va viza biletul de ședere ce va avea luat cu îndatorire ca la îndeplinirea termenului să aibă a se întoarce la urma sa sau a se înfățișa la Poliția Prezidenței județului unde se va afla spre știință și cuvenita punere la cale”, în astfel de situații: „cârmuirile și subcârmuirile vor avea îngrijire ca niște asemenea străini aflați în orice loc cu bilet de ședere să fie primiți pretutindeni bine, cu *priveghere* (adică supraveghere, n.n.); asemenea, vor *priveghea* ca dacă străinul după intrarea sa în Principat, prin orice punct va fi să vie în Capitală, să nu se îngăduie a petrece aiurea și să se îndatoreze a-și urma călătoria drept în Capitală sau în orașul de căpetenie al județului ce va cuprinde pașaportul”.

Trebuia raportat orice caz de intrare sau ieșire din țară pe la alt punct decât cel aprobat, inclusiv tentativele și trecerile frauduloase ale frontierei fără prinderea celor implicați, în sensul de a se alerta în țară organele însărcinate cu identificarea și reținerea lor.

Centralizarea națională și unitară a datelor *privind controlul deplasării cetățenilor străini și a pașapoartelor în Țara Românească* se efectua de o **Comisie** formată „dintr-un stolnacealnic²⁰, un ajutor și doi scriitori” care se aflau în legătură directă și permanentă cu „Poliția Capitalei, Șeful Oștirii, Comitetul Carantinelor (zona de frontieră unde erau ținuți străinii înainte de a li se permite intrarea în țară), cârmuirile județelor și celelalte dregătorii pentru tot ceea ce ar privi în intrarea și ieșirea supușilor străini din Principat”. Toți cei de sus întrețineau câte o **Cancelarie deosebită** cu obligația întocmirii și păstrării de „condici regulate și cu cea mai de aproape și cea mai desăvârșită exactitate, prin neîncetată stăruire ziua și noaptea, ca să poată să înfățișeze în orice moment ce li s-ar cere tabla arătătoare, anume despre cei intrați și ieșiți, după metoda alfabetică, în curs de o lună, de un an și pe mai multă vreme, prin toate schelele Principatului, precum și numărul și numele tuturor celor ce vor fi aflând în toată țara”²¹.

Rezultă că *Regulamentul* din anul 1852 se conexează în aplicare cu o serie de prevederi anterioare, de exemplu: *Instrucțiunea nr. 382* - aprobată de Sfatul Administrativ Extraordinar (Consiliul de Miniștri) în ședința Domnească de la

²⁰ Șef de birou

²¹ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1948, Punctul Focșani, dosarul nr. 366, filele 123, 130 (tipărit cu caractere chirilice - n.n.).

14 octombrie 1843 (*Manualul Administrativ al Moldovei*, pagina 517), care obliga străinii ca la intrarea în țară să facă dovada că au asupra lor suma de 5.000 lei necesară întreținerii²²; *Legea pașapoartelor și a biletelor de drum* din 3 ianuarie 1847 în Moldova, respectiv 28 februarie 1848 în Țara Românească²³, și *Legea privind desființarea vămilor și hotarelor* din 7 iulie 1847 care punea în aplicare *Convenția vlaho-moldavă* din 30 ianuarie 1846. Aceasta din urmă face, la articolul 4, referire la „făcătorii de rele, criminalii statului, dezertori și datornici, cei care se strecoară în Principate cu pașapoarte sau nume false, sau sudiții (protejații) curților străine, *toți aceștia trebuie să fie prinși de către cârmuirile locale și predați organelor centrale ale statului*” (subl. ns.), Poliția (națională) având dreptul să treacă dintr-un județ în altul spre prinderea lor, dând de știre îndată și poliției locale.²⁴ Contra intenției străinilor de a se stabili fraudulos pe teritoriul nostru național mai existau articolul nr. 379 din Regulamentul Organic și legea din 1 mai 1836 a Țării Românești care excludeau străinii de la dreptul de a poseda imobile în țară.²⁵

Progrese în activitatea evolutiv-organizatorică, respectiv în specializarea *Poliției naționale de stat* s-au produs și ca urmare a *Condiciei Polițienești în 158 articole*, adoptată de domnitorul Ghica Vodă la 9 iunie 1850, la care a lucrat și Mihail Kogălniceanu. Atunci Poliția statului a fost divizată în Poliția Generală, Poliția Municipală și Poliția Judiciară, făcându-se astfel deosebiri între „Înalta poliție” (națională) și „obișnuita poliție” (locală). *Înalta poliție* avea ca sarcină *siguranța statului*, a *domniei* și a *guvernului* și era reprezentată chiar de puterea cârmuitoare a statului, iar *obișnuita poliție* avea în căderea ei *ordinea și siguranța comunală* a Capitalei (Iași / București) și a ținuturilor.²⁶

Anul 1842 – înființarea Poliției Secrete de stat

În Moldova, domn fiind Mihail Grigore Sturza, înființarea Poliției Secrete s-a făcut ca urmare a *Hotărârii din 4 mai 1842* a Înalțului Sfat

²² ANR, Inv. 2602, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1868-1879, Dosar 105/1871, fila 37.

²³ ANR, Inv. Adunarea Electivă din Țara Românească 1859-1868, Dosar nr. 100/1862-1867, fila 64.

²⁴ „România (1843-1859). Domnia lui Bibescu. Legi și Decrete, 1843-1848. Răsvrătirea din 1848. Istoria și Legenda de Prințul Gheorghe Bibescu”, Academia Română, Tomul al Doilea, București, Tipografia Curții Regale, F. GÖBL FII, anul 1894, pp. 243-245.

²⁵ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 100/1862-1867, f. 245.

²⁶ Eugen Bianu, *Ordinea Obștească, Îndreptar profesional în știința polițienească*, București, 1938, pp. 57-58.

Administrativ (*Consiliul de Miniștri*) publicată în *Jurnalul* oficial, astfel: „Sfatul Ocârmuitoriu, ținând a sa privire asupra orașului Galați care în așa poziție și în relațiile multiculturale în care se află cere mai multă îngrijire și priveghere, au socotit (...) următoarele măsuri: Departamentul din Lăuntru, prin înțelegere tainică (secretă – n.n.), va pune înaintea Pârcălăbiei (similar Prefecturii Poliției– n.n.), după propunerea ce acest din urmă (minister) a făcut-o preaslăvitului Sfat, ca să alcătuiască un număr de patru amployați, vrednici, deștepți și cu încredere, care să fie însărcinați cu o **Secretă Poliție** spre descoperirea urmărilor sau mișcărilor ținătoare către jignirea liniștii publice sau urzire de împerecheri (asociații) neiertate”, de asemenea, „domnia sa Hatmanul să dea în taină cuvenitele porunci ca ofițerii păzitori marginii Dunării să aibă o neadormită priveghere spre iscodirea relațiilor tainice, din orice parte cu acele locuri și să le facă cunoscute îndată comandirului acelui garnizon (maiorul Petru Scheletti - n.n.), care să se înțeleagă cu Pârcălabul spre a lua cele mai pripite (urgente) măsuri (...)”.²⁷

La ședința secretă din 4 mai 1842 a *Sfatului* au luat parte: Costache Sturza – logofătul Trebilor din Lăuntru; beizadea Nicolae Suțu – vel (marele) Vistiernic; Ștefănaș Catargiu – logofătul Dreptății; Iordachi Costachi – inspectorul general al Miliției Domnești; și Teodoriță Balș – împlinitorul îndatoririlor de Vel Postelnic. S-a consemnat în *Jurnal* de secretarul, Spătar Florescu.

La Brăila – înființarea Poliției Secrete în anul 1842 este atestată într-un schimb de adrese între Ministerul din Lăuntru, Visteria Statului și prefectura locală, conform cărora în perioada anilor 1852-1853 „pentru cheltuielile *Poliției Secrete* din orașul Brăila a fost hotărâtă prin **Lămurirea din anul 1842** (subl.n.), comunicată și Vistieriei prin adresa Departamentului nr. 2348, suma de lei trei mii, No. 3.000 pentru fiecare an (...). Departamentul, după cererea făcută acum, prin raportul cârmuirii de Brăila, no. 9508, adresează rugămintे

²⁷ Gh. Platon, „Documente privind ecoul în Moldova al mișcărilor revoluționare de la Brăila din anul 1841-1843”, în „Romanoslavica” nr. XI, Istorie, București 1965, a se vedea: *Documentul XII*, pp. 321-322; se citează: Arhivele statului Iași, Tr. 1764, op. 2013, nr. 1385, f. 32.; disponibil și la: <https://biblioteca-digitala.ro/?volum=4864-romanoslavica-rsl-facultatea-de-limbi-si-literaturi-straine-catedra-de-limbi-si-literaturi-slave-catedra-de-limba-si-lite--xi-1965>; vezi și: Bogdan Constantin Dogaru, *op. cit.*

Vistieriei să binevoiască a pune la cale răspundere una mie cinci sute lei, No. 1.500, cuveniți de la 1 mai la 1 noiembrie 1853 (...)”²⁸.

Politia Secretă de stat era coordonată și subordonată „Prefecturii Poliției” Capitalei (București și Iași), și pare că a fost întemeiată și ca urmare a „agitațiilor revoluționare” dunărene din anii 1841-1843 organizate cu sprijin ascuns rusesc, moment în care hatmanul Iordache Costache, inspectorul general al Miliției Domnești, a fost investit de domn cu puteri extraordinare în toată țara, puteri pe care le exercita fără excepție chiar și asupra supușilor străini (Principatele nu erau independente). Spătarul Mihai Ildieru era și el însărcinat de Sfatul Administrativ (Guvern) „să cerceteze în secret ținuturile din nordul Moldovei, acțiune în care a colaborat folosind și agenții secrete ai ispravnicului de Suceava, iar „supravegherea în secret” a acelor evenimente executată de Politia Secretă locală l-a costat 2.362 lei pe Pârcălabul de Galați.”²⁹

Văzând că Regulamentele Organice nu asigurau controlul rusesc total asupra Principatelor Române, rușii au introdus unilateral în anul 1833 (prin fals) un *Act adițional* în varianta lor de Regulamente, conform căruia era interzisă orice modificare adusă acestora fără aprobarea Rusiei și Turciei. Ca opoziție, în Adunarea Obștească din Țara Românească a luat naștere Partida Națională, avându-i în frunte pe boierii Ion Câmpineanu, Emanuil Băleanu, Iancu Ruset, Grigore Cantacuzino.³⁰ În iulie 1837, pentru a bloca activitatea *Partidei Naționale*, care era susținută și de Adunările Obștești ale ambelor Principate Române, Rusia și-a trimis consulul (Petru Rückmann) de la București la Constantinopol pentru a protesta și „a-i chema la ordin” pe opozanți. Abia la 10 mai 1838 Rusia și Turcia au silit Obșteasca Adunare a Țării Românești să „adopte” *actul adițional* impus de ruși.

Astfel, deși declara contrariul, *Actul adițional* a permis Rusiei „protectoare și modernizatoare” ca în mod unilateral să blocheze orice cale de modernizare a Principatelor Române până în anul 1856. Împotriva agresiunii rusești în Principate, Ion Câmpineanu a convocat Partida Națională la o întrunire secretă unde a fost redactat *Actul de Unire și Independență*, document prin care s-a cerut înlăturarea protectoratului rus și a suzeranității otomane și să se porceadă la unirea Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești într-un *Regat*

²⁸ ANR, Inv. 1127, Fond Colecția Materiale Diverse, Dosar nr. 92, 1848-1854, filele 17 și 35.

²⁹ Gh. Platon, *op. cit.*, pp. 312-313.

³⁰ N. S. Govora, *Relațiile româno-ruse*, Vol. I, Editura Carpații, Trajano Popescu, Madrid 1979, pp. 148-160.

Dac, prin alegerea unui domn ereditar. Scandalul a fost imens, întrucât Ion Câmpineanu îndrăznise să negocieze contra Rusiei și cu sprijinul naționaliștilor polonezi conduși de prințul Adam Jerzy Czartoryski. Răspunsul Rusiei a venit imediat, Ion Câmpineanu fiind nevoit să fugă în Austria, dar fiind prins și extrădat la București.

Partida Națională din Moldova și Țara Românească a continuat lupta clandestină contra ingerințelor ruse și s-a organizat într-o societate secretă, numită „Frăția”, după modelul francmasoneriei, avându-i în frunte pe Dimitrie (Mitică) Filipescu, Nicolae Bălcescu (minor pe atunci), Eftimie Murgu, Ion Ghica, Christian Tell, Dimitrie Macedonski, Cezar Bolliac, J. A. Vaillant etc.³¹ Românii cei mai aprigi în apărarea interesului național s-au dovedit a fi Mitică Filipescu și Nicolae Bălcescu (încă minor), care au pus la cale și un complot care viza înlăturarea influenței ruse și declararea independenței Țării Românești. Din nefericire, „Frăția” era fondată, finanțată și găzduită chiar în casele generalului Mavros, pe care unii inițiați din Poliție îl știau a fi „informatorul Țarului”.³² Trădați de agenții acoperiți ai Rusiei, naționali români au fost arestați. Mitică Filipescu, marele patriot român, a murit în temniță în anul 1843 la vârsta de numai 35 de ani, iar tânărul Nicolae Bălcescu s-a îmbolnăvit pe viață, în temnița „românească” organizată de „Puterea protectoare și modernizatoare”.

Încolțiți de către opoziția locală națională, imperialii ruși au forțat cerând unificarea Principatelor Române sub conducerea guvernatorului rus Pavel Kisseleff, ceea ce echivala cu înlăturarea domniilor pământene (naționale) și aservirea celor două țări românești Rusiei.³³

În prealabil, la 10 februarie 1842, agenți ruși au organizat iar la Brăila „dezordini” sub „steag străin”, provocate de bulgari, sârbi și greci, sub „știrea” că aceștia erau „masacrați” de turci. Ca atare, Rusia „protectoare” a considerat de la sine că s-au întrunit „condițiile legitime” și a intervenit armat în Principatele Române. Între timp domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica a făcut

³¹ George Potra, *Documente privind istoria orașului București, 1821-1848*, Editura Academiei, 1975, documentul nr. 406, p. 474.

³² Vezi în: „*România (1843-1859). Domnia lui Bibescu. Legi și Decrete, 1843-1848. Răsvrătirea din 1848. Istoria și Legenda de Prințul Gheorghe Bibescu*”, Academia Română, Tomul al Doilea, București, Tipografia Curții Regale, F. GÖBL FII, anul 1894, pp. 125-126.

³³ Detalii la: Dan Berindei, *Diplomația românească modernă*, Editura Albatros, București, 1995, p. 64.

încercări pentru restabilirea ordinii, dar „complotiștii” au atacat tocmai corpul de armată condus de colonelul rus Enghel (Engelharat), în mod suspect fiind în special uciși ofițeri și soldați români.³⁴ Că rușii lucrau organizat și extins era dovedit și de faptul că tocmai atunci dinspre Turcia hoarde alcătuite din 400 – 500 de tâlhari atacau satele românești de pe linia Dunării, zvonindu-se că aproximativ 12 000 de familii ar fi luat au luat calea răzmeriței.³⁵ Domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica l-a trimis la Brăila pe fratele său, Mihaiu Ghica, să cerceteze discret situația, iar acesta a stabilit cert că șeful complotului era chiar agentul consular rus din Brăila (un anume Carneiev), despre care agenții români aveau știință că era utilizat de ruși ca legătură directă și cu mișcările clandestine ale grecilor din Thesalia și asociațiile bulgarilor din Odessa. La protestul domnitorului român, consulul general al Rusiei la București, D. Dașcov, și-a permis să-i răspundă cu ironie și aroganță: „Principatele Serbiei, Moldovei și Țării Românești se găsesc irevocabil puse, prin acțiunea timpului și mersul evenimentelor, sub protectoratul Rusiei, și doar Rusia singură cunoaște țelul acestui protectorat, de care nu voiește să deie seamă nimănui”.³⁶ La 7 octombrie 1842 imperialii ruși au decis detronarea domnului român (național) Al. Dimitrie Ghica. Pe tronul Țării Românești rușii l-au instalat domnitor pe viață pe Gheorghe Dimitrie Bibescu. Adunarea Țării, dovedindu-se prea „națională”, a fost dizolvată.

Deși domnitorul se menținea în funcție prin protectoratul asigurat de Rusia, el s-a dovedit a fi un domn național. Încă în anul 1831, fiind Secretar de Stat la Departamentul Dreptății, când țara era guvernată de generalul rus Pavel Kisseleff, Gh. Bibescu a combătut Articolul 203, Capitolul III, din Regulamentul Organic, cu pretenția Înaltei Porți de a supune la alte tribunale decât ale țării pe străinii care ar fi intrat pe teritoriul Țării Românești fără a face

³⁴ Ioan C. Filitti, *Tulburări revoluționare în Țara Românească. 1840-1843*, București, 1915; și Radu Rosetti, *Acțiunea politicii rusești în Țările Române, povestită de organele oficiale franceze*, Ediția a II-a, București, TIP. și STAB de Arte Grafice, „George Ionescu”, 1914 (www.digi.buc).

³⁵ „*România (1843-1859). Domnia lui Bibescu. Legi și Decrete, 1843-1848. Răsvrătirea din 1848. Istoria și Legenda de Prințul Gheorghe Bibescu*”, Academia Română, Tomul al Doilea, București, Tipografia Curții Regale, F. GÖBL FII, anul 1894, p. 127 (www.dacoromanica.ro); și în: Gh. Platon, *op. cit.* pp. 311 și următoarele.

³⁶ Radu Rosetti, *Acțiunea politicii rusești în Țările Române, povestită de organele oficiale franceze*, Ediția a II-a, București, TIP. și STAB de Arte Grafice, „George Ionescu”, 1914, pp. 97-99.

carantină, izbutind să înlăture această pretenție.³⁷ În ziua instalării sale pe tron, Gheorghe Bibescu a apărut într-un costum asemănător celui purtat de Mihai Viteazul, iar în anul următor s-a dus la Mănăstirea Dealu, s-a așezat în genunchi și a sărutat piatra de mormânt a marelui unificator.³⁸

În anul 1843, rușii l-au trimis la București pe agentul Alexandru Trandafiloff. El a interpretat abuziv prevederile Regulamentului Organic și prin presiuni și mită a reușit să concesioneze toate minele de metale prețioase din Țara Românească. Stupefacția Partidei Naționale a fost maximă când s-a aflat că Trandafiloff, care deja adusese cu el vreo sută de ajutoare, a spus că are de gând ca pentru această afacere „să aducă din Rusia cinci mii de lucrători”, ceea ce echivala, conform mărturiilor contemporane, „cu introducerea unei garnizoane rusești sub prilejul unui pașnic contract, iar toate acestea se făceau fără a lua sfat de la Adunare, singurul judecător legiuit într-o asemenea chestiune atingătoare de proprietate și de *siguranța statului*”.³⁹ Ca atare, luarea de către ruși „în posesie a munților noștri pe un timp nemărginit” a fost catalogată, pe bună dreptate, de către Adunarea Țării drept *atentat la siguranța statului român*.⁴⁰ Rușii au încercat să deturneze atenția localnicilor de la Trandafiloff și au cedat o parte din contract unui alt rus, Zaparovsky, manevră în urma căreia francezul A. Vaillant (director la Colegiul Sf. Sava, n.n.) a atacat dur în presă contractul oneros. Poliția Secretă a Capitalei (București), „coordonată” prin reprezentanții Petersburgului, a primit ordin să-l izgonească peste graniță pe celebrul francez sub acuzația că ar fi „membru al unei organizații care tulbură liniștea publică”. Vaillant s-a reîntors, dar a fost prins și dus de *paznici* peste hotare.⁴¹

Mizând pe antagonismul ruso-otoman, domnitorul Gheorghe Bibescu sporește, la 23 martie 1843, *puterea armată* a țării cu trei escadroane de cavalerie și 1440 de ostași pedestri⁴², iar la 28 februarie 1847 a adoptat *Legea privind naturalizarea mare și mică*, care restricționa accesul străinilor la

³⁷ Academia Română, „*România (1843-1859). Domnia lui Bibescu. Legi și Decrete, 1843-1848. Răsvrătirea din 1848. Istoria și Legenda de Prințul Gheorghe Bibescu*”, Tomul al Doilea, București, Tipografia Curții Regale, F. GÖBL FII, anul 1894, pp. 5-6 (www.dacoromanica.ro).

³⁸ N. S. Govora, *op. cit.* p. 158.

³⁹ Academia Română (1894), *op. cit.*, pp. 40-68.

⁴⁰ George Potra, *op. cit.*, *documentul nr. 427*, p. 490.

⁴¹ *Ibidem*, p. 490.

⁴² Academia Română (1894), *op. cit.*, pp. 102-103.

demnități de stat, de exemplu, în Adunare erau aleși doar străinii care obțineau *naturalizarea mare* (*naturalizarea mică* fiind acordată doar de deținerea în țară a unei proprietăți funciare).

În timpul Revoluției din anul 1848, Poliția Secretă de stat a fost folosită în interes național de către Partida Națională, dar și de Rusia care a invadat militar Principatele Române pentru a le „proteja” de... progres. La 28 decembrie acel an, *Căimăcămia Țării Românești* a intervenit la *Departamentul din Lăuntru* pentru prelungirea *măsurilor speciale* la graniță menite să oprească intrarea în țară a celor *bănuți de fapte rele și de revoluție*, ocazie cu care a răspuns generalul Lüders (comandantul trupelor țariste de ocupație din Principate) care a notificat Înalta Căimăcămie că „aceste reguli prea stricte de la graniță (...) pot prejudicia grav negoțului Principatului”, iar în privința naționalilor români „bănuți” și aflați în consemn la graniță generalul rus a transmis Înaltei Căimăcămii că aceasta nu trebuie să se îngrijoreze, pentru că de acțiunea „aflării unor asemenea fețe se ocupă Poliția Secretă” care „este o ramură de mare însemnătate a cârmuirii și a Poliției de astăzi a Provinciei”. Sens în care generalul Lüders îndemna „Ministerul din Lăuntru, Căimăcămia și Înalțul Sfat Administrativ să chibzuiască asupra mijloacelor de care ar avea nevoie Poliția Secretă în atingerea scopului propus”, iar „domnul șef al Departamentului din Lăuntru fiind poftitu a se îndeletnici cu acestea și a înștiința Căimăcămia cu chibzuirea Înalțului Sfat”.⁴³

Reorganizarea Poliției Secrete în anii 1848-1849 este semnalată și de alte documente primare, de exemplu: *Raportul* nr. 1199 din 6 octombrie 1851 al *Obștescului Control din Principatul României* (notăm la acea dată această denumire a statului pentru Principatele Moldova și Țara Românească) care comunica următoarele *Distinsului Departament din Lăuntru*: „La Decretul Înaltei fostei Căimăcămii cu nr. 11, întăritor *Jurnalului Înalțului Sfat Administrativ Extraordinar* încheiat la 27 decembrie anul 1848, atingător de sumele ce se cer pentru înființarea unei *Poliții Secrete*, cerându-se de la Secretarul (Spiașuli ?), prin adresa sa cu nr. 3991, arată că la dânsul asemenea decret nu s-a ajuns și că urmează a fi la acel Înalt Departament”.⁴⁴

Sau *raportul* cu nr. 28276 din 15 (decembrie?) 1853 emis de șeful *Poliției Capitalei* către *Departamentul Treburilor din Lăuntru*, referitor la

⁴³ ANR, Inv. 1127, Fond Colecția Materiale Diverse, Dosar nr. 92 (*Înființarea și funcționarea Poliției Secrete*), 1848-1854, fila 1.

⁴⁴ *Ibidem*, fila 5.

„neajunsurile pe care le întâmpină în funcționare *Comisia Secretă* (Poliția Secretă, n.n.) din subordinea șefului Poliției Capitalei”, el avertizând ministerul că Poliția Capitalei „nu-și poate îndeplini datoria și misiunea fără a avea din parte-i întinse în toată Capitala măsurile sale printr-o *Comisie Secretă* permanentă și pregătită, ai cărei obraze să fie plătiți cu leafă, precum pentru aceasta au fost destinați galbeni, 2.000 pe an, în dispoziția șefului Poliției prin *Jurnalul Înalțului Sfat Administrativ* din anul 1849”.⁴⁵

Un raport din 10 ianuarie 1854 al șefului Secției I (Poliția Capitalei) face referire la intervenția generalului-adjutant rus de Budberg, Comisarul Extraordinar și Plenipotențiar în Principate (era Războiul Crimeii și armata rusă era iar în Principate) care a expus următoarele: „Poliția Capitalei, prin raportul cu nr. 28276 adresat Ministerului din Lăuntru, declară că nu poate institui Poliția în toată puterea dorită, fiind în imposibilitate de a-și realiza misiunile și a plăti regulat personalul *conform practicii instituite în anul 1849, așa cum a hotărât Consiliul Administrativ* (subl. ns.). Împrejurările actuale din interiorul țării reclamă mai cu deosebire întărirea măsurilor pentru o asemenea *Comisie Secretă permanentă*, ai cărei misionari în tot timpul să fie la dispoziția Poliției pentru ca aceasta să funcționeze fără dificultăți. Așadar, șeful Poliției vă roagă să binevoiți ca Ministerul să cuprindă pentru această *Comisie Secretă* o sumă fixă, pe lună sau pe an, după cum va hotărî. Subiscălitul consideră de a fi de a sa datorie de a supune la cunoștința execuției Voastre (n.n. aprobarea cheltuirii sumei) cele de mai sus privitoare la întocmirea Poliției Secrete pe lângă șeful Poliției Capitalei și de adăugirea că de trebuință neapărată ar fi a se pune și în dispoziția acestui Minister o sumă lunară de cinzeci galbeni, No. 50. Tot pentru asemenea știință și împrejurări secrete, rogu-Vă să binevoiți a lua în urgență considerare cererea și să comunicați înalta Decizie în sprijinul serviciului Poliției Secrete”.⁴⁶

La 21 ianuarie 1854, consemnează *Jurnalul Sfatului Administrativ* Extraordinar, Adunarea, luând în considerare raportul comun depus de Poliție și de generalul-adjutant de Budberg, a pus la dispoziția Poliției Capitalei suma necesară de 1.500 de galbeni pentru cheltuielile Poliției Secrete⁴⁷, decizie comunicată lui de Budberg prin Raportul nr. 625 din 28 ianuarie 1854.⁴⁸

⁴⁵ *Ibidem*, fila 48.

⁴⁶ *Ibidem*, fila 49.

⁴⁷ *Ibidem*, fila 51.

⁴⁸ *Ibidem*, fila 52.

Tot pentru începutul anului 1854 am identificat câteva rapoarte cu privire la finanțarea Poliției Secrete a orașului Brăila, astfel: raportul nr. 623 din 16 ianuarie 1854, al cârmuirii (prefectului) Județului Brăila către *Cinstitul Departament din Lăuntru*, arată că „Spre întâmpinarea neapăratelor cheltuieli ce revin în pricini Poliției Secrete la Brăila, Măria sa fostul Domn (...) a poruncit să se dea cârmuitorului acestui județ de la 1 iulie (mi s-a dat) câte lei 2.000 pe lună, cu orânduiala anuală cuprinsă. Iar din porunca tot a acelui Departament (...) se vede împuținatu acea sumă pe jumătate, ajuns în lei 1.000 pe lună de la 1 noiembrie (...). Astfel fără suma de 2.000 lei pe lună nu se poate face nimic în acest oraș și nici nu se pot găsi oameni vrednici și de cinste spre acest scop în privința cheltuielilor”, sens în care prefectul ruga „Cinstitul Departament ca binevoind să mijlocească unde se cuvine spre readucerea iarăși a acestei sume la 2.000 lei pe lună de la 1 ale următoarei luni”.⁴⁹

Însă Secretariatul Statului a respins cererea de mai sus motivând astfel la 5 februarie 1854: „Văzând cele raportate (...) în privința sumei ce se răspunde astăzi cârmuitorului Brăilei pentru cheltuielile Poliției Secrete, s-a binevoit să se reguleze următoarele: Suma hotărâtă trebuie să ajungă și nici o adăugire nu trebuie să se adauge”.⁵⁰

Cârmuitorul Brăilei insistă iar la ministru, argumentând: „Fondurile Poliției Secrete fiind de mare trebuință cârmuirii în împrejurările de astăzi este rugat Înaltul Departament să binevoiască a face punere la cale de a se trimite cârmuirii lei 3.000 cuveniți pe anul acesta, începând de la 1 noiembrie anul 1853, de când nu s-a mai primit (...)”⁵¹, în final perseverentul prefect al Brăilei a primit câștig de cauză, comunicându-i-se de către Secretariatul Statului că: „În privința sumei de 3.000 lei destinați pe an pentru Poliția Secretă a orașului Brăila, prea îngăduitorul nostru Domn a binevoit să puie luminata rezoluție: va urma rânduirea de 3.000 lei pentru Poliția Secretă. Acolo cu onor se comunică onorabilului Departament din Lăuntru spre cele de cuviință”.⁵²

Alte raportări „financiare” indică următoarele situații cu privire la fondurile secrete destinate Poliției Secrete (Valahia): 4.500 galbeni pentru perioada 1 mai 1851 – 1 noiembrie 1852; „s-a slobozit suma de 1.500 lei” pentru perioada 1 noiembrie 1852 – 1 mai 1853; la 3 mai 1854 „Departamentul

⁴⁹ *Ibidem*, fila 53.

⁵⁰ *Ibidem*, fila 54.

⁵¹ *Ibidem*, fila 76.

⁵² *Ibidem*, fila 86.

din Lăuntru roagă Vistieria ca din suma de 1.500 galbeni, destinați pentru cheltuielile Poliției Secrete, să fie eliberați 500 de galbeni”⁵³; la 20 mai 1855 „se dă dezlegare ca din banii cuvenitului trimestru se răspunde în primirea Dl. Administrator aceluși district lei 6.000 cuveniți pentru Poliția Secretă în trimestrul încetat din ghenarie și celui curent aprilie” / semnează șeful Departamentului: N. Văleanu (?)⁵⁴.

În *raportul* nr. 5285 din 26 mai 1856 (greu lizibil) se atestă Poliția Secretă în orașul Călărași, cârmuitorul acestui județ (Ialomița) solicitând Departamentului din Lăuntru „lămurirea sumelor cuvenite orașului Călărași pentru cheltuielile Poliției Secrete”⁵⁵.

Un raport din ianuarie 1857, semnat de Șeful Poliției Capitalei (Dimitrie G.) și șeful cancelariei (I. Kalianu?), confirmă existența *fondului* anual „pentru cheltuieli extraordinare și secrete” al Ministerului de Interne, astfel: „în urma raportului nr. 21934 din 10 septembrie 1856, liberându-se în primirea subscrisului fondurile pentru cheltuielile extraordinare și secrete până la 10 decembrie trecut (1856) și fiindcă aceste cheltuieli se urmează a fi regulate de Poliție, subscrisul cu onor rugăm Onorat Ministerul să binevoiască a face să se libereze în privință-mi a tot restul de 3.500 lei în cele 20 de zile ale acestei luni (...), câtu și suma de 15.750 lei pe trimestrul curentu, binevoind a lua dispozițiile cuvenite ca pe viitor să se urmeze regulat răspunderea acestor bani la începutul fiecărui trimestru, conform întocmirii în această privință, ca astfel Poliția să-i poată întrebuința după a lor destinație. Și despre care subsemnatul zice exactă contabilitate”⁵⁶.

Poliția Secretă de stat s-a aflat la datorie chiar în timpul alegerii ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza, când beizadeaua Grigore Sturza⁵⁷ a contestat voința națională de la 5 ianuarie 1859 și a încercat să se opună printr-o intervenție armată. Contracararea acțiunii lui Sturza este dovedită de strânsa și secreta colaborare între ministerele de interne din Moldova și Valahia, în urma căreia subordonații Prefectului Poliției Iași au stabilit că inițiatorii complotului

⁵³ *Ibidem*, fila 59.

⁵⁴ *Ibidem*, fila 95.

⁵⁵ *Ibidem*, fila 72.

⁵⁶ *Ibidem*, fila 101.

⁵⁷ Grigore Sturza (Sturdza) era fiul fostului domnitor al Moldovei Mihail Sturdza. La 5 ianuarie 1859, cu sprijinul Rusiei și al unor evrei bogați, printre care Șmul Rabinovici și Leiba Kan, o armată de mercenari poloni pătrunde în Moldova (aproximativ 1.000 de persoane), sub comanda lui Murad Bei, cu scopul de a-l înscăuna pe Grigore Sturza. Inițial se pare că și Mihail Kogălniceanu i-a sprijinit pe complotiști, dar a trecut apoi de partea uniuniștilor.

din Moldova aveau afiliație și în Țara Românească și că beneficiau de un important sprijin străin. La 11 ianuarie 1859, printr-o *depeșă telegrafică confidențială*, Ministerul din Lăuntru din Moldova a transmis Onor Ministerul din Lăuntru al Valahiei următoarele: „Poliția Capitalei (Iași) a descoperit un complot de mai mulți lehi cu țel de a face propagandă de rescularie pântre locuitori. Din cercetările făcute s-a aflat că acest complot are afiliație și în Valahia, câțiva din complici au pornit de aici la București; întrunirea cu tovarășii lor din Valahia, a căror număr se zice este mare, este în Focșani. Murad Bey, ce i se zice și grof Denis Verbitski (Nieczuka Wierzbicki), trebuie să fie în București. Se comunică aceste împrejurări Onor Ministerului pentru a se putea lua măsurile cuvenite spre urmărirea și descoperirea acestor răi cugetători, binevoind Onor Ministerul a da ordinele cuvenite administratorului de Putna ca în unire cu cel din Moldova să combineze cele mai energice și înțelepte măsuri întru păzirea ordinului legal și a liniștii publice, precum și întru apărarea locuitorilor de bântuilele de care pot fi amenințați și de pericolele invitării tulburătorilor. De rezultat, binevoind Onor Ministerul a comunica știintse” / (*Semnează*: D.D. A. Teriakui ?)⁵⁸.

A doua zi Poliția din Focșani a răspuns cu o *depeșă telegrafică* ministrului de interne din București informând că: „Administrația de Putna, prin No. 320, a raportat că la Bacău s-a descoperit *conspirația* a cărei afiliații se întind în mai multe ținuturi. Din persoanele bănuite au și prins la Focșanii Moldovei pe Murad Bey, ce i se zice și Barbinsky (Wierzbicki), care după cunoștința Departamentului Interioru Moldavu declară ca fiind căpetenie cu alți doi kompanioni. În cercetare până acum nu s-au luat, fiind numai sub *sigură priveghere* (supraveghere/ filaj, n.n.), asemenea, s-au [luat] măsuri de a nu se trece în acest Principat alți doi bănuți ce nu s-au putut prinde”, urma ca prin „ștafeta într-adins” să se comunice amănuntele, 1859, ghenarie 12.⁵⁹

Va urma

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

⁵⁸ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa I, anul 1859, Dosar nr. 32, fila 1.

⁵⁹ *Ibidem*, fila 5.

DIN ACTIVITATEA SERVICIULUI SPECIAL DE INFORMAȚII PE FRONTUL DE VEST

(decembrie 1944 – mai 1945)

Actul de la 23 august 1944 a impus, pe lângă acțiuni politice și mai ales militare, reorientarea și redirecționarea activității serviciilor de informații spre noile obiective asumate de conducerea țării. Comunitatea informativă a României (Serviciul Special de Informații, Secția a II-a Informații din Marele Stat Major, Direcția Poliției de Siguranță și Inspectoratul Corpului Detectivilor din Direcția Generală a Poliției, Direcția Siguranței și Ordinei Publice din Inspectoratul General al Jandarmeriei) a trecut, după un prim moment de derută, la misiunile de anihilare a rețelelor de spionaj care aparțineau fostului aliat german. Serviciul Special de Informații (SSI), cea mai importantă componentă națională în domeniu, aflată în subordinea Președinției Consiliului de Miniștri, a fost transferată în subordinea Ministerului de Război. Astfel, la 14 septembrie 1944, regele Mihai a semnat Decretul-Lege nr. 158, prin care SSI era trecut în subordinea Ministerului de Război, iar titulatura a devenit Serviciul de Informații al Ministerului de Război (SIMR). Această situație a durat până la 14 martie 1945 când SIMR a revenit atât în subordinea Președinției Consiliului de Miniștri, cât și la denumirea sa inițială.

În sprijinul Corpului 7 Armată

Odată cu declanșarea ofensivei în scopul eliberării Transilvaniei, SIMR a înființat câte un centru de informații pe lângă fiecare din cele două armate care participau la ofensivă (Centrul 1 pe lângă Armata I-a, respectiv Centrul 2 pe lângă Armata a IV-a), iar pe lângă marile unități au fost înființate subcentre informative/contrainformative. După eliberarea Transilvaniei și implicit a teritoriului național (25 octombrie 1944), trupele române au continuat ofensiva, împreună cu trupele sovietice, pentru eliberarea Ungariei, Slovaciei și Cehiei până la înfrângerea finală a celui de-al III-lea Reich (8-9 mai 1945). În toată această perioadă, fluxul informațional al eşaloanelor SIMR/SSI de pe lângă unitățile și marile unități române a contribuit la obținerea unor succese militare și la identificarea unor unități inamice. În plus, s-a acționat contrainformativ pentru anihilarea agenților inamici trimiși în spatele frontului român cu misiuni

de spionaj, sabotaj, terorism și propagandă. În acest context și-a desfășurat activitatea și Subcentrul 1 Vest (condus de locotenentul în rezervă Simion Ghișa) pe lângă comandamentul Corpului 7 Armată, care, deși nu a avut încadrați decât un număr infim de oameni, a dovedit profesionalism și patriotism în desfășurarea misiunilor și sarcinilor primite.

La începutul lunii decembrie 1944 a luat ființă Subcentrul 1 Vest pe lângă Corpul 7 Armată, care a sprijinit informativ și contrainformativ operațiile militare desfășurate de această mare unitate. Unitățile Corpului 7 Armată, comandat de generalul Nicolae Șova, se aflau în fața Budapestei, susținând lupte grele cu trupele ungare și germane la marginea orașului. La 13 decembrie 1944 a fost forțată prima linie de apărare a capitalei ungare, la 27 decembrie 1944 a doua linie de apărare a fost depășită, iar la 1 ianuarie 1945 s-a declanșat atacul pentru străpungerea celui de-al treilea aliniament defensiv. Până la 15 ianuarie 1945, dată la care Corpul 7 Armată a fost mutat pe frontul cehoslovac, au fost cucerite, în ordine, suburbiile Matyasfold și Rakoshegy (de Divizia 19 Infanterie), Kabania (de Divizia 9 Cavalerie), Poșta Centrală (de Divizia 21 Infanterie), zona Hipodromului (de Divizia 19 Infanterie) și Hipodromul (de Divizia 9 Cavalerie). Divizia 9 Cavalerie, întărită cu trei regimente și întreaga artilerie a Corpului 7 Armată, a acționat pentru anihilarea puternicelor rezistențe inamice aflate în cazarma Franz Iosif, cimitirul Kerepes, Hipodromul Mic, Gara de Est și alte obiective strategice.

Din Ungaria în Slovacia

În urma unor manevre de culise ale comandamentului sovietic, Corpul 7 Armată a fost dislocat pe frontul cehoslovac unde, la 29 decembrie 1944, a intrat în acțiune în zona munților Javorina. Abia la 16 martie 1945, în urma unor lupte grele, trupele române au atins linia râului Hron, după ce au eliberat mai multe localități importante. La 25 martie 1945, râul Hron a fost forțat și a început ofensiva pe direcția muntele Nitra, râul Vah/Waag, Morava și Praga. În perioada 31 ianuarie-10 mai 1945, Subcentrul 1 Vest a interogată 1010 prizonieri, în urma cărora au fost întocmite 246 note informative și 16 note contrainformative. Activitatea specifică a organelor SSI a urmat evoluția unităților militare, fiind apreciată de către conducerea unităților și marilor unități române, beneficiarii principali ai acestei munci. În Slovacia (31 ianuarie-18 martie 1945) au fost identificate unitățile de șoc germane Divizia 8 Vânători, Regimentul 8 Artilerie, Divizionul 8 blindat și Batalionul de mitraliere

„Drezdener”. De-a lungul râului Hron, militarii români s-au confruntat cu unități din Diviziile 357 Infanterie și 271 Infanterie (ambele germane), Compania 102 Spaniolă, iar pe râul Nitra au fost identificate Batalionul 595 Pionieri, Divizionul 25 Artilerie (ambele ungare), Grupul 8 Cercetare din Divizia 8 Vânători și Compania 617 de lucru (ambele germane). Rezistența îndârjită a trupelor germane pe linia râului Vah a fost posibilă, printre altele, și datorită introducerii în luptă a unor unități blindate și de artilerie. Astfel, între 9-26 aprilie 1945, apărarea germană a fost consolidată cu Grupul „Muller” (compus din Batalioanele 274 „Megan-Kranke”, 284 „Ohren-Kranke”, 618 și 1003 Pază), Regimentul 357 Artilerie, Batalionul 4 Heimatschutzer, Batalionul 1067 Landeschutzer și Batalionul 917 Pază), la care se adăugau unitățile descoperite anterior.

Ultimele zile ale războiului (26 aprilie-9 mai 1945) au găsit frontul Corpului 7 Armată stabilizat pe râul Morava la nord-est de orașul Brno. În acest sector s-au opus trupelor române Divizia 76 Infanterie, Divizia 182 Infanterie, Divizia 271 Infanterie, Divizia 13 Blindată și unități din Divizia 8 Blindată. În afară de aceste unități, la lupte au participat și două unități din rezerva comandamentului german: Divizia SS Moto, constituită din sași și șvabi originari din România și Ungaria, respectiv Divizia de Grenadierii Moto „Feldernhalle”.

Slovacii nemulțumiți, cehii dușmănoși

Pe lângă atribuțiile militare, Subcentrul 1 Vest a alcătuit studii privind starea de spirit a populației față de regimul în care trăia, față de trupele aliate eliberatoare și față de evoluția probabilă a situației politice și economice în perioada următoare.

Pe teritoriul Slovaciei – stat independent în perioada 1939-1945 – populația „nu s-a prea bucurat de venirea oștirilor eliberatoare”, lucru normal având în vedere viitorul care era previzibil. În cadrul fostului stat cehoslovac, slovacii au fost nemulțumiți din cauza discriminărilor, în care ei nu aveau acces la funcții de conducere în administrație, iar în fabrici primeau salarii mai mici față de lucrătorii cehi cu aceeași calificare. Aceste cauze au stat la baza divizării statului unitar cehoslovac (1938), precum și, ulterior, la sprijinul oferit de slovaci în destrămarea Cehoslovaciei (1939). Intelectualii slovaci au regretat independența statului condus de monseniorul Josef Tiso (președinte al Slovaciei între 1939-1945), afirmând că „niciodată nu le-a mers atât de bine ca în ultimii

ani” și sperau într-o împărțire echitabilă a funcțiilor în previzibilul stat cehoslovac.

Astfel, aprecierile din anii următori privind bucuria populației autohtone față de eliberarea propriului teritoriu ar trebui amendate, deși lucrări științifice sau memorialistice au prezentat, de-a lungul timpului, reacția pozitivă a cetățenilor cehoslovaci față de trupele româno-sovietice. Un exemplu în acest sens este cel din lucrarea *Armata română în războiul antihitlerist*”, Editura Politică, București, 1965, p. 459: „În timpul luptelor, trupele noastre s-au bucurat de prietenia și ajutorul populației, din teritoriul eliberat. La rândul lor, trupele Armatei 4, deși se găseau în condiții materiale grele, au ajutat populația, mult încercată în anii grei ai ocupației fasciste”. Observațiile directe ale militarilor români au constatat că populația cehă a avut o atitudine „mult mai puțin amicală, iar în unele cazuri chiar dușmănoasă” față de armatele româno-sovietice.

În opinia analiștilor de la Subcentrul 1 Vest, această atitudine avea la bază trei cauze principale:

„1. Poporul ceh este mai dur, mai egoist și, deci, mai puțin ospitalier.

2. Spiritul de autoritate și disciplină îl au mai dezvoltat, deoarece au fost mai privilegiați, acumulând toate posturile de răspundere și conducere politică, economică și administrativă în aparatul de stat al Republicii Cehoslovace dinainte de război.

3. Nu au suferit ororile războiului și, deci, nu-și pot da seama de comportarea trupelor în timpul operațiunilor militare. Pe teritoriul ceh nu au avut loc decât puține acțiuni de luptă, după care a urmat capitularea, iar populația și-a închipuit că, după acest act, trupele eliberatoare vor pleca imediat din țară. Nu vor să înțeleagă că o trupă care cantonează într-o regiune, urmează să se aprovizioneze prin exploatare locală. Unele abuzuri inerente trupelor care au făcut războiul, ca mici furturi de furaje etc., provoacă indignare și chiar ura față de armatele care au sângerat pentru eliberarea lor.

Nu se observă aproape deloc sentimente de mulțumire ce ar fi trebuit să le aibă față de armatele eliberatoare, ca un popor ce a suferit cel mai mult jugul nazist. Din contră, nu se sfîiesc să critice la orice pas atitudinea și comportamentul trupelor noastre”.

Pe de altă parte, această atitudine conservatoare a populației cehe a făcut ca propaganda curenților extremiste de orice nuanță să nu aibă succes și, implicit, aderenți. Dorința cetățenilor era „reînvierea republicii Cehoslovace” de dinainte de război, sub conducerea lui Eduard Beneș (președinte în perioada

1935-1938, președinte în exil 1939-1945), care se bucura de o largă popularitate. Din punct de vedere economic, noul stat avea toate șansele să se dezvolte rapid, întrucât industria și infrastructura „au suferit foarte puțin din cauza războiului”, iar refacerea economică „nu va cere mult timp”, după cum au constatat funcționarii SSI.

Capitularea Germaniei și, implicit, sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial (8-9 mai 1945) au găsit trupele române pe diverse fronturi și în diferite țări. Finalul conflagrației nu a însemnat și încetarea ostilităților pe toate fronturile, cu atât mai puțin pe cel informativ. Până la sfârșitul lunii mai 1945, activitatea Subcentrului 1 Vest s-a concentrat pe latura contrainformativă. Au fost selectați și interogați prizonieri de diverse naționalități și, în mod special, românii care se întorceau din Germania (prizonieri de război, muncitori luați cu forța din Transilvania cedată, personal aflat la studii etc). Alt domeniu a fost cel al identificării și reținerii elementelor subversive care au acționat în favoarea trupelor germane și ungare, a legionarilor și a celor care au avut vreo legătură cu guvernul Horia Sima (constituit la Viena) sau au făcut parte din Armata Națională de Eliberare.

Pentru activitatea desfășurată pe frontul de vest, considerată „intensă și foarte utilă”, personalul Subcentrului 1 Vest a fost decorat de către comandantul Corpului 7 Armată cu diferite distincții:

- lt. (r) Ghișa Simion, cu ordinul „Steaua României” cl. V-a cu spade și panglică de Virtutea Militară;
- slt. (r) Gramatovici Eugen, cu ordinul „Coroana României” cl. V-a cu spade și panglică de Virtutea Militară;
- plt. t.r. as. Dimitriu Vasile, cu Crucea „Serviciul Credincios” cl. III-a;
- serg. Drăgoescu Ștefan, serg. Ștefan Vasile, cu medalia „Bărbăție și Credință” cl. II-a;
- cap. Iacob Ion, sold. Șerban Marin, sold. Grecu Gheorghe, cu medalia „Bărbăție și Credință” cl. III-a.

La sfârșitul lunii mai 1945, Corpul 7 Armată, Biroul 2 Informații, a trimis o adresă către Președinția Consiliului de Miniștri-Serviciul Special de Informații, în care arăta, printre altele, modul în care Subcentrul 1 Vest și-a îndeplinit obiectivele: „personalul subcentrului este bine pregătit și a activat conștiincios și fără preget zi și noapte, atât pentru culegere de informații, la sediul Corpului prin audiere de prizonieri și pe teren la Punctele de Comandă ale Regimentelor, cât și pentru procurare de documente militare inamice, care,

în majoritatea cazurilor, au fost de mult folos și prezentate în timp util pentru exploatare”.

Perioada 1945-1947 a reprezentat una de tranziție, de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial și începutul unei scurte democrații până la instaurarea definitivă a regimului comunist în România. Structurile de informații, conservatoare prin excelență, au fost printre primele instituții pe care comuniștii și le-au subordonat și exploatat, dar printre ultimele afectate de reduceri masive de personal, treceri în cadru disponibil sau arestări în masă. În perioada menționată, structurile informative din România nu au avut nici un atașat militar în străinătate și au avut mari probleme în menținerea contactelor cu potențialul informativ aflat în exploatare. În noul context politic, armata și serviciile de informații românești, alături de celelalte instituții ale statului, au intrat într-o perioadă de epurări masive și radicale, în care accentul a fost pus, în paralel, pe reprimarea tuturor celor care se opuneau regimului de «democrație populară», concomitent cu sovietizarea, în cel mai brutal mod, a României.

Dr. ist. Alin Spânu

EVENIMENTE, STĂRI DE SPIRIT ȘI ACTIVITĂȚI INFORMATIVE ÎN 1940 - 1941 LA IAȘI

PAGINI DIN DOCUMENTE (III)

Precizam și în articolul anterior¹ că documentele consultate din Fondul Prefecturii Iași, constituit în perioada 1940-1941, evidențiază preocuparea riguroasă a autorităților române pentru a menține echilibrul social (pe fondul evenimentelor politice generate de dictatura regală, de extinderea războiului în Europa, expansiunea ideilor comuniste, apoi de revolta și dezamăgirea internă cauzate de pierderile teritoriale) și pentru a aduce țara și populația în starea de pregătire necesară pentru a face față unui conflict armat ce se profila ca inevitabil.

La numai 22 de ani după ce fusese Capitală de război și suferise pierderi imense, Iașul primea din nou în 1940 refugiați din Basarabia, Bucovina și alte zone. În jurul orașului se cantonau tot mai multe unități militare, iar populația era obligată să se adapteze la un alt mod de viață, în care mobilizarea, cenzura, constrângerile și limitarea drepturilor își făceau loc în cotidian.

Peste aceste realități nedorite și care generau probleme de aprovizionare și aglomerație, se instalase teama tot mai intensă că URSS va invada din nou România și își va extinde frontiera până la Siret. Într-un asemenea scenariu, Iașul, poziționat la nici 20 de km de frontiera stabilită brutal în iunie 1940, devenea o victimă sigură (de altfel, după mai puțin de patru ani, în august 1944, Iașul a fost primul mare oraș al României care a luat contact direct cu administrația de tip sovietic, impusă de trupele care au ocupat orașul).

Din a doua jumătate a anului 1940 și mai intens de la începutul anului 1941, pregătirea Armatei și a rezervelor, construirea în zona de Est de fortificații și sisteme de apărare, asigurarea suportului economic și logistic, protejarea obiectivelor economice și de infrastructură, apărarea civilă, au devenit direcții prioritare de acțiune ale instituțiilor statului.

Subordonat acestora, menținerea stabilității interne, controlul străinilor, protecția contrainformativă a obiectivelor și activităților din Zonele militare, apărarea secretului militar, și combaterea contraspionajului și propagandei sovietice reprezentau tematici aflate constant în preocuparea structurilor

¹ Apărut în numărul 60 al revistei.

informative din cadrul armatei și Ministerului de Interne, pe care le-am găsit reflectate consistent în dosarele din Fondul Prefecturii Iași, pe care s-a constituit seria acestor trei articole.

Iașul se afla într-un spațiu definit ca Zonă Militară. Legea nr. 4215/1938 pentru crearea Zonelor Militare și pentru măsurile necesare apărării țării, prevedea la art. 10 că Autoritatea militară poate oricând, în interesul siguranței să îndepărteze din aceste zone orice persoane considerate că pot genera riscuri de ordin contrainformativ cu privire la dispozitivele militare, iar articolul 12 din lege acorda autorităților militare dreptul de a adopta în zonele militare orice măsură de siguranță pe care o apreciau necesară.

Din ordinele, notele și rapoartele informative studiate rezultă că în pofida schimbărilor politice interne și a frământărilor generate de pierderile teritoriale, statul organiza o supraveghere informativă riguroasă a tuturor mediilor sociale și profesionale, a nemulțumirilor de natură să genereze tensiuni și mișcări sociale de amploare, capabile a fi valorificate și potențate de ingerințele sovietice. Mișcarea comunistă – privită ca promotoare și acoperire a acțiunilor sovietice – era tratată drept un pericol direct. De altfel, la nivelul Iașului, devenit la sfârșitul lui iunie 1940 oraș de frontieră, exista o reală intensificare a acțiunilor comuniste, așa cum am exemplificat în articolul anterior.

Pentru concentrarea și sincronizarea acțiunilor instituționale – și în acest cadru inclusiv a operațiunilor informativ-operative, funcționa și la Iași un Consiliul de colaborare pentru măsuri de ordine și siguranță. În vara anului 1940 acesta era constituit din col. C. Carp, prefectul Județului Iași, lt. col D. Geanolu, comandantul Sectorului 6 Pază, lt. col Zotoviceanu, comandantul Regimentului 4 Jandarmi, lt. col. Chirilovici, comandantul Poliției Jud. Iași și un procuror de la parchetul de pe lângă Tribunal. Îi prezint, deoarece atunci când ne referim la trecut tindem să pomenim doar numele liderilor consacrați, dar numele celor care au trăit și au dat viață instituțiilor rămân necunoscute.

Din perspectiva planurilor de căutare a informațiilor, minoritățile și străinii constituiau factori de risc pentru siguranța statului și interesele de protecție militară.

În baza Decretului Lege „pentru apărarea ordinii politice unice și totalitare a Statului Român” din 12 iulie 1940, Ministerul de Interne (condus de gl. David Popescu) a dispus eliberarea în regim de urgență din funcțiile ocupate în administrație a tuturor funcționarilor evrei: „Vor fi revocați toți funcționarii

evrei botezați sau care poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicile soții de români, chiar dacă sunt botezate.”²

Printr-o adresă din data de 13 iulie 1940, transmisă personal-confidențial prefectului Județului Iași, Rezidentul regal al Rezidenței Regale al Ținutului Prut, col. P. Hanciu, îi solicita să se intereseze personal *„dacă la vreo comună rurală sau la preturile din acest județ nu se găsesc funcționari sau funcționare de origine evreească după instrucțiunile date de Minister... În caz afirmativ, veți dispune aceeași procedură de licențiere din serviciu. Până la data de 18 iulie trebuie să primim neapărat raportul dvs. în această privință”*.³

Disperați de perspectiva rămânerii fără serviciu, mulți evrei au recurs la soluția convertirii la creștinism sau la cea a refugierii în Basarabia ocupată de sovietici, dar și în aceste situații au întâmpinat piedici. Prin Ordinul telegrafic nr. 173/1940 Ministerul de Interne a interzis trecerea la creștinism a evreilor. Rezidentul Regal al Ținutului Prut a solicitat Prefectului Județului Iași *„să binevoiți a lua măsuri pentru stricta executare a acestor dispozițiuni, convocând la Prefectură pe domnii Primari ai comunelor ... și aducându-le la cunoștință în modul cel mai discret dispozițiunile comunicate de Minister...”*. Nu se dorea ca ordinul să devină public, motiv pentru care la finalul documentului dactilografiat, Rezidentul regal P. Hanciu a consemnat încă o dată, olograf, cerința de confidențialitate cu privire la modalitatea de comunicare a dispoziției ministeriale: *„Sau în ce altă discretă modalitate, însă deplasarea în masă a primarilor nu e oportună”*.⁴

Dincolo de reproșurile de natură economică și socială formulate de mișcarea antisemită, evreii erau acuzați că susțineau comunismul și interesele sovietice ostile României. Un exemplu în acest sens este o adresă din iulie 1940 prin care Prefectura transmitea Chestorului Poliției Municipiului Iași spre cercetare, un denunț *„împotriva doamnei Anastasia Iavorschi, funcționară la Atelierele C.F.R. Nicolina, care ar fi născută Koifman și este evreică originară din Chișinău și care ar nutri idei comuniste”*.⁵

² Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 8/1940 „Controlul Străinilor”, fila nr. 340, Adresă cu caracter Personal, Strict Confidențial transmisă de Prefectura Iași Primarului General al Municipiului Iași.

³ Ibidem, fila 341.

⁴ Ibidem, fila 344.

⁵ Ibidem, fila 353.

Numărul evreilor care solicitau să plece în Basarabia dar erau respinși de partea sovietică era destul de ridicat. La data de 12 iulie, Ministerul de Interne a comunicat telegrafic Prefecturilor că „autoritățile sovietice nu mai permit intrarea în Basarabia decât celor originari din Basarabia” și prin urmare a ordonat se dispună „severe măsuri pentru oprirea evreilor regăteni (originari din Moldova și Muntenia n.n.) de a se deplasa către punctele de trecere în acea provincie”.⁶ Cu toate acestea, decizia statului român era să se întocmească tabele cu evreii care trec din România în Basarabia, dar „să nu se împiedice trecerea cu nimic” în cazul celor care îndeplineau condițiile legale.⁷

Verificările întreprinse de structurile informative militare au stabilit că în fapt, în multe situații evreii erau respinși din motive imputabile administrației românești și nu Comisiei sovietice. Prin urmare, în data de 19 iulie 1940, Secția II-a a Statului Major al Corpului IV Armată a sesizat Rezidentul Regal al Ținutului Prut că „foarte mulți refugiați ce vor să plece în Basarabia sunt respinși pe motiv că nu sunt născuți acolo și că acest fapt se datorește prefecturilor, care le oprește toate actele de identitate, eliberându-le un singur act de evacuare, în care, de multe ori din greșeală, se trec persoane, deși născute în Basarabia, ca fiind născute la Iași sau alte localități din țară”. Pentru a rezolva această situație, Rezidentul Regal a dispus ca Prefecturile să nu mai rețină actele celor care solicită repatrierea în Basarabia.⁸

În țară, tensiunile dintre etnicii evrei și populația majoritară se acutizau. În iulie 1940, Șeful Secției a II-a din cadrul Statului Major al Armatei a III-a a cerut Prefectului Județului Iași, printr-o adresă clasificată Secret, să verifice dacă la Iași se regăsesc aspecte dintre cele semnalate într-o notă informativă transmisă de la Suceava, respectiv acte de violență comise de militari români împotriva populației evreiești, dacă trupe ale armatei române au evacuat refugiați aflați în zona de frontieră și ce s-a întâmplat cu averile acestora.⁹

Nota informativă provenită de la Suceava semnala că „din cauza reacțiunii trupelor (române n.n.) în retragere și a unei părți dintre săteni împotriva populației evreiești de la țară, aproape toți locuitorii evrei s-au refugiat la oraș, înmulțind astfel numărul populației existente și agravând atât

⁵ Ibidem, fila 349

⁷ Ibidem, fila 378, Adresă a Prefecturii către Chestura Poliției Iași

⁸ Ibidem, fila 375

⁹ Adresa Secretă nr. 23818 din 19.07.1940 era semnată de șeful Statului Major, gl. Nicolae Mazarini și șeful Secției a II-a, lt. col. Mircea Brătănescu,

problema aprovizionării cât și starea de spirit revoltată a românilor. Din județul Rădăuți au fost evacuați și duși de trupe în localitate un număr de 172 de evrei care în lipsă de locuințe au fost cazați la templul evreesc. Aceștia au fost puși sub paza jandarmilor și ajutați și de asistența comunității evreești care a mai cerut ajutoare și președintelui Federației Uniunii Comunităților Evreești din București... Președintele Comunității evreești din Suceava s-a plâns printr-un memoriu Excelenței Sale domnului Rezident Regal al Ținutului asupra deținerii și situației în care se găsesc acești evacuați ”...¹⁰

La solicitarea formulată de lt. col Mircea Brătănescu, Prefectura Iași a răspuns prin adresa nr. 307 din 29 iulie 1940 în care a comunicat că „*N-am fost sesizați până în prezent de către organele administrative sau polițienești că s-ar fi refugiat din zonele de frontieră sau ar fi fost evacuați de armatele noastre populație evreească. În consecință, averile evreilor din zonele de frontieră au rămas pe loc*”.¹¹

Născut la Giurgiu în 1893, lt. col. Mircea Brătănescu a fost decorat de Regele Mihai I cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, pentru merite militare în luptele de la Bug. În perioada 1942 – 1943 a fost adjutant regal apoi între 1944 – 1945 a deținut funcția de atașat militar la Madrid.¹²

Generalul Nicolae Mazarini¹³, originar din jud. Neamț, născut în 1889, a luptat la Cotul Donului și a căzut prizonier la data de 22 noiembrie 1942, după ce divizia pe care o comanda a fost încercuită de sovietici, fiind nevoită să se predea. A fost internat în mai multe lagăre și

Gl. Nicolae Mazarini

¹⁰ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 8/1940 „Controlul Străinilor”, fila 391, Notă informativă din 15 iulie 1940

¹¹ Ibidem, fila 390

¹² <https://arhivelenationale.ro/site/wp-content/uploads/2017/06/Lista-fondurilor>

¹³ Sursa foto: <https://generals.dk/general/Mazarini/Nicolae/Romania.html>

s-a întors din prizonierat abia în iulie 1948, în august fiind trecut în rezervă.¹⁴

Problema controlului informativ al minorităților și străinilor a fost complicată operativ de faptul că cedările teritoriale din cuprinsul anului 1940 au generat în interiorul țării mișcări de populație refugiată sau autohtonă (români sau etnici români de alte naționalități) care erau valorificate de sovietici pentru infiltrarea de agenți, motiv pentru care, la începutul lunii iulie 1940, măsurile de ordin contrainformativ referitoare la străini adoptate în Zonele militare au fost sporite. Direcțiunea Generală a Poliției a transmis în teritoriu adresa nr. 206958/B a Marelui Stat Major prin care Secția II-a solicita adoptarea de măsuri specifice care „să interzică intrarea străinilor în zonele delimitate astfel: la Est de linia Gura Humorului – Fălticeni – Pașcani – Roman – Adjud – Focșani - Râmnicu – Sărat – Brăila – Tulcea – Babadag – Medgidia – Mangalia; la Nord de linia Vatra Dornei – Bistrița – Dej; la Vest de linia Jibou – Huedin – Deva – Caransebeș - Turnu Severin, iar la Sud de linia Calafat – Băilești – Caracal – Alexandria – București – Călărași – Cobadin – Mangalia.”¹⁵

Refugiaților din Basarabia și Bucovina li s-a interzis să-și stabilească domiciliul în alte localități decât cele fixate de Ministerul de Interne, cu excepția cazului în care au „rude sau prieteni în alte localități, de încredere pentru siguranța statului”.¹⁶

În zona militară, refugiații aveau dreptul de a călători dintr-un sat în altul numai în baza unei aprobări eliberate de Prefectură, cu avizul Poliției sau Jandarmeriei. Pentru a preveni încălcarea acestei dispoziții, s-a stabilit ca echipe mixte ale Poliției, Jandarmeriei și Armatei să efectueze zilnic razii, „în toată zona ocupată de trupe, pe drumuri, în orașe, pe C.F.R., și în orice mijloc de locomoțiune. Toate aceste măsuri se iau pentru a împiedica pe numeroșii spioni trimiși în zona armatelor noastre pentru a culege informații. Se va avea în vedere că spionii vin cu acte false dar bine ticluite”.¹⁷

La data de 30 iulie 1940, Prefectura Iași primea o comunicare de la Secția a II-a a Marelui Stat Major (semnată de lt. col. Popescu Poiană), prin care i se aducea la cunoștință că se dețin informații că „între cetățenii repatriați

¹⁴ www.enciclopediaromaniei.ro

¹⁵ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 8/1940 „Controlul Străinilor”, fila 351

¹⁶ Ibidem, fila 156, Ordinul Ministerului de Interne nr. 199/940 transmis de Prefectură pretorilor prin Biroul MONT, în data de 20 iulie 1940.

¹⁷ Ibidem, fila 156, Adresă a Biroului MONT către Pretorul Plasei 6 a Jud Iași, nr 1334/ 20 iulie 1940

din teritoriile ocupate de soviete, au fost introduși de acestea și o serie de agenți care au misiunea precisă de a incendia grânele.... Să se organizeze paza câmpurilor până la terminarea recoltei”.¹⁸

Pentru a preveni aceste riscuri, Biroul 2 de pe lângă Statul Major al Corpului IV Armată a dat dispoziții unităților din subordine să acorde sprijin autorităților administrative pentru paza ariilor de incendii. „Pentru preîntâmpinarea acțiunii răuvoitorilor și acțiunii teroriste fie în legătură cu incendiarea recoltelor, fie pe alt tărâm” s-a dispus ca autoritățile militare să realizeze razii frecvente împreună cu autoritățile administrative.¹⁹

Într-o dispoziție transmisă Prefecturii în data de 02 august 1940, Secția a II-a din cadrul Armatei a III-a atenționa asupra faptului că în pofida măsurilor de restricționare a mobilității refugiaților, „unii dintre refugiați (în special femei) se deplasează dintr-o localitate în alta sub formă de plimbări, fără ca organele de poliție să le impună anumite restricțiuni. Cum printre refugiați, fie ei chiar și de origine etnică română, pot fi agenți de propagandă comunistă sau spioni și pentru a se preveni eventualele acțiuni de propagandă sau spionaj, ...vă rugăm a se dispune ca să se supună la aprobarea prealabilă și control toate deplasările refugiaților, deplasări care nu se vor face decât pentru motive bine întemeiate”.²⁰

Structurile de poliție din punctele de trecere a frontierei cu URSS erau instruite să semnaleze operativ intrarea în țară a oricăror persoane suspecte. O Notă telefonică din data de 19.07.1940 a Poliției din Punctul de Frontieră Ungheni semnala Prefecturii Iași intrarea în România a „artistei de varieteu” Baliozi Neonila, cu destinația Vaslui, și solicita ca cea în cauză să fie ținută sub supraveghere. Măsuri similare au fost cerute cu privire la refugiatul Barg Gherș (din Cetatea Albă) intrat în România în aceeași zi, „care pretinde că este informatorul Biroului 2 Informații din Chișinău”. Semnalarea a fost repartizată de prefect spre soluționare Biroului Siguranței din cadrul Poliției Municipiului Iași.²¹ În baza acestei solicitări, Carp (Barg) Gherș a fost reținut de către Poliția

¹⁸ Ibidem, fila 394, Garda Națională FRN, adresa nr 42 din 30 iulie 1940 către Prefectura Iași prin care i se trimite o copie a unei comunicări de la Marele Stat Major, Secția a II-a, semnată pentru șeful Secției de lt. col. Popescu Poiană

¹⁹ Ibidem, fila 442, Rezidența Regală a Ținutului Prut, adresă nr. 1372 din 19 aug 1940, către Prefectura Iași.

²⁰ Ibidem, fila 404, Armata a III-a, Statul Major, Secția a II-a, adresa nr. 25527 din 2 aug 1940 către Prefectura Iași.

²¹ Ibidem, fila 357.

de Siguranță și înaintat Biroului 2 din Statul Major al Diviziei a 13-a, dar artista nu a mai fost găsită²².

Temerile cu privire la posibilitatea ca sovieticii să infiltreze printre repatriații din Basarabia agenți cu sarcini informative erau ridicate și se îndreptau inclusiv asupra foștilor funcționari români refugiați. Într-o adresă transmisă de Prefectura Iași, la finele lunii iulie 1940, Secției a II-a a Statului Major al Armatei a III-a, se informa că în Iași sunt 175 de funcționari refugiați împreună cu familiile lor și alți 1129 refugiați stabiliți la rude. „Dacă apreciați că prezența lor este dăunătoare în zona militară și în prejma frontierei, ... vă rugăm să binevoiți a interveni ca ei să fie strămutați din județul și orașul Iași în alte regiuni ale țării”.²³

După eliminarea din administrație a funcționarilor evrei, Ministerul de Interne a cerut Prefecturilor ca, „pentru a se evita numiri de funcționari administrativi cu trecut dubios sau cu atitudini ostile intereselor ordinei publice și Siguranței Statului... orice persoană care urmează a fi numită într-o funcțiune administrativă să fie verificată prin organele Poliției de Siguranță. Se vor stabili astfel cu toată discreția necesară antecedentele, prin cercetarea cazierului judiciar cât și pe cale informativă, iar constatările vor fi aduse la cunoștința autorității chemate să facă numirea în funcțiune”.²⁴ Dispoziția a fost reconfirmată la data de 01 august 1940, când Ministerul de Interne a transmis către Prefecturi Circulara nr 5679 din 01. 08.1940, în care comunica următoarele: *„Timpurile prin care trece astăzi țara, reclamă ca în toate instituțiile ei să fie servită de funcționari demni și credincioși. Întrucât cu ocazia ultimelor evenimente s-a constatat că unii funcționari publici nu și-au respectat datoria ce au către țară și pentru ca pe viitor să nu se mai repete astfel de cazuri, am onoarea a vă ruga să binevoiți a lua măsuri ca orice numire sau angajare de personal în administrațiile locale să se facă numai după ce se va verifica situația candidaților prin Direcțiunea Generală a Poliției și Siguranța Statului”*.²⁵

²² Ibidem, fila 358.

²³ Ibidem, fila 389, Adresa 307 din 29 iulie 1940 a Prefecturii Iași către Secția a II-a din Statul Major al Comandamentului Armatei a III – a.

²⁴ Ibidem, fila 392, Ministerul de Interne, Ordinul nr. 8750 P din 30 07.1940, adresat Prefecților.

²⁵ Ibidem, fila 395.

Cu toate măsurile de securitate adoptate de autorități, nu au putut fi eliminate actele de sabotaj. În urma incidentelor de acest gen produse la Fabrica de cherestea Goetz din Neamț și Uzina electrică Galați, Rezidentura Regală a Ținutului Prut a solicitat Prefecturilor eficientizarea cooperării între instituțiile statului și măsuri sporite de pază la obiectivele ce pot constitui ținte pentru acte de sabotaj, cu scopul de „a produce panică în rândul populației”, precum sediile poștei, telefoanelor, gările, uzinele electrice, etc.²⁶

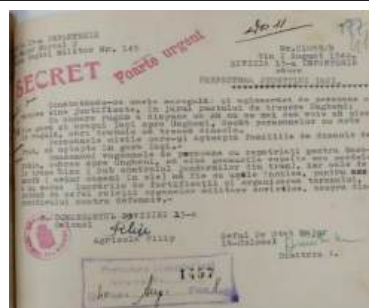
Măsurile de ordin contrainformativ aveau în vedere și protecția lucrărilor de fortificații efectuate de armata română în apropierea Prutului. Astfel, în data de 2 august 1940, Biroul II al Diviziei 13 Infanterie semnala Prefecturii Iași printr-o notă clasificată Secret și marcată „Foarte urgent” că „s-au constatat aglomerări de persoane în jurul punctului de trecere a frontierei Ungheni, care își așteaptă familiile de dincolo de Prut. Persoanele civile care-și așteaptă familiile de dincolo de Prut să aștepte în Gara Iași. De asemenea, vagoanele de persoane cu repatriați pentru Basarabia ce trec spre Ungheni să aibă geamurile vopsite sau perdelele trase bine (sub controlul jandarmilor din tren), iar cele de marfă (având oameni în ele) să fie cu ușile închise, pentru a nu se vedea lucrările de fortificații și organizarea terenului, putând da astfel relații organelor militare sovietice, asupra dispozitivului nostru defensiv”.²⁷

În subordinea Prefecturii Iași funcționa și „Serviciul Cenzurii”. La mijlocul lunii august se aflau în desfășurare discuțiile cu Ungaria și Bulgaria

Correspondență militară

Sursa foto: Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura Iași

Correspondență din 2 august 1940

Sursa foto: Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura Iași

²⁶ Ibidem, fila 383, Adresa Biroului MONT de pe lângă Prefectura Iași, nr. 1346 din 24 iulie 1940.

²⁷ Ibidem, fila 414.

referitoare la pretențiile teritoriale pe care acestea le ridicaseră față de România. Subiectul genera tensiune, emoție și temere în societatea românească și, pe acest fond, Serviciul Cenzurii trimitea în data de 17 august o adresă directorilor ziarelor locale – „Opinia”, „Prutul”, „Moldova”, „Evenimentul” și „Glasul Moldovei” – prin care stabilea limitele în care aceste subiecte pot fi abordate de presă: *„în jurul tratatelor româno-maghiare care se duc la Turnu Severin și româno-bulgare de la Craiova, ziarele pot publica orice detaliu asupra compunerii comisiunilor, primirea lor, fără a atinge fondul chestiunii. Niciun atac oricât de slab la adresa Ungariei sau Bulgariei”*. În schimb, conform dispozițiilor transmise de Ministerul de Interne, se recomanda să se lase de înțeles *„că vom face sacrificii teritoriale, cu schimb de populații, pregătind astfel opinia publică”*.²⁸

Ofițerii Structurilor informative ale armatei precum și comandanții marilor unități realizau și activități de susținere a moralului militarilor și populației. Într-o notă din data de 29 august 1940, șeful Biroului 2 de pe lângă Statul Major al Diviziei 35 îi comunica Prefectului Județului Iași că *„acest Comandament împărtășește întrutotul acțiunea de redresare morală a Nației și redobândirea încrederei în virtuțile neamului nostru, acționând în acest sens, încă de la terminarea evacuării teritoriilor cedate. Îndrumările transmise de dvs. au fost difuzate la unități cu ordinul ca în zilele de sărbătoare să se vorbească trupei și locuitorilor”*.²⁹

Refugiații și persoanele suspecte interogate de serviciul de informații al Armatei și de Poliția de Siguranță ofereau informații din care rezulta consolidarea prezenței militare sovietice pe teritoriul Basarabiei, transferul de tehnică militară ofensivă – artilerie, tancuri și avioane, amenajarea de aerodromuri și depozite de muniții (aspecte pe care le-am detaliat și în articolul anterior). Motivată și de astfel de informații – care circulau în discuțiile din oraș, în preajma Dictatului de la Viena, starea de tensiune a populației din zona Iașului a crescut, temerea față de o nouă invazie a sovieticilor devenind tot mai intensă. Contribuiau din plin zvonurile aduse de refugiați, confruntările dintre politicieni, dar și manevrele de forțe și exercițiile militare ale trupelor sovietice pe malul stâng al Prutului, care erau vizibile și ostentative.

²⁸ Ibidem, fila 431, Adresă a Serviciului Cenzurii din Prefectura Iași, din data de 17 aug. 1940.

²⁹ Ibidem, fila 443, Adresa nr. 6714 din 29 august 1940 a Diviziei a 35-a, Stat Major, Biroul 2, către Prefectura Iași, semnată de șeful Statului Major, lt. col. Lissievici, și șeful Biroului 2, R.A. Ionescu.

În data de 30 august 1940, Poliția de Siguranță a informat Prefectul că la 25 august un avion militar rusesc a intrat pe teritoriul României zburând pe direcția Huși – Costuleni – Iași – Fălciu. Grănicerii români au deschis focul cu arme automate, iar în urma intervenției aviației de vânătoare românească, aparatul de zbor sovietic a trecut înapoi în Basarabia. Pentru a nu escalada conflictul, artileria antiaeriană românească nu a intervenit, dar în aceeași zi, un alt avion rusesc a trecut frontiera pe raza județului Fălciu. După ce grănicerii au deschis focul asupra sa, avionul s-a întors pe teritoriul Basarabiei. La 28 august, un avion militar românesc ce zbura de-a lungul frontierei române a fost atacat cu focuri de armă de către grănicerii sovietici.³⁰

În aceeași notă informativă, clasificată Secret, Siguranța prezenta relatările unui refugiat potrivit cărora în URSS sunt două armate sovietice – una salarizată care ocupă primele linii și este bine echipată și hrănită, și o linie a doua, „cam pe la mijlocul Basarabiei”, constituită din regimente cu soldați concentrați, „rupți, desculți și prost hrăniți”. Aceeași persoană afirma că în Basarabia autoritățile „fac propagandă în rândul celor care cer repatrierea să nu mai treacă în România, deoarece Moldova va fi în curând ocupată de către Soviete”.³¹

Informații obținute de Poliția de Siguranță de la preoți refugiați evidențiau că la mijlocul lunii august 1940 „la Chișinău mai erau preoți și familii de funcționari români care așteptau să fie înscrși pentru repatriere, dar Comisia” (sovietică), după minuțioase cercetări și avantajoase propuneri, nu înscrisa decât foarte puțini, și aceștia prin uzul de protecție ce se face pe o scară largă ... contra material sau alte servicii de adus prin intrarea în țară... astfel că n-ar fi curios chiar dintre cele mai onorabile persoane intrate în țară să fie instrumentele lor de informații și aceasta din cauza presiunilor prin care au trecut și cărora trebuie să le facă față prin fondul constituției lor psihice”.³²

Atitudinea de cedare necondiționată și fără rezistență militară a unei părți din Ardeal a amplificat starea de panică în rândul populației din municipiul Iași. Nota informativă Secretă nr. 178 din 01.09.1940, releva că „o bună parte a populației a părăsit deja orașul, alții se pregătesc a-i urma”, din temerea că urmează cedarea Moldovei până la Siret.³³

³⁰ Ibidem, fila 446, Nota informativă nr. 175 din 30.08.1940.

³¹ Ibidem, fila 445, Notă informativă nr. 175, din 30.08.1940, semnată de șeful Poliției de Siguranță Iași, inspector Giosanu.

³² Ibidem, fila 466, Buletin informativ nr. 15 din 05.09.1940 al Poliției de Siguranță Iași.

³³ Ibidem, fila 464, Nota informativă Secretă nr. 178 din 01.09.1940.

În acest timp rușii realizau trageri permanente cu arme automate de-a lungul frontierei, acțiuni care amplificau tensiunile pe zona românească.

Mai mult decât atât, prin interpretarea greșită a unui ordin, în data de 30.08.1940, o unitate militară românească de geniu cantonată în județ a aruncat în aer podurile din localitățile Trifești și Soloneț. Zgomotul exploziilor a panicat populația din comuna Bivolari, o parte a ei părăsind localitatea și îndreptându-se spre Valea Jijiei.³⁴

A doua zi, 31 august, un alt incident a generat panică. Doi ofițeri ai Regimentului 51 Infanterie au cerut Primăriilor comunelor Tomești și Țuțora evacuarea locuitorilor până la ora 18 a acelei zile. Intervenția promptă a prefectului Județului Iași și a generalului Nicolaescu, comandantul Marii Unități, a oprit acțiunea de evacuare, dar între timp o parte a locuitorilor din aceste localități a fugit spre Iași unde a transferat și panica generată de acțiunile militarilor români. Într-un final s-a stabilit că se produsese o confuzie cu un ordin dat de Comandamentul militar privind evacuarea din zona de frontieră la o adâncime de 15 km de graniță a populației evreiești.

Prefectul, col. Corneliu Carp, a înaintat Rezidentului Regal un raport în care a solicitat declanșarea unei anchete de către Marea Unitate, „spre a se stabili cine se face vinovat de această măsură care a alarmat populația din două comune, influențând asupra liniștei populației și din comunele învecinate și starea de spirit din orașul Iași, pentru că în mai puțin de două ore știrea a ajuns la Iași, producând și aici panică”.³⁵

Teama și starea de spirit negativă a populației din Iași sunt relevate și de Raportul informativ înaintat de Poliția de Siguranță Prefecturii Iași în data de 5 septembrie 1940, care prezenta că, în opinia populației, opoziția manifestată de liderii politici Iuliu Maniu, Virgil Madgearu, Constantin Gheorghe Brătianu pentru cedarea de teritorii în Ardeal și nerespectarea arbitrajului „ar putea avea drept consecință o invazie rusească în Moldova, după cum rușii o preparaseră acum câteva zile. Fostele partide politice, cu excepția celor naționaliste ... „sunt îngrijorate și personal de teama răspunderilor la care ar putea fi trase pentru guvernările din trecut, cu neînarmarea suficientă a țării și politica externă care a dat rezultatele actuale.”³⁶

³⁴ Ibidem, fila 464, Raport al Prefecturii Iași către Rezidența Regală a Ținutului Prut, nr .18463 din 30 august 1940.

³⁵ Ibidem

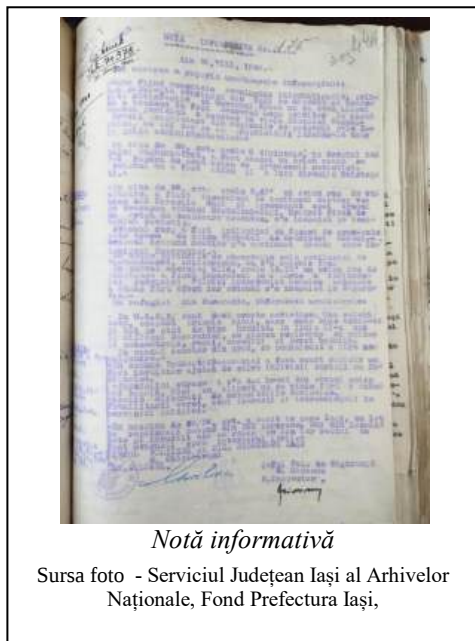
³⁶ Ibidem, fila 494, Raport către Prefectura Iași din 5 septembrie 1940.

După Arbitrajul de la Viena, cetățenii de origine maghiară erau priviți ca o posibilă sursă de riscuri contrainformative, fapt pentru care Ministerul de Interne a recomandat ca „ungurii originari din teritoriile cedate și (n.n. care) doresc să plece, să fie sfătuiți a pleca cât mai urgent. ... Întreprinderile și publicul sunt invitați a renunța la serviciile ungarilor din această categorie, dându-le drumul aceste măsuri să se execute fără violență”.³⁷

Legat de aceeași problemă, un Ordin Secret al Ministerului de Interne (nr. 12557/A – 1940) atenționa prefectii că Secția a II-a Marelui Stat Major deține informații că urmare a deciziei prin care li s-a interzis preoților maghiari din România să elibereze extrase de naștere pentru maghiarii născuți în Transilvania și stabiliți în Ungaria, „acești preoți scot extrasele de la notarii comunali, apoi le trimit datele cerute prin cărți poștale Consulatului Maghiar ...”. Ca urmare Secția a II - a solicitat să se dea „dispozițiuni ca cererile pentru extracte să fie satisfăcute numai celor care se prezintă personal sau numai cele transmise prin Ministerul Afacerilor Străine”.³⁸

Pe acest fond de tensiune generalizată s-a reunit Consiliul de colaborare pentru măsuri de ordine și siguranță de pe lângă Prefectura Iași din data de 5 septembrie 1940. Subiectul ședinței îl constituiau „măsurile de ordine ce urmează a se lua față de actualele evenimente excepționale” în baza ordinului telegrafic nr 1775 al Ministerului de Interne.

În cadrul Consiliului s-a stabilit ca structurile Ministerului de Interne să colaboreze cu cele militare pentru a asigura siguranța instituțiilor militare împotriva eventualelor acțiuni ale agenților comuniștilor, pe fondul „mișcărilor naționaliste de protest” care au cuprins țara după Dictatul de la Viena; organele polițienești să acorde o atenție operativă ridicată acțiunilor

Notă informativă

Sursa foto - Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura Iași,

³⁷ Ibidem, fila 486.

³⁸ Ibidem, fila 468.

mișcării comuniste „care s-a dovedit a fi în dezvoltare și prezintă un mare pericol pentru siguranța Statului - se vor face cercetări minuțioase pentru a se găsi sursa de unde provin manifestele comuniste lansate în localitate în ultima vreme”. Poliția de siguranță „să intensifice măsurile de natură informativă asupra tuturor evenimentelor importante și să înainteze informațiile Prefecturii pentru a le aduce la cunoștință organelor superioare”.³⁹

Intrarea României în război la 22 iunie 1941 a adus o altă dimensiune și specificitate activităților informative precum și modului în care ele se reflectau în relația cu locuitorii Iașului, pe care le relatez așa cum sunt prezentate în documentele (în majoritate note informative ale serviciului de informații al Armatei și ale Poliției de Siguranță) din Dosarul nr. 11/1941, privind Măsuri de ordine și siguranță. Zone militare – Fond Prefectura Județului Iași.

Intrarea României în război la 22 iunie 1941 a generat două planuri majore ale acțiunilor militare: primul era susținut de acțiunile ofensive de pe frontul din URSS, iar al doilea consta în acțiunile coordonate pe teritoriul național de Comandamentul Forțelor de Apărare Interioară.

Poziționat în proximitatea frontierei, Iașul lua contact cu tot ceea ce războiul implementa forțat în viața cotidiană a urbei: spionaj, sabotaj, agenți sovietici, operațiuni inamice de propagandă și dezinformare, nesiguranță și situații de panică, manevre de mari unități, jafuri ale soldaților, transferul de prizonieri. Din studiul documentelor care constituie Dosarul nr. 11/1941 rezultă că structurile informative ale Armatei – care funcționau pe lângă Marele Cartier General – și Statele Majore ale unităților și marilor unități aveau o activitate informativă foarte intensă, transmițând note informative secrete, comenzi de informații și proceduri de acțiune structurilor Ministerului de Interne prin intermediul Prefecților.

Alături de agenții sovietici care intrau în țară sub acoperire de refugiați, declanșarea conflictului militar a adăugat o altă sursă de risc: parașutiști, aceștia având ca obiectiv acțiuni de spionaj, terorism, sabotaj sau propagandă în spatele frontului.

În luna iulie 1941, Misiunea Aeronautică Germană la București a transmis Marelui Cartier General al Armatei Române o notă Secretă (nr.

³⁹ Ibidem, fila 486, Proces verbal al Consiliului de colaborare pentru măsuri de ordine și siguranță de pe lângă Prefectura Iași, Ședința din 5 septembrie 1940.

1753/941 IA Op.) prin care atenționa că era de așteptat ca în lunile următoare sovieticii să urmărească distrugerea prin incendiere a recoltei de cereale pentru a crea dificultăți în asigurarea cu hrană a populației.⁴⁰

Informația a fost difuzată apoi structurilor militare și de interne din țară. Fundamentat pe experiențele anterioare de război ale armatei germane, ordinul sublinia necesitatea ca autoritățile militare române și cele ale Ministerului de Interne să colaboreze strâns cu administrația și populația pentru a preveni incendierea recoltei de către aviația inamică prin aruncarea de bombe și tablete incendiare, bețișoare și bucăți de fosfor, țința constituind-o cerealele gata de recoltat, cele strânse în clăi și căpițe, pregătite pentru treierat precum și clăile de fân. Instrucțiunile transmise de germani recomandau măsuri de organizare și tehnice, înființarea de posturi de pândă, observare și alarmare, eficientizarea sistemelor de legătură dintre structurile poliției, jandarmeriei, armatei și administrației, dar și soluții de ordin practic: scurtarea timpilor de recoltare și triere, împărțirea direct de pe câmp a cerealelor pentru a fi transportate și puse la adăpost, depozitarea grânelor în vrac și nu în saci, aranjarea fânului în clăi de mici dimensiuni, poziționate la distanță între ele și ararea imediată a miriștilor pentru a preveni extinderea incendiilor, ș.a.⁴¹

În data de 25 iulie 1941, Marele Cartier General atenționa Comandamentul Forțelor de Apărare Interioară a Teritoriului (prin Nota nr. 977/D) asupra faptului că se dețin informații ce relevă că pe timpul nopții, atunci când se semnalează apariția avioanelor inamice în jurul punctelor sensibile, „se produc anumite semnale luminoase executate de spioni și agenți inamici” și solicita intensificarea pazei în jurul punctelor sensibile în vederea prinderii acestor agenți. Ordinul recomanda folosirea inclusiv a premilitarilor și organizarea de puncte fixe și patrule.

Pentru a atrage sprijinul populației, Ministrul Apărării a aprobat ca „orice persoană care va contribui la prinderea spionilor și agenților inamici care încearcă să facă legătura prin semnale sau prin orice alt mijloc cu aviația inamică, să primească o recompensă materială sub formă de premii”, astfel: 10.000 lei pentru cei care descoperă și prind, viu sau mort, un agent inamic; 5000 lei pentru cei care semnalează cu certitudine un astfel de agent; între 2000

⁴⁰ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosarul nr. 11 / 1941, privind Măsuri de ordine și siguranță. Zone militare, fila 119, Adresa Subsectorului VI de Pază, nr. 556 din 26 iulie 1941 către Prefectura Iași.

⁴¹ Ibidem.

și 3000 de lei pentru cei care concură la prinderea agenților și spionilor. Rapoartele însoțite de actele care probează contribuția persoanei pentru care se propune premiul urmau să fie trimise pentru aprobare la Secția a III - a din Eșalonul 2 al Marelui Cartier General.⁴² Adresa era semnată de șeful Secției a III a, lt. col. Cojocărescu și șeful Biroul I. cpt. Gh. Pătrașcu

La rândul său, Ministerul de Interne a solicitat Prefecturilor, primăriilor de municipii și orașe să ordone tuturor organelor din subordine să acorde toată atenția „pentru identificarea agenților care, după cum s-a constatat în mod precis, semnalizează în timpul bombardamentelor aeriene”. A cerut de asemenea „să se pună în vedere tuturor autorităților că este cu desăvârșire interzis oricui să mai dea informații asupra avioanelor inamice doborâte, înainte de a fi controlate de către specialiștii Subsecretariatului de Stat al Aerului”.⁴³

Pe fondul necesității de pregătire și conștientizare a populației cu privire la riscurile generate de acțiunile agenților inamici infiltrați sau racolați din rândul conaționalilor a fost făcută publică o „Înștiințare” prin care populația era atenționată că *„pe cuprinsul țării se găsesc diferite persoane în serviciul inamicului. Acești spioni caută să surprindă orice conversație, să ia diferite informațiuni și să facă legătura cu avioanele inamice prin semnale luminoase date în timpul alarmei aeriene. Publicul trebuie să înțeleagă că este în interesul tuturor ca autoritățile să fie înștiințate de orice activitate suspectă și în acest scop să aducă la cunoștință celor în drept observațiunile făcute în legătură cu semnalele luminoase făcute de acești agenți în slujba inamicului. Având în vedere că pe cât de utilă poate fi o informație exactă, pe atât de dăunător este un denunț făcut cu ușurință, se atrage atenția publicului că informațiunile date trebuie să fie cât mai precise, concrete și verificate. În cazul semnalelor luminoase se va arăta exact locul unde a fost făcută observația, ora la care s-a văzut semnalul luminos și descrierea amănunțită a acestuia. Faptul se va aduce cât mai curând posibil la cunoștința primului agent al forței publice, dându-i concursul pentru descoperirea infractorului, iar în mod detaliat se va aduce și la cunoștința Comandamentului militar cel mai apropiat.*

În cazul că s-ar constata prezența unor indivizi suspecți, se va aduce aceasta la cunoștința organelor forțelor publice identificând persoana,

⁴² Ibidem, fila 135 Adresă a Marelui Cartier General, Secția III-a, semnată de șeful Secției, lt. col. Cojocărescu, și șeful Biroului I, cpt. Gh. Pătrașcu.

⁴³ Ibidem, fila 121, Anexa nr. 1, denumită Înștiințare.

domiciliul ei și arătând totodată detailat în ce constă fapțul incriminat, iar dacă se poate și activitatea zilnică a acestui suspectat.

Se atrage atenția publicului că toate aceste măsuri fiind luate în interesul țării, este de datoria tuturor să dea autorităților întregul concurs”.⁴⁴

În aceeași direcție de acțiune, urmărind interceptarea canalelor de transmitere a informațiilor între spioni și legăturile lor, structurile informative ale Armatei aveau în atenție inclusiv posibilitatea de utilizare de către spionajul sovietic a porumbeilor călători. Astfel, Ordinul Secret al Prefecturii Iași, nr. 5216 din septembrie 1941 (emis ca urmare la Dispoziția nr. 4820/941 a Marelui Cartier General, Eșalonul 2) solicita Poliției și Jandarmeriei ca toți porumbeii călători ce vor fi prinși pe teritoriul județului Iași, să fie trimiși la Regimentul 1 Transmisiuni, Stațiunea Columbofilă Centrală a Armatei – București. „La această stațiune urmează a se proceda la stabilirea identității porumbeilor, trierea lor, strângerea mesajilor etc.”⁴⁵

În lunile iulie și august 1941 au fost emise în mod repetat dispoziții ale Eșalonului 2 din cadrul Marelui Cartier General care solicitau ca autoritățile și populația să supravegheze cu atenție acțiunile de lansare a parașutiștilor.

Ordinul Secret nr. 3234 din august 1941 al Biroului 3 Siguranță (condus de cpt. Petraru V.) de pe lângă Statul Major al Comandamentului Forțelor de Apărare Internă, cerea structurilor militare și de interne măsuri eficiente de organizare și colaborare, inclusiv cu administrațiile locale, în vederea capturării ori anihilării parașutiștilor înainte ca ei să poată acționa prin terorism sau sabotaj. Se solicita instalarea de posturi de pândă și pază în turlele bisericilor sau alte puncte dominante care oferă câmp de vedere cât mai larg, având în vedere că din informațiile deținute rezulta că în mod frecvent lansările se fac departe de sate, în apropierea pădurilor care oferă parașutiștilor posibilitatea de a se ascunde. „Cei care sesizează lansarea de parașutiști, dacă sunt înarmați, vor acționa prin foc căutând a-i distruge în momentul când sunt în aer și nu pot acționa, dacă nu reușesc, vor căuta să-i urmărească și să-i prindă sau să-i distrugă...”. Devenea obligatoriu ca în fiecare comună să se organizeze serviciul permanent de pândă și alarmă. Echipetele neînarmate trebuiau să dispună de un sistem de anunțare a jandarmilor (inclusiv prin curieri) și aveau obligația de a continua observarea și urmărirea locurilor de parașutare până la sosirea trupelor de intervenție.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem, Fila 138.

Se solicita de asemenea realizarea de convocări cu țăranii în zile de sărbătoare, în care să fie instruiți că atunci când se află pe câmp și văd lansări de parașutiști „este mai mult decât o datorie să anunțe imediat autoritățile civile sau posturile de jandarmi”.⁴⁶

La data de 25 aug. 1941, Comandamentul IV Teritorial condus de generalul Constantin Cernătescu a emis Ordonanța nr. 2 privind prinderea parașutiștilor – „având în vedere interesul de siguranță, siguranța armatei apărarea țării și ordinea publică” – din care redăm:

Toți locuitorii sunt obligați să sprijine autoritățile pentru prinderea parașutiștilor, spionilor inamici și trădătorilor de țară; oricine găsește o persoană străină de localitate, este obligat să informeze poliția sau jandarmeria; oricine cunoaște că o altă persoană găzduiește un individ suspect, este obligat să denunțe acest lucru autorităților; orice militar înarmat este dator la apariția parașutiștilor inamici, spionilor sau trădătorilor de țară să intervină în contra lor cu cea mai mare energie chiar și fără ordin, căutând să-i prindă sau să-i suprimă în caz de pericol; oricine este dator să dea ajutorul cerut de către militarii care luptă cu parașutiștii inamici sau în urmărirea spionilor, evadaților sau trădătorilor.

Este cu desăvârșire oprit a împiedica să-și îndeplinească misiunea pe militarii aflați în luptă cu parașutiștii inamici sau în urmărirea spionilor, trădătorilor sau evadaților, sau pe civilii care dau ajutor militarilor ori pe cei care vor căta să anunțe autoritățile militare. Se interzice tuturor militarilor de a părăsi cantonamentul stabilit de autoritatea militară de care depind, fără ordin scris al șefului cantonamentului.

Este interzisă aprinderea focurilor în curți, „fie chiar pentru pregătirea hranei, pe câmp, locuri virane, în generi la locuri expuse vederii” precum și aprinderea luminii în case fără camuflarea ferestrelor și a ușilor.

„Călcarea dispozițiilor chiar din neglijență, dacă prin asta s-a permis scăparea unui agent inamic, spion sau parașutist, se pedepsește cu închisoare corecțională de la 6 luni la 3 ani”.

„Călcarea dispozițiilor comisă de militari înarmați, se califică lașitate în prezența inamicului și în timpul luptei și se pedepsește cu moartea, conform art. 533 din CJM”.⁴⁷

⁴⁶ Ibidem, fila 142.

⁴⁷ Ibidem, fila 245, Ordonanța nr. 2 din 25 august 1941 privind prinderea parașutiștilor.

În același plan al eforturilor de identificare a spionilor sovietici care își creau acoperiri pentru a se ascunde printre locuitori se plasează Ordinul Secret al Secției a II-a a Marelui Cartier General (nr. 4836/P/941 din 20 august 1941) transmis Sectoarelor militare de Pază și Prefecturilor prin care se atenționa că „aproape toți spionii și teroriștii sovietici prinși până în prezent au fost îmbrăcați în uniformă de ofițeri sau soldați români”. Ca urmare, Secția a II-a solicita realizarea cât mai des de controale cu privire la persoanele care poartă uniforma militară. Comandanților de unități militare li se cerea „să dea ordine ofițerilor, subofițerilor și trupeii din subordine de a se legitima, prezentând actele lor la cerere, oricărui organ...”.⁴⁸

În mod similar, la 6 septembrie 1941, Comandamentul IV Teritorial a transmis Prefecturii Ordinul General nr. I23 943/941 relativ la măsurile ce trebuie dispuse împotriva spionilor și teroriștilor sovietici (în aplicarea Ordinul nr. 2212/1941 al Comandamentului Forțelor de Apărare Interioară) care solicita aplicarea următoarelor măsuri:

Organizarea „în fiecare Garnizoană, săptămânal și în mod inopinat, de controale riguroase asupra persoanelor ce poartă uniforma militară deoarece s-a dovedit că aproape toți spionii umblă îmbrăcați în uniforma militară”. În localitățile rurale, autoritățile civile – respectiv primarul și notarul, precum și șefii de posturi „să controleze toate persoanele civile și militare străine asupra cărora sunt bănuieli că ar fi spioni sau teroriști aceștia urmând să fie înaintați Legiunii de jandarmi competentă”.

Controalele trebuiau să fie organizate pe garnizoane și în comune, în zile diferite, iar rezultatul lor urma să fie raportat Biroului 2 de pe lângă Statul Major al Comandamentului Pazei Teritoriului săptămânal, duminică.⁴⁹

În legătură cu evoluția operațiunilor militare, la 30 august 1941 Prefectura Iași a primit din partea Ministerului Aerului solicitarea de a dispune următoarele măsuri:

„Toți agenții de poliție, jandarmii ... și întreaga populație de pe raza municipiului și județului să supravegheze și să anunțe orice semnalizare făcută pe timp de noapte fără rachete sau alte mijloace optice raportând imediat cazurile semnalate pentru a se cerceta și stabili vinovații. Descoperitorii vor

⁴⁸ Ibidem, fila 248.

⁴⁹ Ibidem, fila 248, Ordin Secret nr. 4836/P/941 din 20 august 1941, al MCG, Secția a II-a , către Sectoarele de Pază și Prefecturi.

primi în bani până la 10 000 lei, sume oferite MAN. Rugăm a se menține măsurile de prindere a parașutiștilor.

Ministerul fiind sesizat că autovehiculele se apropie de orașul Iași cu farurile necamuflate ordonă a se înființa posturi la 15 km depărtare de oraș, patrulare mobile pe acest interval precum și posturi fixe, la bariera orașului, care să nu permită circulația cu luminile necamuflate sau să folosească faza mare care este interzisă cu desăvârșire.

Constatându-se că agenții străini care fac semnalizări cu rachete întrebuințează produse chimice speciale, rugăm a se dispune supravegherea tuturor întreprinderilor care posedă astfel de materiale

D-l ministru al Aerului a constatat în unele din orașele bombardate că podurile caselor sunt pline cu materiale inflamabile... rog a se da ordine ... să continue controlul podurilor obligând populația să le golească de materiale inflamabile, să aștearnă un strat gros de 2-3 cm de nisip.”⁵⁰

Prezentarea noastră se oprește la începutul lunii septembrie a anului 1941, întrucât a epuizat fondul documentar selecționat, iar obiectivul urmărit nu a fost analiza și interpretarea istorică ori politico-socială a perioadei 1940-1941, ci doar acela de a aduce în fața cititorului, secvențial, realități de viață ale locuitorilor și instituțiilor Iașului, dintr-o perioadă dificilă a istoriei naționale, așa cum se regăsesc în documentele oficiale – în principal cele ce sunt rezultatul activităților informative ale structurilor specializate – pe care le-am identificat în Fondul Prefecturii Iași păstrat la Secția locală a Arhivelor Naționale.

Am evitat pe cât posibil interpretarea documentelor, recurgând la citate și la preluarea cât mai fidelă a conținutului pentru a lăsa cititorului libertatea opiniei și a așezării informației în ansamblul de evenimente general cunoscute și amplu tratate de specialiști.

Pe fond, am dorit să aducem la suprafață mărturii neprelucrate ale unor vremuri, trăiri, decizii și acțiuni care au asemănări cu evenimente contemporane și chiar aceiași actori.

Col. (r) prof. Radu Voroneanu

⁵⁰ Ibidem, fila 249, Dispoziție adresată Prefecturii Iași, pentru punerea în executare a ordinului Autorității militare nr. 44679 din 07.08.1941.

CONCEPTELE DE „REVOLUȚIE” ȘI „REVOLUȚIONAR” DIN PERSPECTIVA LUI MIHAI EMINESCU¹

Considerațiile privind conceptele de „revoluție” și „revoluționari” s-au subsumat și ele, asemenea întregii opere eminesciene, demersului de căutare a „*cuvântului ce exprimă adevărul*”. Născut din părinți români și crescut în nordul Moldovei, în satul Ipotești, Mihai Eminescu a trăit în lumea cărților² și, în mod deosebit a cărților de istoria neamului. Citind tot ce-i cădea în mână, el a ajuns la concluzia că imperiile au fost, de la facerea lumii, sursa nenorocirilor pământești, iar politicienii izvorul tuturor răutăților. Această realitate etno-politică a fost exprimată în chip magistral de versurile poeziei *Scrisoarea III*:

*„Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă –
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt
Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ”.*

*

Marile tulburări politice și sociale ale epocii moderne, care n-au fost puține – au fost numite „*revoluții*” – un termen vechi de când e lumea, moștenit din limba latină (*revolutio-onis*) de limba franceză (*révolution*), importat pe meleagurile carpatino-dunărene de pe malurile Senei de către „ai noștri tineri”, care își făceau studiile la Paris, „Orașul Luminii”.³ Însă mințile luminate, contemporane evenimentelor incandescente, au continuat să definească „popular” încleștările pe viață și pe moarte între asupritori și asupriți cu termenul popular „*răzmeriță*”, care înseamnă insurgență, răsccoală, răzvrătire, rebeliune, revoltă etc., uneori fiind sinonim cu termenul „*revoluție*”.

Astfel, termenii „*revoluție*” și „*revoluționar*” s-au autodefinit ca un concept social-politic, devenind în timp scurt un slogan acaparat și utilizat de diverse ideologii și doctrine politice. În vatra neamului rumânesc „poporul de

¹ Marcăm prin acest studiu împlinirea a 136 de ani de la trecerea la stele a Luceafărului poeziei românești (15 iunie 1889).

² George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Iași, Editura „Junimea”, Iași, 1977, p.16.

³ Dan Berindei, *Revoluția română din 1821*, Editura Academiei Române, 1991.

jos” l-a preluat fără precauție, iar „inteligența neamului” cu precauție, întrucât s-a dovedit a fi ușor de exportat în vocabularul lingvistic și în științele sociale, îndeosebi al scrierilor istorice.

În mediile culturale și politice românești a început o acțiune de „*decodificare a mișcărilor sociale*”, după model preluat din Apusul Europei. Aceasta s-a realizat, de regulă, de către învățații vremii, între trei repere politice, sociale și etnospirituale: guvernanți/guvernați, bogați/săraci, alogeni/pământeni.

În epoca modernă, în vatra neamului românesc s-au produs trei mari răzvrătiri sociale, transformate în revoluții. Despre acestea au scris istorici care au respectat, în măsura posibilului, cerințele istoriei, precum și falși istorici, urmând legile geopoliticii, cu personaje hiperbolizate sau minimalizate, în funcție de un anumit interes politic.

Mihai Eminescu s-a implicat în această acțiune cu cugetul, gândul și condeiu, aflând din cărțile de istorie că pe vatra neamului au avut loc trei mari răzvrătiri, respectiv:

- Răscoala/revoluția condusă de Horia, Cloșca și Crișan (1784-1785);
- Revoluția română condusă de Tudor Vladimirescu (1821);
- *Revoluția din anii 1848-1849 sau „revoluția pașoptistă”*.⁴

Lupta de idei pentru definirea mișcărilor sociale și politice a reînceput la scurt timp după fondarea statului român modern, când un partid înființat în 1875, „Partidul liberal”, și-a asumat paternitatea conceptelor „*revoluție*” și „*revoluționari*”. Prin aceasta, liberalii și-au creat o identitate proprie, care-i deosebea de conservatori, care au fondat Partidul Conservator abia în anul 1880.

Astfel, liberalii s-au autodefiniți ca *revoluționari*, adică reformiști (adeptii schimbărilor politice și sociale), iar „conservatorii”, care formau opoziția, au fost denumiți „reacționari” (adeptii schimbărilor graduale). Acesta a fost motivul pentru care liberalii au fost considerați, uneori în mod eronat sau alteori voit, a fi și revoluționari.

În acel context, tânărul gazetar la ziarul „Timpul”, atent la dezbaterile, uneori furtunoase, privind definirea „revoluției”, după o temeinică documentare, avea să scrie despre „*falsul patriotism*” care a alterat caracterul

⁴ Gheorghe Platon, *Geneza revoluției române de la 1848: introducere în istoria modernă a României*, Editura Junimea, 1980; Dan Berindei, *1848 în țările Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

revoluției de la 1848: „Dacă, la 1848, generația de agitatori ar fi fost compusă din oameni serioși, cunoscători țării, poporului și datinelor lui, nu bonjuriști pomădați și frizați, dacă ar fi fost Tudor și nu C.A. Rosetti, acesta ar fi căutat îndreptarea în întoarcerea la trecut. Ars trebuia Regulamentul Organic și-așa, dar trebuia ars în favorul vechilor instituții românești, nu în favorul bagajului de idei cosmopolite și a priori ale Revoluției Franceze. Aceasta din urmă a fost o revoluție a burgheziei, deci cu toate fibrele și rădăcinile străine de nevoile și trecutul țării noastre de plugari și păstori”.⁵

În conceptul „revoluție” a fost integrată și sintagma „revolta maselor”, despre care Mihai Eminescu a scris: „Istoria își are logica ei proprie: nici un neam nu e condamnat de a suporta, în veci, un regim vitreg, corupt și mincinos. Ne temem că aproape e ziua în care simțul conservării fizice, revoltat de maltratarea administrativă și fiscală și de exploatarea excesivă din partea străinilor, va prefăce poporul nostru într-o unealtă lesne de mănuit în contra chiar a existenței statului”.⁶

Cei mai mulți dintre analiștii și rumegătorii termenului „revoluție” erau „roșii”, adică liberali, adepții cuceririi puterii politice prin confruntare între cei aflați la putere și cei din opoziție, care doreau puterea. Dacă puterea era câștigată de „roșii”, ei o numeau *revoluție*, prin strigăte pe străzi, iar dacă câștigau ceilalți puterea politică, o numeau *contrarevoluție*.

Deși aceștia înțelegeau că nu pot trece ușor de „sincopele conceptuale”, s-au ferit să folosească în public expresia „lovitură de stat” în cazul detronării lui Alexandru Ioan Cuza, la care lucraseră în cârdășie, asudând și trăgând spuză pe turta lor, politicieni din așa-numita *opoziție* în tovărășie cu militari din gradele superioare, care și-au călcat jurământul militar, trădându-l pe Domnul țării în favoarea unor interese meschine. C.A. Rosetti numea această detronare „Revoluția de la 11 februarie”, iar Mihai Eminescu o numea „felonie nocturnă”.

Astfel, s-a deschis un nou front de luptă, întrucât „roșii” au numit **revoluție** orice mișcare politică și socială. În acest front s-au regăsit patru mișcări politice, respectiv:

- Lovitura de stat din 2 mai 1864;
- Lovitura de stat (detronarea lui Cuza) din 11/12 februarie 1866;
- Mișcarea separatistă de la Iași, din 3 aprilie 1866;
- „Republica de la Ploiești”, 8 august 1870.

⁵ Mihai Eminescu, *Proiectul de lege...*, în „*Timpul*”, 6 martie, 1882;

⁶ Mihai Eminescu, *S-o lovi...*, în „*Timpul*”, 5 decembrie 1882.

*

Căutarea elementelor de sprijin pentru definirea revoluției și a revoluționarilor a continuat să preocupe politicienii vremii, dar mai ales pe gazetarii de la cele două publicații rivale, „Timpul” și „Adevărul”. În acest demers intelectual, plin de obstacole ideatice, s-a implicat și publicistul conservator Petre Teulescu, care debutase în publicistică în anul 1847 cu articole în „Curierul românesc”, precum și cu diferite traduceri din limba franceză. După Unirea Principatelor și făurirea statului român modern, el s-a remarcat ca cercetător istoric și traducător al unor opere din limbi străine. În anul 1860, în calitate de funcționar la Arhivele Statului, a început să editeze „Arhiva Română. Documente istorice”, iar în anul 1866 a apărut la București „Revista Arhivelor Statului Român”.⁷

Un portret al acestui istoric-politician a făcut, din amintiri, Spiru Prasin, în romanul intitulat „Calea Robilor”, a cărei primă ediție a apărut abia în anul 1903, la Iași, în Tipografia „Cultura Românească”.⁸ Din acesta rezultă că Petre Teulescu era unul dintre tinerii cei mai bine văzuți. El provenea dintr-o veche familie boierească, cu o avere imensă, își preumbla „spleenul” în toate colțurile Europei. Dar, „era o minte al cărui echilibru era zdruncinat”, era veșnic în căutarea unor senzații noi și făcea câteodată, „gesturi demente”. Însă inteligența lui scânteietoare o întrebuința să facă politică, „în care era superior”. În Capitală redactase vreo două ziare franceze, care avuseră un moment de celebritate, după care s-au stins.

Petre Teulescu a vrut să fie el ultimul dangăt de clopot în privința definiției finale a revoluției și revoluționarilor. De aceea, în anul 1878 a publicat în Editura „Socecu, Sander & Teclu”, din București, volumul I al scrierii sale intitulate *Revoluția și revoluționarii*. Cu această carte de vizită, el s-a implicat în politică, numărându-se printre cei 88 de oameni politici care, în 3 februarie 1880 (st.v.) au fondat Partidului Conservator, având ca prim-președinte pe Manolache Costache Epureanu. El s-a menținut în ierarhia politică a Partidului Conservator, ocupând poziții importante în ierarhia acestuia, alături de Lascăr Catargiu, Ioan Emanoil Florescu, Alexandru

⁷ *Bibliografia arhivisticii românești*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1969, p. 76.

⁸ Spiru Prasin a fost unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai publicisticii ieșene ai epocii. Acesta a fost răpus, în anul 1904, la vârsta de numai 30 de ani, într-un duel cu Wolf Finkelstein, care semna cu pseudonimul „V. Scânteie”.

Lahovari, Titu Maiorescu, Petre Mavrogheni, Grigore Păucescu, Vasile Pogor, Theodor Rosetti etc.

În toiul dezbatărilor din Partidul Conservator privind cucerirea puterii politice din mâinile liberalilor (numiți „roșii”), precum și a modalităților de acțiune, Petre Teulescu s-a gândit să publice Volumul al doilea al scrierii sale despre „revoluție” și „revoluționari” în foiletonul „Timpului” – ziarul oficios al conservatorilor. El credea că dacă va fi tipărit în „oficina conservatorilor”, cele două concepte vor fi asumate de către „conservatori” și vor putea fi folosite în lupta de idei cu liberalii. Însă acest gând și dorință a stârnit opoziția tânărului gazetar Mihai Eminescu, care din februarie 1880 se afla la conducerea cotidianului bucureștean „Timpul”.

Mihai Eminescu s-a simțit obligat de conștiința de gazetar și de mândria de a fi român „*a face o scurtă dare de seamă*” asupra Volumului I. Astfel a scris articolul „*Revoluția și revoluționarii*” (titlu identic cu cel al Volumului I), pe care l-a publicat în ziarul „Timpul” din 18 iulie 1880, în care și-a exprimat, cu rigoare și dreptate, fără părtinire, punctul de vedere.⁹ El a oferit următoarele explicații față de motivația luării atitudinii critice față de această scriere:

- „*Cerința continuității nu ne-ar impune cu necesitate un asemenea rezumat, de vreme ce Volumul al doilea, tratând altă epocă, e de sine stătător*”;
- celor care cunoșteau istoria neamului românesc (astfel de oameni nu erau prea mulți în vremea aceea!), le reamintea că „*istoria, narînd șirul, infinit în trecut, al evenimentelor, își poate așeza punctul său pozitiv de plecare în orice loc al seriei acesteia*”. Totuși, el credea că o privire retrospectivă va ajuta, deși nu în mod esențial, înțelegerea, „*îndealtmintrelea lesnicioasă*”, a Volumului al II-lea.¹⁰

*

Potrivit percepției sale, „*orice revoluție e criza unei boale sociale*”. Însă nici un organism de pe pământ nu este legat prin existența sa de un timp și de un loc anumit, pe care-l dispută cu alte organisme.

⁹ Mihai Eminescu, *Revoluția și revoluționarii*, în „Timpul”, 18 iulie 1880; Mihai Eminescu, *Opera Politică, 17 februarie – 31 decembrie 1880*, „Timpul”, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Ediție critică îngrijită de Muzeul literaturii române, coordonator Dimitrie Vatamaniuc, Editura Academiei R.S.R., 1985-1989, vol XI.

De aceea, „*nu poate scăpa de victoria parțială și temporară a morbidității*”, iar „*tot ce e organic poartă, ca blestem al unei moștenite imperfecțiuni, plagele existenței sale*”. Tot astfel „*nu există popor care să nu fi avut boalele și crizele sale*”. El se întreba, însă nu cu mare mirare: „*Sunt aceste boale neapărate, trebuie ele să cuprindă pe orice popor în mod egal, ori nu?*”

Mihai Eminescu credea că și în acest caz „*deosebirea e tot atât de mare, precum e între individ și individ*”, oferind următoarea explicație, temeinic și riguros argumentată:

- o rasă puternică va avea crize rare însă vehemente, care-o pot costa viața, sau o regenerează; însă, fiind puțin expusă prin împrejurările istorice, va avea puține afecțiuni de soiul acesta, suportând cu înlesnire evoluțiunile sale;

- o rasă mai slabă va avea boale și crize dese, și-și va târî viața fără a se putea regenera și fără a putea muri.

Exemplul și explicația pe care le-a oferit pentru a înțelege esența unei revoluții este magistral făurit: „*În secolul nostru – explică Mihai Eminescu – a căzut stavila care despărțea până mai ieri pe om de toată scara ființelor organice*”. Omul vremii sale:

- a ajuns să recunoască faptul că „*deosebirea între el și lumea organică inferioară nu este absolută*”;

- va vedea ușor că statul regulat pe care-l au albinele și furnicile nu este decât prototipul în mic al statului omenesc;

- va recunoaște că, deși în mușuroaie și stupi nu există parlament, nici codice scris, nici gazete, „*totuși domină acolo o ordine naturală, o repartitie a muncii, o despărțire în clase, un serviciu al siguranței publice chiar*”;

- știind că „*regina albinelor e sora tuturor celorlalte, precum și muma unui viitor popor de albine, a unui viitor roi, va cugeta și va vedea în calitatea dintâi o analogie cu vechea regalitate, când monarhul era primus inter pares, iar în a doua calitate acea elementară putere de formațiune a statelor, patria potestas*”.

Potrivit percepției sale, pentru a înțelege cu rigoare esența unei revoluții, se poate face apel la cunoașterea modului de organizare al „*societății albinelor*”, care are revoluțiile ei, similare cu revoluțiile în „*societatea oamenilor*”, întrucât:

- viața unui „*popor mic*” se petrece în cadrul unui „*stup*” (statul), cu una sau două migrații pe an, care se colonizează într-alte locuri sub regine noi; astfel, în viața lor se poate declanșa „*războiul civil în statul albinelor*”;

- dacă se închid două roiuri la un loc, „*ele intră în luptă, până ce una din regine cade*” - „*războiul de succesiune*”;

- astfel se poate explica marea migrație a popoarelor din evul mediu; acestea sunt „*roiurile tinere de albine cuvântătoare, care, nemaiavând loc în patria veche, curg sub șefi noi în Europa, lăsând roiurile părintești și vechile instituții în pământul Asiei*”.

Aici se face departajarea între soarta trântorilor:

- trântorii din stupul de albine - în momentul în care nu mai îndeplinesc nici un rol în viața socială a statului albinelor, sunt înlăturați;

- trântorii societății omenești – demagogii – nu îndeplinesc nici un rol în viața statului, trăind din exploatarea și amăgirea mulțimii, nu împărtășesc soarta colegilor lor din statul albinelor; trăind din avutul comun fără a produce nimic, aceștia „*plătesc cu fraze și cu neliniștirea societății binefacerile ei*”.

Mihai Eminescu a analizat societățile care prezintă riscuri pentru declanșarea unei revoluții, afirmând că:

- oamenii bine organizați au „legi cari reglează înaintarea pe treptele societății prin merit și muncă”;

- cei slab organizați nu simt răul unei accesibilități necontrolate a tuturor la suirea acestor trepte.

Din punctul lui de vedere, o rea organizare, ori învechită, deci nepotrivită cu dezvoltarea unui popor, ori prematură și pripită, deci devansând cu mult stadiul dezvoltării sociale, va produce neapărat „*boale sociale*”, cărora un popor puternic le pune capăt printr-o criză violentă, care însă la o rasă mai slabă ele devin cronice, slăbind-o din ce în ce și făcând-o să piară, fie prin sleire de puteri, fie „*prin cucerirea de cătră străini*”.

Mihai Eminescu a întărit concluzia potrivit căreia: fenomenul simplu al vieții publice la popoarele primitive, precum și pe trepte inferioare ale vieții organice, se complică foarte mult la om. „Deși toate cărțile câte au încercat vreodată de a stabili o normă absolută pentru organizarea statelor câtă a se privi ca neizbutite, începând de la statul platonice și sfârșind cu eroarea „*contractului social*”. Astfel, afirmă el: „*se poate stabili un adevăr general: statul nu este un product al rațiunii, ci al naturii*”.

Potrivit percepției sale, Statul:

- „*merge bine*” când se conformează legilor lui înnăscute de dezvoltare, când rațiunea joacă rolul medicului ce subvine numai acțiunii naturii;

- „merge rău” când trăiește nenatural, când rațiunea, în loc de-a se împăca cu natura lui, îl face obiectul unor experimente nesocotite.

Pentru a găsi argumente de necombătut, respectiv „*cuvântul ce exprimă adevărul*”, Mihai Eminescu recunoaște că a cercetat „*popoarele și organizațiunile primitive*”; el era uimit de „*armonia înăscută care domnește acolo*”; pentru el era evident că interesele și vederile cele mai divergente erau armonizabile și că arta omului de stat era de a descoperi mijlocul pentru a le pune în armonie; el scotocise „*secolul trecut*”, secol raționalist, aflând că:

- încercarea de a întemeia statul numai pe precepte *apriori* a fost inventată de marii scriitori ai epocii;

- natura ignorată a statului s-a răzbunat asupra tuturor, prin „*anarhie, măceluri și grozăvii nemaipomenite*”;

- există o mulțime de analogii cu starea noastră actuală, *mutatis mutandis* însă, adică mai puțin energia caracterului poporului francez; „*ceea ce în Franța era o mișcare pe față, la noi sînt lașe conspirațiuni de palat*”; „*ceea ce în Franța era mare și-n rău și-n bine la noi e meschin și ... reversibil*”.

*

Pentru a scoate în evidență analogiile, Mihai Eminescu, după ce și-a exprimat gândirea față de revoluție și revoluționari, a reprodus mai multe pasaje din Volumul I al scrierii lui Petre Teulescu, care a luat ca reper pentru analiză sociologică perioada de domnie în Franța a regelui Ludovic al XVI-lea (1774-1792), ultimul rege al Franței absolutiste. Acesta a devenit rege al Franței la 20 de ani printr-o conjunctură nefavorabilă. El a avut o domnie nefastă, întrucât n-a fost pregătit pentru a conduce un regat în plină criză, consecință a politicii precedentului monarh, Ludovic al XV-lea. Astfel, acesta a fost nevoit să se bazeze pe specialiști pentru reformarea statului, ceea ce până la urmă a dus la declanșarea Revoluției din 1789 și la destrămarea monarhiei.¹¹ În rezumat, din aceasta se desprind, pe fond, următoarele idei și informații în legătură cu revoluția și revoluționarii:

- în Franța „*geniul uman era condamnat, știința și experiența secolelor era nesocotită, desprețuită, iar divinitatea era pusă în joc; patriotismul subliniat era în floare; țara începea a se împărți în două tabere: patrioți și aristocrați, și ca la noi - reversibili și reacționari*”.

¹¹ Albert Soboul, *Revoluția franceză*, Editura Științifică, București, 1962.

- „regele Franței n-a știut că lucrul cel mai rar ce se poate găsi în reformatorii unei nații este onestitatea și lealitatea; acesta n-a înțeles că în pieptul celor care pledau cu prea multă ardoare pentru binele public rareori se găsea devotamentul și dezinteresarea; regele nu înțelegea că oamenii politici sânt oameni care caută a-și ascunde cugetările și cei ce îmbrățișează cauza poporului mai totdeauna caută cum să specule această cauză”. „Poporul este credul și advocații săi adesea sînt perfizi”;

- Societatea era „încălecată de așa-numiții „clubiști”, indivizi care aveau ca trăsătură comportamentală „hainia”, adică cruzime, căinoșenie, dușmănie, răutate, răzvrătire, trădare și se hrăneau cu una sau mai multe din atributele acesteia, în funcție de conjunctură și interes, alegând-o „pe cea mai lesne de lingușit”; în acele cluburi „se denunțau cugetările cutărui om, se înnegreau intențiile celui alt, se declama în contra deputaților, a miniștrilor, a regelui, a reginei, a nației și a tot ce părea că nu merge în spiritul și cu pasiunile acelei aglomerațiuni de indivizi cari populau sălile cluburilor; a nu fi clubist era a nu fi integru, liberal, onest, patriot; pretutindeni și în tot locul clubiștii nu vedeau decât comploturi, corupție, imoralitate; oameni care n-aveau nici un legământ în societate, treceau de „mari patrioți” pentru simplul cuvânt că „erau îndrăzneți în nerușinare, nu se sfiau de nimic, crima nu-i dezgusta, dezonoarea nu-i atinge, minciuna le surâdea”; acela care denunța și incrimina mai bine se considera ca cel mai zelos cetățean: nu se cerea nici învățătură, nici moralitate, nici prudență: „a calomnia, a denunța, a bănuia era un merit”.

- printre cei care erau „prezenți peste tot”, se numărau așa-numitele „spirite demagogice”, respectiv calomniatorii: în galeria celor mai mari calomniatori a fost numit gazetarul Marat (editorul ziarului „L'Ami du peuple” n.ns.), care, sub pana sa înveninată, denunța pe oamenii de talent în modul următor: „Aceste talente sînt o crimă mai mult, căci ating principiul egalității”; nu a trecut cu vederea nici tonul calomniator pe care îl foloseau gazetari și gazete de a doua mână la adresa lui Vasile Alecsandri; aceștia, „cu o frivolă ușurință” vorbeau de scrierile lui ca de ale unui egal, de ale unui coleg al dumnealor; în acele vremuri nu se mai scriau cărți, căci nu era om care să aibă timpul și voința de-a le ceti. „Societatea era lăsată în mânele celor ce scrieau gazete”.

Un spațiu larg a rezervat demagogiei franceze, a cărei definiție a împrumutat-o de la francezul Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865), economist, sociolog, teoretician al socialismului, considerat părintele anarhismului, care susținea că „proprietatea e furt”.

Proudhon afirma că „Demagogia este ipocrizia progresului”,¹² precum și că școala demagogiei se găsește la Atena antică, la Roma ca la Paris, ca în toate „centrurile” activității omenești; această școală avea tradițiile, doctrina, sistema și propriul ei învățământ. *El constata că „toate puterile apusene știu că posedăm înlăuntrul nostru veninul de compunerii sociale, demagogia”.*

Autorul prezintă astfel „lumea demagogiei”:

- profesorii demagogiei - găsiți de Lamartine (1790-1869, poet, scriitor și politician francez) printre „*redactori de gazete, în pamfletari politici, oratori de cluburi, puteri cari nu se pot acredita la începutul revoluțiilor decât prin exagerațiile principiilor ce profesează*”;

- oamenii demagogiei – care sunt aceiași pretutindeni și în toate epocile, respectiv: „*publiciști îndrăzneți pentru că sunt inconsecvenți, autori fără renume, profesori fără catedre, patrioți fără patrie, apostafi de alte credințe, advocați fără cauze, ambițioși cu aspirații mai mari decât valoarea și capacitatea lor, junimea ușoară de ani și de cugetări, cu vederi scurte și pretenții nemărginite*”; pe toți aceștia, „*presa și întrunirile publice sunt cele care-i fac să trăiască*”.

- legiunile demagogiei – compuse din elemente varii și stranii: „*industriași artiști fără talent, meseriași fără meserie, postulanți fără posturi, militari fără corpuri și oameni cari și-au risipit averile și caută în revoluții mijloace nouă de risipă, populația flotantă, c-un cuvânt „gunoiul societății”*”; la aceștia se adaugă „*criminali dezonoarați prin crimele lor (cum zice Lamartine), cari se ascund de lume, căutând în adunările anonime ocazii pentru crime nouă; femei fără pudoare, oameni cari populează casele de joc... speculanți de viciuri, traficanți de imoralitate*”.

Bucuros că a reușit să adune laolaltă, cu multă trudă și opinteală, informații credibile, care să sprijine zugrăvirea cu rigoare a unei societăți predispuse anarhiei și izbucnirii unei revoluții, autorul a exclamat: *Iată Roma în timpul lui Pompei! Iată România actuală!*

Însă n-a putut încheia minuțioasa lui analiză, fără să se întrebe: „*Ce s-au ales din aceste elemente cu aspirații nemărginite și de-o nulitate atât de mare?*”. Pentru a oferi un răspuns credibil, el a apelat la Edgar Quinet (1803-1875, scriitor, istoric și om politic francez, filoromân atât prin scrierile sale, cât și prin sprijinul moral pe care l-a acordat generației de la 1848 din Țările Române).

¹² Mihai Eminescu, *Puține zile încă...*, în „*Timpul*”, 4 mai 1879.

Acesta afirmase: „*Mă tem să ridic vâlul ca să nu-i gădesc printre slugarnicii cei mai de jos ai Imperiului*” (lui Napoleon I). Dar, cu precauție, el a ridicat vâlul, așezând pe hârtie numele unor slugarnici, precum:

- Huguenin, neîmpăcatul președinte al Comunei insurecționale, „solicitând și găsindu-se norocit că a putut dobândi un loc de alergător la o barieră”;

- Santerre, un „individ groaznic, care deveni omul cel mai blând după ce fu îmbuibat de primul-consul (Napoleon)”;

- Bourdon, de l’Oise, Albette – „indivizi care abia simțiră toiagul de fier și deveniră funcționarii cei mai plecați ai Imperiului”;

- Drouet, care-l arestase pe rege, domina într-o subprefectură la Saint-Menehould.

Autorul a recunoscut că „*Dacă s-ar fi gândit cineva să invoace în fața acestor oameni fidelitatea souvenirilor sau dacă le-ar fi adus aminte de vechiul jurământ, l-ar fi luat drept nebun*”. Mai mult, el a dezvăluit analogia dintre starea națiunii franceze și românești, scriind că „*Tot astfel am văzut și noi căpătuindu-se patrioții*”. Însă, „*pentru a-i pune la locul de rând ce li se cuvine s-ar fi cerut și la noi un medic al societății ca ... Napoleon I*”. Grea problemă, întrucât „*la noi, patrioții de seama celor de sus se fac miniștri, deputați, directori de drum de fier, directori de Bancă Națională, arendași de moșii ale statului etc. etc*”.

*

După ce a parcurs cu ochii minții aceste adevăruri crude așternute pe hârtie, Mihai Eminescu a exclamat ușurat: „*Iată dar prețioasa descriere a demagogiei franceze coprinsă în volumul I al operei d-lui Teulescu*”. El a constatat că descrierea respectivă se potrivea „*din punct în punct*” cu „*reversibilii*” patrioți români, la care, însă, lipsea „*energia caracterului francez*”. Analogia dintre patrioți/revoluționarii francezi și români se prezenta astfel: „*Patrioții noștri sunt meschini, pe când la cei franceji găsim răul în proporții mai mari*”.¹³

¹³ Radu Mihai Crișan, *Spre Eminescu. Răspuns românesc la amenințările prezentului și la provocările viitorului*, Cartea universitară, București, 2006, cap. *Revoluții și false revoluții*, p. 259-260.

EPILOG

Mihai Eminescu a conceput un studiu sociologic privind „Starea nației” în raport cu revoluția, păstrat într-un Manuscris (*Manuscrisul* 2258). El a luat ca model de stare „în genere toată societatea secolului al XVI-lea și al XVII-lea, care se putea caracteriza” pe scurt astfel: Datoria se preface în drept.

Cu mâhnire în suflet, el a constatat că la începutul veacului al XIX-lea, românii erau încă în veacul al XVII-lea.

Sursa revoluțiilor („răul”) trebuie căutată „înăuntru”, nu în afara statului, întrucât „*orice revoluție e criza unei boale sociale*”. În vremea lui Mihai Eminescu, pentru români lucrul de căpetenie nu era dreptul public, ci „*păstrarea naționalității*”.

Pentru susținerea acestui deziderat, românii trebuiau să îndeplinească trei cerințe fundamentale:

- economie – „*adică dreapta cumpănire între foloasele aduse de cutare cheltuială și sacrificiile făcute pentru ea, atât în economia generală a statului cât și-n cea individuală*”.

- muncă – „*adică escluderea proletarilor condeiului de la viața publică a statului și prin asta silirea lor la o muncă productivă*”;

- stabilitate - *adică guvern monarhic, ereditar, mai mult ori mai puțin absolut;*

Dacă aceste cerințe fundamentale nu puteau fi satisfăcute, Mihai Eminescu considera că românii vor avea de ales „*între domnia austriacă și cea rusască*”.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

MEMORIE PROFESIONALĂ

ANII '980: O MANIPULARE ÎN DOMENIUL PETROLIER

În anii '80, activitățile de contrainformații în sectoarele economice, la nivel central și teritorial, aveau ca scop identificarea, cunoașterea, prevenirea, înlăturarea și/sau contracararea producerii oricăror fapte de natură a afecta interesele economice ale României.

În domeniul industriei de petrol și gaze, costurile activităților de proiectare, cercetare, foraj, explorare și exploatare a zăcămintelor erau foarte mari – așa cum sunt și azi – ceea ce impunea, cu atât mai mult, un accent deosebit pe prevenire. Aceasta era însă dificil de realizat deoarece prevenirea necesita un suport informativ considerabil și un contact practic permanent cu cei ce lucrau în domeniu.

Personalul angrenat în forajul sondelor izolate de petrol și gaze (pentru care nu se putea asigura transportul zilnic) lucra două săptămâni câte 12 ore pe zi, după care avea liber o săptămână. Chiar dacă toate sondele erau dotate cu telefon sau, mai rar, cu radiotelefon, orice persoană care ar fi apelat ofițerul responsabil era supusă unui risc major de deconspirare, ceea ce pur și simplu făcea aproape imposibilă identificarea, cunoașterea anticipată și, mai ales, prevenirea producerii de evenimente deosebite.

Prevenirea presupunea, în mare măsură, cunoașterea în timp real a oricăror stări de pericol, respectiv a intențiilor privind crearea din varii motive a unor condiții favorabile sau chiar generatoare de pericole sau evenimente deosebite și/sau nedispunerea la timp de către cei abilitați a unor măsuri adecvate de înlăturare a lor. Ca urmare, orice date sau informații obținute în acest sens, de la orice persoană, erau verificate conform reglementărilor existente.

În anul 1987 se executau lucrări de foraj la două sonde de cercetare aflate în județul Suceava, la circa 15 km de granița cu Ucraina, pe atunci RSS Ucraineană. Chiar dacă dispuneam de câteva surse în formațiunile de lucru de la acele sonde, contactarea lor era mai mult decât dificilă, iar prima informație care mi-a atras atenția a provenit de la un angajat ce domicilia în oraș și cu care

mă cunoșteam în oarecare măsură. Acesta mi-a relatat că unul din ajutorii de sonzor-șef amenințase că va „înfunda” carotiera cu care urma să fie luată o probă din primul strat propozabil a avea țiței la prima sondă unde începuse forajul. Conform relatărilor respectivului, la momentul afirmațiilor, în baraca sonzorului-șef se mai aflau, în afara sa și a celui ce făcuse afirmațiile, unul din sondori și electricianul. Am reținut numele acestora, am mai discutat alte aspecte fără legătură cu sonda și ne-am despărțit, context în care interlocutorul mi-a atras atenția că ar fi bine să mă ocup de aspect, întrucât persoana este destul de „ciudată” și veșnic nemulțumită, iar carotiera urma să fie introdusă cel mai probabil a doua zi.

Cum discuția se desfășurase după program, am revenit la birou și l-am sunat pe inginerul șef al Schelei de foraj Zemeș (care coordona lucrările din județul Suceava) cu care am vorbit, ca de fiecare dată, despre multe aspecte recente, în principal despre stadiul îndeplinirii planului, întrucât se apropia finalul de lună. Printre altele mi-a relatat că și în acea lună „o să iasă cu discuții”, întrucât planul nu o să fie îndeplinit, mai ales ca urmare a unor probleme la trei sonde. Cum una era cea din Suceava, mi-am permis să îi cer unele detalii, măgulindu-l că eu știam că, fiind o sondă de cercetare, inginerul se ocupase nemijlocit să fie încadrată cu personal cu experiență și să dispună în timp util de materialele necesare.

Supărat, mi-a relatat că de peste o săptămână nu se săpase nimic, sapa înfundându-se la două marșuri consecutive efectuate pentru pregătirea găurii în vederea introducerii carotierei mecanice, iar a doua zi, după un marș fără probleme și săparea câtorva metri, urma să fie introdusă carotiera, aspect care îl îngrijora, astfel încât vorbise cu directorul dacă nu era mai bine să meargă acolo și să supravegheze personal operațiunea. La remarca mea că șeful secției de care aparținea sonda avea experiență – lucrase trei-patru ani în Algeria și era cunoscut ca „om serios” – mi-a replicat că nu despre acesta își făcea griji, ci despre atmosfera oarecum tensionată din rândul personalului.

Fără să intru în alte de amănunte, l-am întrebat când pleacă la sondă, cât va sta acolo și dacă va face și vreo partidă de pescuit. După ce mi-a comunicat programul – pleca pe la trei dimineața ca să ajungă la timp pentru controlul carotierei și începutul marșului cu aceasta și urma să se întoarcă după scoaterea probei pe care să o aducă personal la schelă de unde să fie trimisă la Câmpina – mi-a replicat în zeflema că stau bine cu informațiile, întrucât se putea pescui păstrăv destul de aproape, dar cei de la ocolul silvic și mai ales grănicerii se

opuneau serios acestor activități. Mi-a mai precizat că doar dacă merg cu el s-ar putea să își facă ceva vreme de relaxare iar autoritățile să nu ne oprească. După câteva secunde de ezitare i-am răspuns că era o propunere foarte tentantă și am cerut amănunte asupra mijlocului de transport, convenind asupra orei de întâlnire în fața blocului unde locuia.

Mi-a fost foarte greu să-l conving pe șeful ierarhic asupra utilității acestui demers, mai ales că telefonic nu puteam să îi ofer destule detalii. Mi-a precizat că dacă iese bine mi-a aprobat, dar dacă iese rău el nu a știut de programul meu. Cu toate acestea am notat în registrul de părăsiri de garnizoană traseul și durata.

Totul a decurs bine: activitățile s-au derulat fără incidente, am cunoscut tot personalul aflat la sondă, mi s-au confirmat unele date privind finalizarea montării de către ucraineni a unei instalații de foraj dincolo de graniță și chiar posibilitatea de observare a acesteia. Din discuții am mai reținut că în ultimele trei-patru săptămâni peste zece persoane vorbitoare de română cu accent ajunseseră „accidental” la sondă și au menționat că rușii montează o a doua instalație, destul de aproape de precedenta și, mai ales că la prima instalație, din partea română nu se observase nici un fel de activitate specifică forajului.

La pescuit am avut onoarea să fim vizitați chiar de către șeful ocolului silvic și de către un ofițer de la grăniceri, care nu doar că nu ne-au oprit, dar ne-au indicat cum și unde să ne așezăm ca să și prindem câțiva păstrăvi. Ne-au mai rugat să mai prelucrăm o dată personalul sondei să nu utilizeze carbid pentru a prinde pește și nici lațuri pentru câprioare ori iepuri. Nu am aflat niciodată cum știuseră că noi eram în zonă, dar discuțiile purtate în cele aproape trei ore mi-au fost benefice.

La plecare, inginerul șef a precizat întregului personal că sunt în urmă cu planul și că speră să se recupereze în viitorul apropiat, atrăgând atenția asupra celor două înfundări de sapă, context în care mi-am permis să le precizez că dacă cineva acționează iresponsabil ori cu intenție și generează astfel de evenimente intră sub incidența prevederilor Codului penal.

Ajuns la birou, am raportat detaliile deplasării și am coroborat ce aflasem cu unele date și informații anterioare, potrivit cărora vecinii de la răsărit acționau de următoarea manieră: prin canale oficiale, dar și prin personalul de frontieră, prin cei ce încălcau regulile trecerii graniței, prin cei ce se „rătăceau” la partidele de vânatoare ori prin vizitatori etc., transmiteau date cum că ei au descoperit un zăcământ bogat de țiței care se extinde și sub

teritoriul nostru, dar pe care noi nu suntem interesați să îl punem în evidență și să îl exploatăm. Ceea ce știam am întregit atât cu datele aflate de la personalul sondei cât și cu cele oferite de grănicer și șeful ocolului silvic.

Am riscat și l-am contactat direct pe geologul șef (un om deosebit, dar destul de bolnav). Acesta mi-a precizat că mă aștepta de ceva vreme, solicitându-mi să ne vedem la orele 18.00 în locuința unei rude care momentan se afla în concediu, întrucât traseul său pentru plimbarea indicată de medic cuprindea și cartierul respectiv. Cu acest prilej am aflat că participase la trei runde de discuții referitoare la acest subiect cu specialiști din URSS (de fapt din RSS Ucraineană potrivit spuselor sale), dar că niciodată nu se ajunsese la o concluzie privind eventualele potențial al zăcămintului ce se estima a fi fost descoperit. Mai mult, hărțile geologice prezentate de vecini erau de fiecare dată altele, iar ceea ce știa din cariera sa de peste patru decenii nu confirma nimic din ce susțineau specialiștii străini. La nedumerirea mea a remarcat că a menționat verbal aceste aspecte și la nivelul ministerului petrolului, dar că rezultatul a fost excluderea sa din comisie sub pretextul – real de altfel – că starea sănătății nu îi mai permite astfel de activități.

I-am mulțumit pentru sprijin și l-am rugat dacă îmi poate preciza cât este de convins că vecinii ne intoxica, urmărind doar să cheltuim uriașe resurse financiare și umane fără să avem nici o perspectivă clară privind descoperirea aceluia zăcămint. Mi-a mulțumit el de data asta, menționând că nici el și nici unii dintre colegii săi cu care abordase mai superficial problema nu o definiseră atât de scurt și clar.

Din discuțiile anterioare cu colegii din structurile locale de contraspionaj care aveau în preocupare spațiul sovietic aflasem că la nivelul respectiv nu se dețineau date despre asemenea preocupări ale vecinilor și am reținut inclusiv lipsa unor posibilități informative referitoare la subiect. Pe de altă parte, ofițerul unității centrale care ne coordona, deși aflase în timp real despre întâlnirile comisiilor mixte de specialiști, nu obținuse astfel de date.

Spre seară am fost surprins să fiu anunțat că sunt căutat și chiar uimit să constat că persoana era chiar ajutorul de sondor-șef despre care aflasem că avea unele intenții mai mult decât discutabile. În cadrul discuțiilor am aflat că s-a speriat de precizările mele privind încadrarea unora din acțiunile la care se făcuse referire în categoria faptelor penale. Mi-a repetat că are patru copii minori și nu a făcut nimic deosebit. La precizarea mea că nu se agreează cu sondorul șef mi-a răspuns că așa este, dar cauza o constituia faptul că,

terminând recent și el școala de sondori-șefi, își manifestase intenția să plece din acea formație de lucru. A recunoscut și că a făcut unele afirmații incorecte – eventualitatea înfundării carotierei – dar că cele două incidente anterioare nu s-au produs în schimbul său și nu au avut drept cauze acțiuni ale vreunei persoane, aspect ce îl pot verifica prin revederea cercetărilor efectuate de conducerea secției. Întrucât locuia într-o localitate departe de sediul schelei, l-am întrebat cât rămâne în zonă și – ca să fie complet liniștit că încă nu încălcase legea – dacă este de acord să discute cu ofițerul de cercetări penale. Precizând că este de acord doar dacă particip și eu la discuții, am stabilit ca a doua zi să ne vedem la orele nouă.

Am avut șansa ca ofițerul de cercetări penale să fie disponibil și să accepte să ajungă în zonă la timp și, mai ales, să adopte o atitudine detașată cu ajutorul de sondor-șef. În acest context mi-a precizat – după ce am ieșit din camera în care ne aflam – că persoana va scrie orice îi va solicita și că îl pot recruta facil. Am refuzat propunerea, având în vedere domiciliul și mai ales personalitatea sa oscilantă între coleric și flegmatic. Drept urmare, a cerut persoanei o declarație completă asupra afirmațiilor făcute și a împrejurărilor în care s-au produs, cu mențiuni privind precizările Codului penal asupra tentativei.

Ulterior, când i-am mulțumit pentru amabilitate, mi-a precizat să redactez un raport complet cu activitățile derulate și să îndosariesc toate documentele existente astfel încât acestea, după ce vor trece pe la dânsul, să fie evidențiate în statisticile lunare.

În ceea ce privește acțiunile vecinilor sovietici, a menționat că îi spun lucruri deosebit de interesante, dar că le vom detalia după ce mergem la masă.

După patru ore de discuții mi-a precizat că am „ceva” argumente să prezint un raport conducerii unității centrale, dar că „preconizează” unele consecințe negative pe care le voi suporta singur. La mirarea mea mi-a zis: nu realizezi că ofițerii unității centrale nu dețin astfel de date, întrucât dacă le aveau primeai deja ordin să le verifiți? Niciunui lucrător al direcției nu îi vine bine că un ofițer al unui birou teritorial află date pe care el ar fi putut și ar fi trebuit să le știe, chiar dacă relațiile mele cu ofițerul cu atribuții în domeniu sunt dintre cele mai bune. Mi-a cerut să îi prezint raportul înainte de a fi văzut de șeful Securității. Pe la mijlocul săptămânii următoare am prezentat raportul (șeful serviciului l-a văzut ulterior corectării de către ofițerul de cercetări penale) și acesta a fost înaintat conducerii unității centrale.

În ziua următoare, am fost înștiințat ca a doua zi să mă prezint la conducerea Direcției. Aici am fost introdus la generalul Macri de peste zece ori, atât de către loctiitorul acestuia cât și de către șefii biroului și al sectorului resurse minerale. Abia spre seară, șeful direcției mi-a precizat că „nu sunt prost deloc” și m-a întrebat ce vreau cu acel raport. La răspunsul meu că ar trebui informat cel puțin ministrul petrolului, care să dispună o analiză și eventual stoparea montării de alte instalații în zonă – și deci oprirea cheltuielilor inutile – până la finalizarea celor două sonde de cercetare, a dat cu palma în masă și mi-a zis că nu am decât să îi spun eu. Cand am precizat că o să o fac dacă obțin a doua zi o audiență, m-a dat afară din birou strigând că sunt nebun. După circa un sfert de oră m-a chemat din nou și m-a întrebat dacă l-am cunoscut pe ministru. I-am răspuns că da și că dețin un „record” privind săparea unei sonde (am asigurat săparea, tubajul, cimentarea și predarea către beneficiar a unei sonde de 1.500 m în 15 zile), pentru care ministrul personal mi-a oferit un premiu de trei salarii brute. A reiterat că „nu sunt prost deloc” (ulterior am aflat că era lauda sa față de subordonați), s-a uitat lung la mine și mi-a zis că pot pleca.

Nu știu cum s-a procedat, nici dacă informațiile s-au confirmat sau eu fusesem cel intoxicat și manipulat, dar am constatat că nu au mai fost amplasate alte instalații în zonă și am aflat că probele de producție de la cele două sonde săpate nu ofereau argumente pentru exploatarea industrială a stratelor traversate.

Col. (r) Gheorghe Cosma

CONTRASPIONAJUL, UN DOMENIU FASCINANT AL MUNCII DE INFORMAȚII!

Vremea și vremurile ne arătau că ne aflam în toamna anului 1987, într-o joi luminoasă, cu soarele amurgului făcând crucea Bisericii Maioreasa (din Turnu Severin) să bată în auriu. Căpitanul de securitate Ioan Micle, pe atunci șeful serviciului de contraspionaj al județului Mehedinți, se gândea că mai sunt puține zile până ce copiii, Florin și Ioana, vor începe un nou an de învățământ, de această dată la „San Severino”. Trebuia să rezolve ca ambii copii să facă cursurile simultan, de dimineață. Ei fuseseră transferați de la Baia Mare în al doilea trimestru al anului școlar anterior și au avut mereu cursurile în contratimp. Lipsindu-i inspirația pentru rezolvarea problemei familiale, a scos dintr-un sertar un dosar cu coperti albastre, de mai mult timp aflat în nelucrare.

Contemplând jocul razelor soarelui pe turla bisericii, a parcurs cele trei file ale dosarului, căutând a desluși cele citite în subțirelul dosar. Două din file formau raportul unui rezervist care auzise de la o rudă mai fășneată că un anume „domn G.”, turist străin, părea a avea, pe timpul șederii în România, preocupări mai puțin ortodoxe. Cea de-a treia filă conținea traficul la sol al turistului așa cum rezulta el din prelucrarea digitală furnizată de Centrul de Informatică și Documentare București. Atrăgeau atenția intrările neregulate, aparent haotice în țară și pe perioade scurte de timp, de 3 până la 10 zile, cu destinații generice, diferite, cuprinzând întregul teritoriu. Căpitanul consultă cartea de telefoane a municipiului și-l sună pe nea Giorgică, veteranul Contraspionajului, invitându-l pentru a doua zi la un pahar de pelin uitat de ceva vreme în frigiderul serviciului, un bătrân „Arctic” donat de familia Micle...

După depănarea unor amintiri și devoalarea junghiurilor care-l sâcâiau pe nea Giorgică, i-am arătat raportul și l-am întrebat dacă-mi poate da amănunte. Mi-a zis că mă poate pune în legătură cu sursa lui de informații, Valerica, fata cumnatei sale, o frumoasă absolventă a A.S.E. București, căsătorită cu un geolog, plecat mai tot timpul în prospecțiuni și explorări prin munții Patriei. Am stabilit să-mi facă cunoștință cu ea. Întâlnind-o, am constatat că bătrânul meu coleg nu exagerase cu nimic când mi-a descris-o. Pe lângă că

arăta bine, era și isteță foc. Probabil, nea Giorgică o pusese în temă cu scopul întrevederii, pentru că și-a arătat disponibilitatea cooperării pentru elucidarea misterioaselor vizite în România ale „domnului G.”.

Drept urmare, serviciul teritorial, în baza suspiciunilor existente, l-a luat în atenție pe străin, care s-a dovedit a fi interesat de informații în legătură cu o unitate tactic-operativă a M.Ap.N. aflată pe granița de Sud-Vest a României. În procesul urmăririi informative s-a stabilit cu certitudine că respectivul reușise să recruteze un ofițer român, specialist în operații, care-i furniza informații conform unui riguros plan tematic. Românul era remunerat cu sume de bani consistente, cu ocazia unor întâlniri personale ce aveau loc după temeinice manevre de autoverificare, prilej cu care spionul îi dădea și tematicile de informații, în exclusivitate din mediul militar specific unității (armei) din care făcea parte. Informațiile îi erau remise străinului printr-un sistem de legătură de tip căsuță poștală impersonală. Folosind toate metodele și mijloacele la îndemână, inimoșii contraspioni au documentat amănunțit întreaga activitate a celor doi, iar în ultima decadă a lunii septembrie 1989 a fost realizat flagrantul, în momentul când spionul ridica informațiile din ascunzătoarea în care le depusese agentul său. Echipa care a acționat era formată dintr-un procuror militar, un ofițer de miliție, un ofițer de cercetare penală al Departamentului Securității Statului și un ofițer operativ. Evident, toată operațiunea era supravegheată de un dispozitiv complex cu scop de documentare și protecție contrainformativă. Am fost onorat să fac parte din echipă și afirm cu tărie că rolul principal în descoperirea, documentarea și curmarea acestor ilegalități l-au avut doi agenți de informații, precum și echipa de filaj.

Merită să subliniez câteva aspecte ce au urmat imediat după încheierea documentelor de cercetare la fața locului în conformitate cu Codul de Procedură Penală. Ca tactică de cercetare, se spune că omul trebuie supus anchetei atunci când este speriat, pentru că sunt mari șanse să cedeze și să-și mărturisească faptele ilegale. Străinul, care a mărturisit că avea gradul de maior în serviciul său, văzând că am o anumită poziție în echipă, m-a întrebat dacă l-am putea lăsa să se odihnească până a doua zi, să nu fie supus imediat anchetei. Anchetatorii insistau să treacă imediat la treabă, fără a ține seama de rugămintea musafirului nostru. Întrucât eu îmi formulasem o anumită idee de tactică în anchetă, în dezacord cu colegii, am raportat Generalului Iulian Vlad situația ivită pe care a

trănat-o în favoarea ideii mele. Drept urmare, pe timpul nopții nu a fost introdus în arestul Miliției, cum ar fi fost firesc, ci i s-a amenajat o canapea aflată la biroul relații cu publicul, cameră cu gratii la fereastră și grilaj metalic la intrare. Suplimentar i s-a plantat la ușă o santinelă. Dimineată i-am asigurat toate cele necesare igienei personale și un mic dejun consistent de la popota unității. I-am pus pe masa din încăpăre un teanc de coale de scris și câteva pixuri, precizându-i să scrie tot ce-a făcut pe teritoriul României sau în afara ei împotriva României. Oarecum contrariat dar fără a riposta, s-a conformat. Pe parcursul întregii zile, cu pauze scurte, a scris ce a dorit el, iar la final am descoperit că aproximativ 30% din activitate nu o cunoșteam. Dacă ar fi fost introdus imediat în anchetă, ofițerii anchetatori și procurorul l-ar fi întrebat numai în legătură cu problematica aflată în dosar, așa cum, de altfel, fusese deja creionat planul de cercetare. În atari împrejurări, procedurile s-au derulat normal, menținându-se hotărârea de a nu fi cazat pe timpul nopții în arest, ci în aceeași încăpăre unde se desfășura ancheta.

După trei zile, Consulatul din București al țării spionului a fost notificat, conform uzanțelor diplomatice, de situația în care se afla conaționalul lor. În dimineața zilei următoare, el a primit vizita consulului însoțit de adjunctul său care i-au adus o sacoșă cu lenjerie de schimb, o trusă pentru igienă intimă, cafea instant și o cantitate impresionantă de ciocolată (probabil, crezând că era subnutrit). Diplomații și-au întrebat maiorul dacă are nevoie de asistență juridică iar la răspunsul său negativ, au fost asigurați că va primi asistență juridică din oficiu. După alte trei zile a fost transferat la București, „centrul de cazare” Rahova, cu dosarul de cercetare penală încheiat, judecat de instanța militară în procedură de urgență și condamnat. În mai puțin de o săptămână a plecat, evident după plata cauțiunii legal calculate.

Precizez că pe timpul anchetei între spion și contraspion, s-a legat o relație profesională bazată pe respect reciproc, în baza cutumei „cel mai bun câștigă”. Cazul în sine a mai avut o particularitate. Cel care-i furniza informații spionului fiind ofițer al armatei române, era firesc să fie verificat informativ în cooperare cu ofițerul de contrainformații militare care asigura protecția unității dar, cu aprobările ierarhice am făcut-o singuri, pentru a nu periclita secretul acțiunii. Teamă era determinată de faptul că unitatea avea un efectiv mic, toate cadrele și militarii în termen se cunoșteau, având relații interpersonale strânse,

în baza specificului unității. Nu s-a pus problema neîncrederii în camaradul nostru dar ne-a fost teamă ca nu cumva, știindu-l suspect pe obiectiv să nu-și schimbe atitudinea față de el, fapt ce i-ar fi dat de bănuț spionului.

Cred că s-ar naște firesc întrebarea ce s-a ntâmplat cu ofițerul, căpitan al armatei române?! Răspunsul la această întrebare este puțin mai amplu și ar putea constitui subiectul unui articol viitor.

Col. (r) Ioan Micle

ÎNTÂMLĂRI PROFESIONALE (3)

Continuăm, tot în ordine cronologică, derularea întâmplărilor și evenimentelor profesionale care m-au privit sau la care am fost martor, cu semnificație pentru statutul ofițerilor de informații și gestionarea activității informative în perioada în care am fost cadru activ în structurile naționale de informații (1968-2004).

NEPREVENIREA UNEI ACȚIUNI EXTERNE ȘI CONSECINȚELE ACESTEIA

În prealabil este necesară o succintă prezentare a evoluției poziției protestatar-contestatar a scriitorului Paul Goma până la începutul anului 1977, când s-a declanșat așa-numita Mișcare Goma.

Pe fondul unor nemulțumiri personale (dificultăți în publicarea creațiilor literare) și influențe interne (socrul său Petre Năvodaru, comunist evreu marginalizat de Nicolae Ceaușescu) și externe (postul de radio „Europa Liberă” și Grupul de la Paris condus de Monica Lovinescu), la începutul anilor 1970, Paul Goma, originar din Basarabia, a inițiat ori s-a lăsat antrenat în acțiuni publice cu caracter protestatar-contestatar la adresa regimului Nicolae Ceaușescu. Din agenda bogată a acțiunilor de acest gen ale lui Paul Goma menționăm rezumativ următoarele:

- transmiterea și publicarea în străinătate – ilegală, conform reglementărilor din epocă – a romanelor *Ostinato*, *Ușa*, *Gherla* și *Lățești*, care prezentau aspecte din penitenciarele și domiciliul obligatoriu prin care trecuse după condamnarea primită pentru manifestări contrare înăbușirii revoluției de la Budapesta de către URSS în 1956 (*Ostinato*, editată în Germania și Franța în 1971, *Ușa* în Germania - 1972 și Franța - 1974, ambele respinse la publicare în țară);

- acordarea unui interviu la București ziaristului american John Vinocour, corespondentul agenției „Associated Press” la Paris, în octombrie 1971, despre condițiile dificile de trai și creație în România, publicat în presa franceză și difuzat la „Europa Liberă”;

- acordarea unui nou interviu unui corespondent al publicației vest-germane „Süddeutsche Zeitung”, publicat la 21 noiembrie 1971, în care s-a referit la reactivarea cenzurii în România și la o anumită rigidizare a politicii culturale;

- pe timpul șederii temporare în străinătate, în perioada iunie 1972-mai 1973, la invitația editurilor Gallimard (Paris) și Suhrkamp Verlag (Frankfurt pe Main), care i-au editat volumele *Ostinato* și *Ușa*, a intrat în contact cu Monica Lovinescu și a acordat mai multe interviuri postului de radio „Europa Liberă”, referitor la aceleași aspecte;

- transmiterea unei scrisori pe canale neoficiale, la 11 septembrie 1973, lui Heinrich Böll – președintele Pen Club International, prin care transmitea că românii nu beneficiau de „dreptul la exprimare, de întrunire și asociere, la grevă, la un pașaport și la informare”;

- acțiunea inițiată în 1973, împreună cu scriitorul Dumitru Țepeneag, după revenirea în țară, la indicațiile soților Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, vizând crearea unui „grup de contestatari” care să provoace în străinătate „un scandal de proporții pe tema lipsei de libertăți”;

- scrisoarea de protest împotriva excluderii lui Dumitru Țepeneag din Uniunea Scriitorilor adresată președintelui acestei uniuni în octombrie 1975;

- adresarea unei scrisori, în februarie 1977, președintelui Nicolae Ceaușescu, prin care îi propunea să trimită un mesaj de susținere Mișcării Charta '77;

- transmiterea unei scrisori conducerii Fondului Literar, la începutul lunii martie 1977, prin care își manifesta disprețul față de activiștii de partid și de stat.

La începutul anului 1977, Paul Goma era cunoscut și promovat în Occident drept cel mai important opozant al regimului Ceaușescu.

În acest context, la impulsuri externe, a fost preocupat să inițieze acțiuni privind apărarea drepturilor omului similare celor din Cehoslovacia și Ungaria. Ca urmare, a redactat o scrisoare destinată cehului Pavel Kohout, unul dintre inițiatorii Mișcării Charta '77, prin care se solidariza cu acțiunea acestora. Întrucât „curierul de serviciu” care îi facilita scoaterea clandestină din țară a unor asemenea materiale – consulul belgian Etienne Dussart – nu se afla în România, a căutat o soluție alternativă. I-a contactat în acest scop pe pictorii Maria și Sergiu Manoliu, mamă și fiu, cu relații în rândul diplomaților occidentali. Constatând că aceștia redactaseră un text adresat viitoarei Conferințe pentru Securitate și Cooperare Europeană de la Belgrad, în care acuzau nerespectarea drepturilor omului în România, l-a semnat și el pe poziția a șaptea. Motivația acestui demers al pictorilor Manoliu o reprezintă faptul că li se respinsese cererea de plecare definitivă în Franța.

Ajuns la postul de radio „Europa Liberă”, textul a fost atribuit lui Paul Goma, deoarece pictorii Manoliu nu aveau anvergura necesară de opozanți ai regimului. Mai mult, „Europa Liberă” a făcut publicitate acestei acțiuni și a instigat intelectualii români să se ralieze acesteia. Ca urmare, la începutul lui martie 1977, Paul Goma a început să fie căutat la domiciliu, contactat prin scrisori sau telefonic de diverse persoane care doreau să semneze scrisoarea adresată Conferinței de la Belgrad.

Întrucât „Europa Liberă” prezenta creșterea numărului aderenților la această mișcare argumentând cu cifre mari (deoarece aderenții proveneau preponderent din rândul adeptilor unor culte și asociații religioase nerecunoscute legal în România, care, dorind să obțină plecarea definitivă din țară, îi treceau pe toți membrii familiilor), Nicolae Ceaușescu a ordonat Securității să ia măsuri de blocare a contactării lui Paul Goma de către alte persoane. În acest mod, Securitatea, serviciul național de informații, era deturnată de la misiunile sale specifice și pusă în situația să se expună în stradă, aspect care avea să-i afecteze imaginea publică.

Blocarea comunicațiilor telefonice și prin corespondență a fost relativ mai ușor de realizat. Probleme mari au survenit în ce privește prevenirea accesului unor posibili semnatori la domiciliul lui Paul Goma, deoarece s-a dorit ca aceasta să se producă discret, fără a fi sesizată public. Concret, ofițerii responsabilizați cu această misiune trebuiau să identifice vizual persoanele străine de zonă, care căutau accesul spre domiciliul lui Paul Goma. Numai că familia Goma locuia în Cartierul Drumul Taberei, într-un bloc cu zece etaje, ceea ce presupunea un flux mare de intrări și ieșiri.

Personal nu am avut tangență cu dosarul de urmărire informativă al lui Paul Goma, dar lucrând în colectivul privind problematica antisubversiune din domeniile de artă și cultură am fost inclus și eu în acest dispozitiv preventiv.

Acum începe relatarea memorialistică pentru care am făcut această succintă, dar inevitabil destul de amplă contextualizare, deoarece Paul Goma a fost cel mai consistent protestatar-contestatar împotriva regimului Ceaușescu din rândul oamenilor de cultură.¹

¹ Detalii am prezentat în revista „*Vitralii – Luminii și umbre*” nr. 32/2017 pp. 23-24, nr. 33/2017-2018 pp. 46-48, nr. 34/2018 pp. 62-65 și nr. 36/2018 pp. 42-45, precum și în volumul *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității*, Ed. RAO, 2019, pp. 220, 242-243, 264-269 și 318-320.

Singura desemnare a mea în dispozitivul constituit la domiciliul lui Paul Goma pentru prevenirea „discretă” a persoanelor care doreau să-și pună semnătura pe textul privind nerespectarea drepturilor omului în România, destinat apropiatei Conferințe de la Belgrad pentru Securitate în Europa, s-a produs într-o duminică, în jur de 15 martie 1977. Conform uzanței, în dispozitiv (în zona blocului) intrau echipe de câte doi ofițeri, eu fiind însoțit de colonelul Ghiță, încadrat în Securitate în prima parte a anilor 1950, care era menținut încă în sistem datorită îndelungatei experiențe în problematica legionară. Era o zi frumoasă, însorită, favorabilă plimbării prin parcul din apropiere.

Nimic suspect, din perspectiva mandatului primit, pe singura intrare în blocul în care locuia Paul Goma perindându-se numai locatari. Pe la ora 14:00, se apropie de intrare trei persoane, doi bărbați și o femeie, care nu atrăgeau atenția cu nimic. Vorbeau între ei și au intrat în bloc ca niște cunoscători ai locului. După doar două-trei minute, surpriză, unul dintre bărbați a ieșit din bloc și s-a îndreptat spre stația de troleibuz de la Favorit. Am conștientizat, pe loc, faptul că acesta fusese doar ghid pentru ceilalți doi, care ajunseseră la Paul Goma. Confirmarea că lucrurile stăteau așa a venit în scurt timp.

Ce mai puteam să facem noi în aceste circumstanțe era să-l identificăm pe ghid. Ușor de propus, greu de realizat, chiar dacă în percepția unora Securitatea ar fi fost încă omnipotentă și la sfârșitul anilor 1970. Realitatea era însă alta. Întrucât eu, deși doar căpitan, eram „șeful” echipei, deoarece lucram în colectivul care îl monitoriza informativ pe Paul Goma, am trecut la identificarea „ghidului”. M-am apropiat de dumnealui, pe una din aleile parcului și i-am solicitat să se legitimeze. Riposta acestuia a fost intempestivă și neașteptată. A strigat cu voce ridicată, într-un parc cu multe persoane aflate duminică la plimbare: „Securitatea, nu vă mai lăsați de abuzuri...”. Pus în această situație, am renunțat! Colonelul Ghiță, care nu înțelegea incapacitatea noastră de a legitima o persoană, a făcut o afirmație foarte sugestivă: „Când lucram noi la Securitate, nu se întâmpla așa ceva!”.

În scurt timp, aveam să aflăm că însoțitorul persoanelor ajunse la Paul Goma era pastorul baptist Pavel Nicolescu din Timișoara, care fusese cu două-trei zile înainte la acesta și își depusese semnătura pe textul pentru Conferința de la Belgrad deoarece nu i se aproba cererea de emigrare în SUA.

În instituțiile militare, neîndeplinirea întocmai a unui ordin de misiune era considerată o faptă gravă. Ca urmare, șeful meu de birou, Lt. Col. W.M., m-a scos din dispozitiv și mi-a ordonat să mă deplasez la unitate. Conștient de

neprevenirea accesului celor două persoane la Paul Goma, am întocmit un raport în care am detaliat circumstanțele, cu care m-am prezentat la Colonelul Gheorghe Năstase, locțiitor al șefului Direcției I-a care coordona serviciul în care activam. Văzându-mă cât eram de afectat, Colonelul Năstase m-a întrebat ce s-a întâmplat. I-am raportat derularea evenimentelor soldate cu neprevenirea respectivă, încercând să-i înmânez raportul scris. Spre surprinderea mea, Colonelul Năstase nu l-a primit și, pe un ton jovial, mi-a spus: „Vasile, și dacă aranjăm noi, nu ieșea așa de bine. Cei doi care au ajuns la Goma sunt ziariști americani veniți în România să verifice informația transmisă de posturile de radio străine conform căreia Paul Goma ar fi fost arestat. Bravo!”.

Această întâmplare profesională, cât și multe altele, relevă cât de scurt este drumul în activitatea de informații, și nu numai, de la eșec la izbândă, și invers!

De atunci și până în ziua de astăzi, Paul Goma reprezintă un destin controversat și tragic, un exemplu complex al opoziției creatorilor de literatură și artă față de regimul Ceaușescu, care merită o abordare mai analitică și nuanțată.

TRĂDAREA GENERALULUI ION MIHAI PACEPA ȘI „CUTREMURUL” PRODUS ÎN SERVICIUL NAȚIONAL DE INFORMAȚII

În evocarea unor momente profesionale cu semnificație pentru evoluția sistemului național de informații, nu pot trece fără a face câteva considerații despre trădarea generalului Ion Mihai Pacepa și consecințele dezastruoase ale acesteia față de serviciul național de informații, chiar dacă nu am fost cadru al structurii de informații externe și nu am avut niciun contact personal cu acesta. Aceste considerații au la bază percepțiile personale și ale unor ofițeri de informații din structura cu competențe în interior, dar și mărturii/puncte de vedere ale unor colegi care au lucrat în informații externe, dintre care îl voi numi doar pe generalul Victor Marcu, a cărui plecare la stele, accidentală și tragică, a întrerupt brusc proiectul comun *Dialoguri profesionale*, care urma să se refere și la acest subiect.²

Cazul trădării generalului Ion Mihai Pacepa a fost mult timp controversat și pe alocuri mai este încă, din cel puțin două considerente:

² Dialogurile profesionale cu colegul din școala de ofițeri și prietenul Victor Marcu, abordate cronologic, nu au reușit să acopere decât perioada 1968-1977, fiind publicate în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” nr. 57/2024 pp. 32-48, nr. 58/2024 pp. 44-60 și nr. 59/2024 pp. 77-93

- Primul, Comisia de cercetare a evenimentului, constituită la momentul respectiv la nivelul conducerii Securității Statului, nu a reușit să clarifice pe deplin problemele de fond.

- Al doilea, după decembrie 1989, clasa politică din România, istorici și analiști au abordat cazul de pe poziția unor grupuri de interese și influență conjuncturale, Ion Mihai Pacepa fiind convertit din trădător al României în erou anticomunist, anulându-i-se sentința de condamnare penală și degradare militară. Calificarea drept trădare a faptei lui Pacepa de a părăsi înaltul statut profesional pe care îl deținea sub jurământ militar și de a trece în tabăra inamicului este de netăgăduit din punct de vedere juridic. Faptul că prin actul său de trădare și activitățile sale ulterioare, îndeosebi în plan propagandistic, a produs daune de imagine lui Nicolae Ceaușescu și regimului său, nu poate justifica prejudiciile imense pricinuite sistemului național de informații și României, în ansamblu.

Voi prezenta în continuare, câteva opinii concluzive din mediul profesional, îndeosebi din cel de informații externe, privind acest caz deosebit de trădare din sistemul informativ național:

- La adresa lui Ion Mihai Pacepa au apărut semne de întrebare cu privire la o posibilă intrare a sa în contact cu serviciul de informații vest-german încă din perioada 1956-1960, când lucra ca ofițer sub acoperire comercială și apoi diplomatică în Republica Federală a Germaniei. Un fapt concret care ar fi trebuit să atragă atenția structurii Contrainformațiilor cu competențe în exterior îl reprezintă acela că, la sfârșitul postului în Germania Federală, la întoarcerea în țară, Pacepa a ales un traseu cu trenul prin Elveția, care a prelungit deplasarea cu vreo două zile, când nu a existat niciun control asupra sa. Este de presupus că de la vest-germani, Ion Mihai Pacepa a fost preluat în legătură de americani.

Lipsa de reacție a Contrainformațiilor externe în a sesiza și verifica asemenea suspiciuni sau semne de întrebare a fost pusă, în interiorul sistemului, pe seama faptului că Ion Mihai Pacepa a ajuns rapid în funcții de conducere și a intrat în grațiile familiei Ceaușescu, prin furnizarea de documentații științifice din domeniul chimiei, dar și prin oferirea de cadouri costisitoare, plătite cu sume în valută din Fondul pentru cheltuieli operative al DIE.

Istoricul Cristian Troncotă a invocat, complementar, și posibilitatea ca Ion Mihai Pacepa să fi fost recrutat de sovietici și infiltrat în Securitate, prezentând ca argument faptul că acesta a fost încadrat direct în 1951 și

orientat, în scurt timp, spre domeniul Informațiilor externe la solicitarea șefului consilierilor sovietici pe Securitate, Aleksandr Mihailovici Saharovski.

Ulterior, sovieticii l-ar fi sprijinit, inclusiv cu informații și documente, pentru a se afirma și a progresa rapid în ierarhia profesională a Securității. În 1978, în contextul apariției unor riscuri la adresa lui Pacepa, sovieticii l-ar fi direcționat spre americani, pentru a contribui la propaganda negativă la adresa lui Nicolae Ceaușescu, care deranja tot mai evident Moscova prin poziția adoptată în cadrul CAER și, mai ales, a Tratatului de la Varșovia și, evident, nu numai (detalii în volumul *Duplicarii*, ediția a II-a, Ed. Elion, 2014).

În concluzie, este posibil și ca Ion Mihai Pacepa să fi fost recrutat și infiltrat de sovietici în Securitate și să fi colaborat sub controlul acestora, cu vest-germanii, și apoi cu americanii. Nu vom avea confirmări sau infirmări decât atunci când și dacă sovieticii, germanii și americanii vor desecretiza documentele pe care le-ar deține în acest sens.

- Poziția deținută de generalul Ion Mihai Pacepa în conducerea DIE îi conferea acestuia acces la planurile unor acțiuni și operațiuni informativ-operative în străinătate, la cunoașterea identității și ordinelor de misiune ale ofițerilor de informații trimiși în exterior cu misiuni sub diverse acoperiri, inclusiv a celor deplin conspirați (a fantomelor). Abia după producerea actului total condamnabil al trădării, unui subalterni au realizat că interesul lui Pacepa pentru identitatea ofițerilor sub acoperire și deplin conspirați era, totuși, exagerat.

- În ce privește motivele care l-au determinat pe generalul Ion Mihai Pacepa să fugă din țară și să trădeze, opiniile generalului Victor Marcu și ale altor foști ofițeri de informații externe converg asupra următoarelor:

- După trecerea în rezervă a generalului Nicolae Doicaru (4 martie 1978), numirea la conducerea DIE a generalului Alexandru Dănescu, pe poziția ce considera că i se cuvenea, i-a indus lui Pacepa dubii în ce privește aprecierea de care se mai bucura din partea lui Nicolae Ceaușescu.
- Perspectiva declanșării unor verificări privind modul de negociere în afacerea cu avionul VFW Fokker, care viza construirea acestui avion în comun de o firmă germană și una românească. Existau suspiciuni că membrii echipei române de negociere, din care a făcut parte și Pacepa, ar fi acceptat clauze defavorabile țării noastre, contra unor sume mari de bani depuse în conturi bancare din străinătate. Semnificativ în acest sens poate fi și faptul că, după trădarea lui Pacepa, afacerea Fokker a căzut.

- Descoperirea încercării lui Ion Mihai Pacepa de a introduce în țară, fără control vamal, a unui container cu aparatură tehnică, bijuterii și alte valori, sub pretextul că ar fi pentru „Cabinetul 2” (al Elenei Ceaușescu – n.a.). Pacepa a trimis la aeroport doi ofițeri pentru preluarea containerului fără a-l trece prin vamă, însă containerul fusese deja deschis, din ordin superior, și se știa că fusese comandat de el.

În aceste circumstanțe, Ion Mihai Pacepa și-a luat pașaportul de serviciu și bagajul pregătit deja și a părăsit țara cu prima cursă de avion disponibilă, Austrian Airlines, la Viena. Ajuns aici, i-a comunicat șefului Grupei operative a DIE că se află într-o misiune specială urgentă din ordinul Comandantului Suprem și a cerut organizarea unei întâlniri cu toți ofițerii în misiune la Viena, la hotelul unde fusese cazat. Ilustrativ în ce privește precipitarea cu care Pacepa a plecat din țară este și faptul că acesta i-a cerut și a primit de la șeful Grupei operative de la Viena o sumă mare de bani din Fondul operativ, motivând că la plecare casieria era închisă și nu a putut să mai aștepte.

Trădarea generalului Ion Mihai Pacepa prin trecerea în tabăra adversă, cea mai importantă din sistemul socialist, a produs, pe lângă daune regimului Ceaușescu, un adevărat cutremur/tsunami în structura română de informații externe. Acesta s-a datorat: retragerii din misiunile în străinătate cu diverse acoperiri a ofițerilor pe care i-a cunoscut Pacepa și, în multe cazuri, îndepărtarea din sistem; renunțarea la unii ofițeri deplin conșpirați sau înghețarea misiunilor cu alții, pe aceleași considerente; înlocuirea în Centrala DIE a majorității cadrelor de conducere, profesioniști, și înlocuirea lor, în multe cazuri, cu politrucii sau ofițeri de informații neadecvați domeniului. Acestea au fost de natură să amplifice efectele negative ale trădării în sine.

Dezarticularea structurii informative externe a afectat întregul serviciu național de informații, deoarece un sistem informativ integrat cum era Securitatea, se baza mult pe coroborarea datelor și informațiilor obținute din țară cu cele din exterior, cu atât mai mult cu cât principalele riscuri și amenințări la adresa României, nu doar a regimului Ceaușescu, proveneau din străinătate, atât din Vest (țări NATO, în contextul Războiului rece), Est (Uniunea Sovietică, tot mai deranjată de poziția și strategia lui Nicolae Ceaușescu), cât și din vecinătatea apropiată (în Ungaria și emigrația specifică renășteau tendințele revizionist-teritoriale la adresa țării noastre).

ȘI TESTELE DE VIGILENȚĂ INCUMBĂ O DOZĂ DE RISC

În anul 1979 făceam parte din Colectivul de Artă și Cultură al Serviciului 5, Direcția I, care avea în responsabilitate activitatea subversivă și din domeniile de Presă – Radioteleviziune – Poligrafie, Sănătate și Justiție.

Având în vedere că posturile naționale de radio și televiziune erau considerate puncte vulnerabile deosebite pentru sistem, s-a procedat la punerea în aplicare a unor teste de vigilență pentru a vedea în ce măsură erau impenetrabile dispozitivele de pază ale Comandamentului Trupelor de Securitate (CTS, parte componentă tot a Ministerului de Interne), care asigurau paza mai multor instituții publice.

Conducerea Serviciului a considerat că eu aș fi fost indicat pentru aceste teste (în primul rând pentru că, lucrând într-o altă problematică, nu eram cunoscut de personalul de pază al Radiodifuziunii și Televiziunii).

Primul test de vigilență a fost la Radiodifuziune. La orele dimineții, când personalul Radioului venea la serviciu, m-am prezentat cu o legitimație falsă la intrarea din spate, din strada Transilvaniei. Siguranța cu care m-am prezentat la punctul de control acces și am fluturat doar legitimația de serviciu au facilitat intrarea în obiectiv fără probleme. De aici, mai departe, lucrurile au fost simple: am urcat la etajul 1, la cabinetul Directorului General și am prezentat secretarei un plic destinat acestuia, care conținea un mesaj scurt: „Test de vigilență”. Cu scopul de a-i da, totuși, secretarei posibilitatea să-și dea seama că ceva era în neregulă cu acel plic, acesta era mai umflat, deoarece introdusesem în el un creion.

Pentru a vedea reacția secretarei și/sau a Directorului General, am rămas în sediul Radiodifuziunii Române, unde se afla, pentru a monitoriza reacția acestora, și ofițerul de obiectiv, căpitanul Ion Cusak.

După ceva timp, Cusak a fost informat despre plicul primit și conținutul lui, urmând o reperlucrare, cu toți factorii responsabili, a normelor privind accesul în acest obiectiv special.

Peste ceva timp, un asemenea test a fost făcut și la Televiziunea Română. Și de această dată, întâmplător sau nu, am fost ales tot eu.

Pentru această nouă misiune, am primit o legitimație de serviciu a unui angajat cu care se spunea că semănam oarecum, dar care era expirată.

Între timp, se produsese ceea ce se putea presupune: cadrele de la CTS din dispozitivul de pază de la Radiodifuziune i-au informat pe colegii de la Televiziune cu privire la testul făcut. Astfel, testul meu de la Televiziune s-a produs pe un stadiu de alarmă.

În momentul când, la ora venirii angajaților la program, am încercat să intru în sediul Televiziunii pe calea de acces principală din Calea Dorobanți, subofițerul a cerut legitimația de acces și a sesizat că este expirată. În consecință, l-a informat pe șeful Corpului de Gardă, căruia m-a predat, după ceva timp, printr-un trimis al acestuia. Fiind momentul schimbului de tură pentru tot sistemul de pază al Televiziunii, am fost lăsat să aștept într-o sală mai mare, anticameră de intrare în biroul șefului Corpului de Gardă și în alte birouri de lucru.

Lăsat de izbeliște, nesupravegheat, am plasat un plic în spatele unui tablou cu instrucțiuni de la intrarea în cabinetul șefului Corpului de Gardă, care conținea următorul text: „*Zonă minată!*”

După ce s-au finalizat operațiunile de schimbare a posturilor de pază, am fost invitat la șeful Corpului de Gardă, care m-a întrebat de ce am încercat să intru în Televiziune în acest mod. Am răspuns că din curiozitate, datorită mirajului acestei instituții. Lucrurile s-au complicat în momentul când mi s-a cerut să deschid geanta diplomat pe care o aveam, în care plasasem intenționat un dicționar englez-român. În acel moment, am fost scos în anticameră, iar șeful Corpului de Gardă i-a comunicat ofițerului de obiectiv, maior Costică Tănase, că au o problemă și l-a invitat la Televiziune.

Deplasarea colegului meu a durat mult, deoarece a venit cu mijloacele de transport în comun. În acest interval de timp, militarul în termen care m-a avut în custodie a adoptat, oarecum justificat, o atitudine tot mai ostilă. La orice mișcare de pe scaunul pe care stăteam, îndrepta pistolul automat spre mine. A trebuit să rezist, pentru a duce misiunea la capăt.

După mai bine de o oră, a sosit maiorul Costică Tănase. M-a văzut, dar nu ne-am salutat. A intrat în biroul șefului Corpului de Gardă. După câteva minute, am fost chemat și eu. Urma un veritabil interogatoriu. L-am evitat, prezentându-mă cu nume și grad, cu precizarea că din ordinul conducerii Departamentului Securității Statului (pentru a-l acoperi pe ofițerul de obiectiv) am executat un test privind modul cum este asigurat accesul în Televiziunea Română, un obiectiv strategic deosebit de important. În continuare, am solicitat să iasă în anticameră și să preia plicul pe care îl pusesem în spatele tabloului. A rezultat clar că sistemul de pază a funcționat, dar au fost probleme în modul de gestionare a suspectului până la clarificarea situației.

În concluzie, până și o misiune de rutină ca aceasta, de verificare a eficienței sistemelor de pază ale unor obiective deosebite, incumba și incumbă riscuri!

ÎNTÂMPLĂRI DIN ULTIMA FAZĂ A RĂZBOIULUI RECE

În scrierile memorialistice ale foștilor ofițeri de informații, publicate în paginile revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*” și nu numai, încă din urmă cu peste 20 de ani a fost abordată tema delicată a rolului pe care l-a jucat postul de radio „Europa Liberă” în timpul Războiului Rece dintre țări membre NATO și state socialiste din estul Europei membre ale alianței militare conduse de Moscova, Tratatul de la Varșovia.

În condițiile în care propaganda interesată, externă și internă, susținea după decembrie 1989 că „Europa Liberă” a reprezentat în perioada comunistă singura sursă de informare corectă privind situația din România și din alte țări comuniste din zonă, au fost și voci care au susținut că acest post de radio, condus și finanțat de SUA, a reprezentat (și) un instrument de dezinformare și manipulare psihologică, în funcție de interesele strategice de etapă ale acestui stat aflat la conducerea lumii, voit sau nevoit, alături de Uniunea Sovietică.

Între primii memorialiști de informații care a abordat această temă s-a numărat și autorul acestor consemnări, care a publicat un studiu cuprinzător pe această temă, cu titlul, *Informare și dezinformare în perioada Războiului Rece: Cazul Radio „Europa Liberă”*, mai întâi în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” nr. 25/2015-2016, pp. 135-140, apoi în volumul *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)*, RAO, 2019, pp. 455-461.

Cercetarea istorică, prin unii cercetători mai dispuși obiectivării în abordarea temei, a început să recunoască acest fapt.

Recent, o nouă confirmare a venit de la Administrația Trump, care a retras finanțarea postului de radio „Europa Liberă” pe considerentul că, în ultimii ani, a fost utilizat ca instrument de dezinformare și manipulare psihologică de către Administrația Biden.

O problemă de interes pentru cercetarea istorică și nu numai o reprezintă modul cum ajungeau la „Europa Liberă” datele și informațiile utile, îndeosebi pe tema privind încălcarea drepturilor omului, devenită predilectă în strategia pentru răsturnarea regimurilor comuniste după apariția Actului Final al Conferinței pentru Securitate Europeană de la Helsinki – 1975, semnat inclusiv de liderii țărilor socialiste est-europene.

Personal, pe specificul mediului cultural-artistic, am publicat studiul intitulat *Alimentarea propagandei externe* în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” nr. 38/2013, pp. 39-68 și, apoi, în volumul citat, *Cultura și elitele române ...*, pp. 342-376.

Având în vedere că folosirea trimiterilor poștale era practic imposibilă atunci, rămăneau modalitățile neoficiale: prin cadre diplomatice, mult folosită în ultimii ani ai Războiului Rece, când mai tot personalul diplomatic din țări NATO a fost implicat în stimularea opoziției anticomuniste/anticeaușiste, precum și prin alți cetățeni străini veniți în România: lectori universitari, studenți, comercianți, vizitatori la rude, turiști etc.

Au existat, însă, și alte modalități de preluare și scoatere clandestină din țară a unor materiale de interes pentru susținerea propagandei și diversiunii „Europei Libere”.

După această prezentare contextuală, recunosc destul de amplă, voi prezenta un asemenea canal de recoltare și scoatere din țară deosebit de ingenios, la a cărui documentare și contracarare soarta profesională a făcut să fiu părtaș.

În anul 1980, în condițiile dezvoltării relațiilor diplomatice, economice, culturale etc. cu R.F. Germania, a efectuat un turneu în țara noastră un ansamblu artistic de Euritmie din această țară.

Euritmia este o formă de artă a mișcării, o practică pedagogică, dar și o artă cu rădăcini în Antropozofie, care își propune să exprime vorbirea și sunetele prin intermediul mișcării.

Antropozofia este o concepție despre om și lume fundamentată de gânditorul german Rudolf Steiner, care își propune să ofere cunoștințe despre latura spirituală obținută prin cercetare spiritual-științifică. Ea susține existența unor facultăți de percepție suprasensibile în cazul tuturor oamenilor, prin dezvoltarea cărora, urmând o metodă precisă și sistematică, se poate atinge perceperea nemijlocită a spiritului. Doi savanți germani au numit Antropozofia „cea mai de succes formă de religie «alternativă» din secolul al XX-lea”. În general, în epocă era considerată o nouă mișcare religioasă sau spirituală.

Pe parcursul derulării turneului cu spectacole în mai multe localități, inclusiv în București, un coleg din cadrul Colectivului Artă-Cultură a primit o informație conform căreia muzicologul George Bălan, rămas ilegal în R.F. a Germaniei în anul 1977, recomanda unui scriitor din țară să îi trimită ce materiale dorește prin conducătorii Ansamblului de euritmie.

George Bălan, muzicolog și cadru didactic la Conservatorul Ciprian Porumbescu, adept al Antropozofiei, după stabilirea în R.F. Germania a înființat „Musicosophia Schule”, școală pentru formarea ascultătorilor de muzică. În același timp, devenise colaborator al postului de radio „Europa Liberă”.

Pentru verificarea informației, conducerea profesională a ordonat să plasăm, prin sursă, o carte pe canalul indicat, și să verificăm până la plecarea Ansamblului de euritmie din țară veridicitatea semnalării.

Întrucât ansamblul german mai avea de susținut spectacole doar la Suceava și Iași, conducerea profesională mi-a transmis această misiune, deoarece aveam în coordonare pe linia problemei Artă-Cultură structurile informative din județele respective.

M-am deplasat întâi la Suceava, unde, pentru a avea timpul necesar efectuării unui control secret în camera de hotel a conducătorilor Ansamblului, am organizat – legendat – o excursie de câteva ore a întregului colectiv la unele mănăstiri bucovinene.

Rezultatul demersului a fost spectaculos. În bagajele conducătorilor Ansamblului am găsit cartea plasată, dar și mai multe materiale pentru difuzare la „Europa Liberă”, în majoritate privind pretinsa nerespectare a dreptului la conștiință a membrilor unor culte neoprotestante și asociații religioase nerecunoscute legal în România în perioada respectivă. În absența unui alt mandat și în criză de timp, ofițerul tehnic care m-a însoțit a fotocopiat documentele respective cu „fotodoc”-ul – un instrument la îndemână în acea perioadă – și le-am lăsat în poziția găsită.

În continuare, am relevat copiile documentelor respective, pe care le-am trimis la București, cu avionul de seară.

A doua zi, însă, surpriză. Primim ordinul de a ne deplasa la Iași – locul ultimului spectacol – și să sustragem combinativ documentele respective, pentru a nu fi scoase din țară – deoarece erau greu de găsit la vamă dacă erau ascunse în recuzita sau costumele ansamblului. Ușor de ordonat, dar greu de efectuat în secret. Toată ziua, în colaborare cu o echipă de filaj, i-am supravegheat pe conducătorii Ansamblului de euritmie. Unul dintre ei avea o geantă diplomat, pe care o purta peste tot, inclusiv la piață.

Ultima șansă a fost după spectacol. Combinativ s-a aranjat, ad-hoc, o seară festivă la barul hotelului pentru componenții ansamblului vest-german. În criză evidentă de timp, am procedat la o nouă pătrundere secretă în camera conducătorilor. Focalizată era geanta diplomat, dar documentele căutate erau de fapt într-o banală pungă de plastic, plasată lângă calorifer. Cu maximă rapiditate, a fost înșfăcăată și așa s-a finalizat misiunea.

A doua zi dimineața, ne-am prezentat în holul hotelului pentru a vedea dacă liderii Ansamblului de euritmie reclamă ceva și, mai ales, reacția la eșec. Nu au reclamat nimic, însă erau evident afectați. Au remarcat, probabil, că se hazardaseră într-un demers complicat în zonă, în perioada Războiului Rece, când fiecare parte beligerantă avea obiectivele sale de realizat.

În context, o scurtă relatare despre o altă misiune de acest gen în care am fost implicat în acei ani. Nu-mi este clar nici acum de ce am fost ales, deoarece canalul de legătură cu „Europa Liberă” suspectat nu avea neapărat legătură cu problematica de Artă și Cultură. Probabil pentru că aveam „mână bună”.

Era într-un februarie destul de sever. Am fost inclus într-o echipă de filaj și am pornit la Nădlac, pentru a prelua în monitorizare un autoturism cu doi cetățeni străini, despre care existau indicii că ar reprezenta un canal de legătură cu postul de radio „Europa Liberă”.

Traseul parcurs a fost pe direcția Arad, Sibiu, Sighișoara, Brașov, Ploiești, Craiova, Timișoara. Surprinzător pentru noi a fost faptul că cei doi străini nu au realizat contacte umane, ci doar se opreau pentru câteva momente în fața câte unui obiectiv sau unei adrese. Timp de 3 zile și 3 nopți cât a durat misiunea, nu am părăsit autoturismul. Așa am cunoscut mai bine vicisitudinile activității de filaj și am apreciat la justa sa valoare această activitate tehnică deosebit de importantă în angrenajul informativ-operativ.

Enigma misiunii acestui echipaj străin aveam să o dezlegăm abia înainte de părăsirea țării de către cei doi. La o cafea, într-un moment de relaxare, controlat tehnic, au oferit explicația. Misiunea lor a fost de predare-primire a reperelor principale ale unui canal profesionist de preluare de materiale pentru „Europa Liberă” și nu numai, constând din locații, adrese etc, la care puteau fi contactate persoanele de legătură. Evident că și aceste informații au fost valorificate preventiv în confruntarea pentru limitarea surselor de alimentare a propagandei mincinoase și a manipulării psihologice exercitate de „Europa Liberă”, în contextul unei confruntări profesioniste a serviciilor de informații, parte a Războiului Rece.

MEDITAȚIA TRANSCENDENTALĂ ÎN ROMÂNIA: TERAPIE BENEFICĂ ȘI/SAU OPERAȚIUNE SPECIALĂ A MI 6

Dicționarul Explicativ al Limbii Române, ediția revăzută și adăugită 2016, definește meditația și drept „stare de concentrare mentală sau spirituală care are ca scop, după atingerea unor nivele succesive, obținerea eliberării spirituale” (p. 702).

Detalii despre Meditația Transcendentală (MT) găsim pe *Wikipedia*, unde este prezentată ca formă de meditație tăcută dezvoltată de Maharishi Manesh Yoga. Tehnica MT implică repetarea în tăcere a unei mantre (un termen din sanscrită – n.a.) sau sunet și este practică timp de 15-20 de minute, de două ori pe zi. MT este prezentată ca o tehnică mentală antistres, naturală,

lipsită de efort, de inspirație orientală, care îi permit minții conștiente să se liniștească „până la cel mai rafinat nivel al ei”.

În România, Meditația Transcendentală a fost inițiată în 1977, ca o mișcare spirituală, de Nicolae Stoian, cetățean francez de origine română. În baza unor aprobări acordate superficial de ministrul Învățământului Aneta Spornic și posibil mai sus, Nicolae Stoian și soția sa au început în țara noastră, în 1977, la Institutul de cercetări psihologice, un ciclu de conferințe de prezentare a beneficiilor acestei metode de relaxare mentală.

La începutul anului 1981, în acest context deosebit de permisiv, Nicolae Stoian și soția sa, jurnalist la BBC, au trecut la etapa instruirii practice. Fiecare persoană interesată – îndeosebi intelectuali din domenii ale cercetării științifice, ca psihologie, matematică etc., oameni de cultură și artă (scriitori, artiști plastici, critici de artă, soliști de operă, actori ș.a.) a fost invitată la o ședință de inițiere în MT. Succint, fiecare intra individual într-o încăpere specială, care inducea o atmosferă mistică (slab iluminată, cu o masă cu ofrande – fructe, spre care se deplasau desculți), unde era chestionat asupra unor date „psihologice” de genul pregătire, temperament, pasiuni, dar și a altora care nu aveau legătură, de genul unde au făcut armata, în ce specialitate etc. Motivarea solicitării unor asemenea date o reprezenta stabilirea unei mantre strict adecvate temperamentului și profilului psihologic al persoanei, care repetat, cu ochii închiși, timp de 10-15 minute, să conducă la relaxarea dorită.

Mai mult, după atribuirea mantrei, li s-a solicitat doritorilor să semneze un angajament de păstrare a confidențialității acesteia.

Dorința de însușire a unei metode de îmbunătățire a mentalului a atras spre aceste activități 371 de cercetători științifici, oameni de cultură și artă etc., dintre care 357 au și semnat chestionarul-angajament. Unii dintre aceștia au conștientizat pe parcurs că ceva nu este în regulă și nu au semnat chestionarul-angajament sau au sistat inițierea după prima ședință practică. Ilustrative, în acest sens, sunt cazurile lui Andrei Pleșu și al lui Sorin Dumitrescu. Curiozitatea românească i-a determinat ca după prima ședință de inițiere practică să-și divulge reciproc mantra primită. Stupoare, însă, ambii primiseră ca mantră același cuvânt din sanscrită, ceea ce i-a intrigat, deoarece temperamentul și profilul psihologic erau mult diferite. În consecință, nu au mai mers la următoarele ședințe practice.

În momentul desfășurării conferințelor și, apoi, a ședințelor de inițiere practică în MT desfășurate de Nicolae Stoian și soția sa, în spațiul public, dar și în mediul privat, acestea nu au atras atenția „omniprezentei și vigilentei

Securității”. Cu siguranță, vigilența ofițerilor cu competențe în domeniul cercetării științifice umaniste a fost „anesteziată” de faptul că promovarea MT de către Nicolae Stoian și soția sa beneficia de aprobarea ministrului Aneta Spornic și, poate, mai sus. Aceasta a făcut ca la conferințele și ședințele de inițiere în MT să participe și câțiva ofițeri din cadrul Departamentului Securității Statului.

Au fost în dispozitiv de monitorizare colegii de la Contraspionaj, care dispuneau de indicii că Nicolae Stoian și soția sa erau în legătură cu Serviciul englez de spionaj MI 6.

Problema Meditației Transcendentale în România a detonat câteva luni mai târziu, în anul 1982, când la controlul vamal efectuat soților Stoian la plecarea din țară au fost descoperite și reținute cele peste 357 de chestionare-angajament. Având în vedere conținutul lor particular, a fost informată conducerea statului, respectiv Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu, care în plan guvernamental coordona Ministerul Învățământului.

A urmat o sarabandă de măsuri sancționatorii deosebit de severe. La nivel instituțional, a fost desființat Institutul de Psihologie, iar la nivel individual participanții membri de partid au fost puși în discuție și excluși din PCR, cei din învățământ, cercetare, edituri, publicații înlăturați, ziariștilor, scriitorilor, artiștilor plastici li s-a ridicat dreptul de semnătură, de a expune etc., muzicienilor le-au fost sistate prelungirea sau aprobarea unor noi contracte în străinătate ș.a.

Meditația Transcendentală în România a generat „un tsunami” în domeniul cercetării științifice, al învățământului, artei, culturii etc. (cei câțiva ofițeri ai DSS fiind scoși din sistem). Pe bună dreptate, s-a considerat, în epocă, că activitățile respective de Meditație Transcedentală au prilejuit „o răfuială a familiei Ceaușescu cu intelectualii”, Elena Ceaușescu având o motivație specială deoarece totul s-a produs în zona sa de competență guvernamentală, ceea ce presupunea că nu a știut de aceste activități sau le-a aprobat cu ușurință, ambele variante la fel de condamnabile.

În ce îl privește pe Nicolae Stoian, a fost condamnat, în absență, la 3 ani închisoare, sancțiune penală amnistiată în scurt timp, în 1983.

Percepția privind semnificațiile activităților de promovare în România a Meditației Transcendentale de către Nicolae Stoian și soția sa în acel moment istoric au fost diferite și nuanțate în mediile informative.

- Dintr-un raport informativ din 1982, atribuit de *Wikipedia* unui ofițer de informații externe, rezultă că MT a fost percepută, ca o sectă, având în vedere ritualul de la ședințele de inițiere practică.
- După intrarea în posesia chestionarelor-angajament, mai mulți ofițeri de contraspionaj au considerat că administrarea acestora de către Nicolae Stoian ar fi reprezentat un prim pas într-un proces amplu de racolare a intelectualilor români respectivi. Sigur, având în vedere că mulți dintre semnarii acestor angajamente nu lucrau sau nu aveau acces la documente secrete, consider că nu se viza o recrutare clasică, pentru culegere de informații, cât una vizând scopuri de influență.
- În ce mă privește, vin cu un considerent în plus din perspectiva subversiunii interne. În țara noastră nu se coagulase încă o mișcare colectivă de opoziție față de guvernarea comunistă, cum se întâmplase în Cehoslovacia (Mișcarea Charta '77), Polonia (Sindicatul Solidaritatea - 1980), Ungaria (coagularea forumurilor) etc. În afara unor acțiuni individuale protestatar-contestatare (Paul Goma, Gheorghe Paraschiv) sau a unor grupuri restrânse (tentativa nereușită de creare a SLOMR – Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România), în țara noastră nu se coagula un nucleu coerent de opoziție colectivă. În aceste circumstanțe, Serviciul de informații externe englez, unul dintre cele mai active în „cruciada” anticomunistă din sistemul NATO, ar fi putut instrumenta prin soții Stoian o operațiune specială pentru stimularea creării în România a unui nucleu de opoziție în mediul intelectual.

Toate aceste perspective sunt valabile, operațiunea MT fiind una complexă. Nesemnarea preventivă a riscurilor pe care le incumbau activităților soților Stoian a fost pusă preponderent în sarcina ofițerilor care aveau în competență informativă institutele de cercetare în care s-au derulat activitățile.

Pentru mine, ca responsabil pentru activitatea informativă din domeniile arte-plastice, muzee-patrimoniu și dramaturgie, problemele au apărut după declanșarea măsurilor sancționatorii drastice întreprinse împotriva persoanelor vizate din zona de competență. Pe fondul nemulțumirilor generate de sancțiunile disproportionale, aceste persoane reprezentau un potențial de afectare a climatului din mediu prin acțiuni de protest, mesaje trimise în exterior valorificabile de propagandă anticeaușistă și antiromânească etc.

Va urma

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

CORUPȚIA CA AMENINȚARE LA ADRESA SIGURANȚEI NAȚIONALE

Un factor destabilizator al societății, a cărui influență negativă s-a amplificat în epoca modernă odată cu dezvoltarea social-economică în întreaga lume, este fenomenul corupției care a căpătat forme complexe. Drept urmare, combaterea ori exploatarea acestui fenomen, după caz, implică și preocuparea serviciilor de informații, generând totodată o serie de efecte care pot destabiliza în mod major societatea dacă nu sunt gestionate în mod echilibrat.

Acest aspect al necesității existenței raporturilor echilibrate dintre pârgurile de acțiune ale serviciilor de informații și respectarea drepturilor cetățenești într-o societate civilizată este convingător și solid argumentat și într-o lucrare-analiză a *Transparency International România*, **Serviciile de informații în echilibrul interinstituțional**, (12/2015) în care este subliniată influența negativă a corupției care poate submina exercitarea funcțiilor statului: „Corupția este o vulnerabilitate la adresa siguranței naționale pentru că deturneză autoritățile publice de la mandatul lor, cu efect direct asupra funcționării statului și a misiunii constituționale a acestor autorități centrale sau locale. Pe de altă parte, prin distorsionarea resurselor publice, corupția afectează drepturile fundamentale ale cetățenilor, drepturi cum ar fi dreptul la viață, dreptul la educație, dreptul la bună administrare și dreptul la un nivel de trai decent, statuate în Constituția României. În al treilea rând, corupția afectează capacitatea statului de a face față provocărilor economiei globalizate și interesele strategice din punct de vedere economic și militar”.

Ca urmare, fără doar și poate, problematica corupției este de interes major pentru siguranța națională și, în mod firesc, este și în preocuparea serviciilor de informații. Pe de altă parte, trebuie remacat și faptul că deturnarea resursei informative către probleme care nu sunt semnificative în planul siguranței naționale sau chiar sunt dăunătoare acesteia, diminuează și chiar anulează funcția de apărare a serviciilor de informații față de agresiunile forțelor care au interese economice, politico-militare sau de altă natură diferite ori chiar opuse celor naționale. Combaterea corupției nu trebuie folosită ca pretext pentru alte obiective și agende ascunse, ci trebuie să vizeze fenomenul în ansamblul său, în mod nediferențiat, indiferent de subiecți, și să se realizeze în condiții de transparență față de societate. În aceeași idee, din perspectiva

serviciilor de informații, conducerea responsabilă a aparatului informativ într-un stat echilibrat în raporturile cu cetățenii săi, presupune nu doar identificarea corectă a amenințărilor ce trebuie contracarate în mod specializat prin serviciile de informații, ci și asigurarea funcționării în condiții de deplină legalitate a acestor instituții.

Controlul eficient, profesionist și reglarea/corectarea cât mai oportună a derapajelor inerente care apar trebuie să reprezinte una dintre cele mai importante priorități pentru asigurarea funcționării la standarde ridicate de performanță a acestor instituții. Gestionarea aparatului informativ la nivelul unui stat reprezintă o problemă de mare responsabilitate, prioritățile de acțiune atât în plan defensiv cât și ofensiv constituind un capitol extrem de important al agendei de interes strategic în ceea ce privește siguranța națională.

În cadrul aceleiași analize a *Transparency International* amintite mai sus, este de asemenea subliniată necesitatea existenței unui echilibru între nevoia de acțiune eficientă pentru contracararea fenomenului și apărarea drepturilor individuale ale cetățenilor: *„O restrângere sau diminuare a capacității operaționale a procedurilor de lucru pe care le au la dispoziție structurile de securitate națională ar avea ca și consecință directă vulnerabilizarea statului de drept și vulnerabilizarea interesului colectiv al societății, de gestiune a formelor de guvernare, a resurselor publice și a drepturilor și libertăților fundamentale. O restrângere a drepturilor fundamentale ale omului prin mecanisme excesive ale structurilor din sistemul de siguranță națională ar pune în discuție caracterul democratic al statului și ar da valoare unei abordări judiciare a exprimării democrației, ceea ce contravine regulilor statului de drept în care cetățenii au garantate drepturile și libertățile individuale la care aspiră, prin forma de organizare și prin atribuțiile stabilite autorităților constituționale”*.

Cu toate acestea este necesar să extindem aria de analiză și asupra unor aspecte și fenomene prezente în istoria recentă, care ignorate pot conduce la destabilizarea societății prin abuzuri generate nu doar de către factori interni, dar și de influențe externe ale unor grupuri de putere cu alte agende decât cele legate de interesul național al românilor.

Spre exemplu, amenințările asupra siguranței naționale generate de fenomenul corupției, absolut reale și de o pericolozitate majoră, trebuie definite, descrise și explicitate în mod foarte clar. Prioritizarea acțiunilor de combatere a amenințărilor, inclusiv a corupției, după criterii subiective și netransparente, poate dezvolta pericole la fel de mari la adresa siguranței naționale și efecte

extrem de nocive funcționării echilibrate a statului. În lipsa unor clarificări și a unei legislații complete, fără ambiguități, există riscul acțiunilor abuzive și chiar dezvoltării unor centre de putere și acțiune, aparent legitimizează să contracareze și să combată corupția, dar prin care se dezvoltă alte amenințări grave la adresa siguranței naționale.

Atât instituțiile de impunere a legii cât și serviciile de informații reprezintă arme utile și eficiente pentru protejarea societății, atâta timp cât funcționează conform scopului destinat în mod legal și legitim. Sub acoperirea înlăturării unor amenințări precum corupția și a cooperărilor legate de aceasta, se pot ascunde însă alte obiective și reglări de conturi între forțe externe care își extind teatrele de operațiuni subversive pe teritoriul României, generând amenințări chiar mai grave la siguranța națională. Voi face o comparație generică pentru a sugera în mod plastic riscul la care mă refer: *cineva poate provoca un incendiu într-un spațiu pentru a pătrunde să-l jefuiască sub acoperirea de pompier salvator.*

În mod similar, instituțiile de impunere a legii penetrate de vectori interni sau externi care au alte obiective decât cele utile societății, pot fi grav deturnate de la menirea și rolul pe care îl au. Serviciile de informații autohtone trebuie să prevină și să contracareze aceste fenomene, apărând instituțiile de impunere a legi prin mijloace specifice, fără a se insinua abuziv în funcționarea lor, dar demascând derapajele și personajele cu duble sau chiar triple comenzi.

Revenind la amenințările la adresa siguranței naționale generate de corupție, pentru a conștientiza fenomenul și formele lui de manifestare, trebuie să clarificăm pe deplin noțiunea corupției.

Cele mai multe analize și dezbateri publice încadrează fenomenul corupției doar în perimetrul delimitat de acțiunile persoanelor cu funcții și atribuții publice care acționează pentru obținerea ilicită a unor bunuri sau avantaje personale directe, comensurabile și inventariabile. Deși este o reprezentare a ceea ce numim corupția „cu plicul”, într-un limbaj colocvial, percepută ca atare de opinia publică, totuși acest mod de a privi fenomenul corupției este limitativ.

Dacă dorim să analizăm întregul tablou al societății și toate fenomenele care provoacă neajunsuri semnificative vom identifica și un alt gen de corupție, pe care mulți o resimt însă nu o încadrează ca atare: „corupția instituțională”. Aceasta se manifestă prin deturnarea instituțiilor de la rolul lor, stabilindu-li-se priorități și obiective false, nelegitime și neconforme cu interesele naționale reale.

Într-un articol postat pe site-ul Juridice.ro (17.11.2021), Gianina Dzițac surprinde foarte explicit noțiunea și conținutul corupției instituționalizate, ca o problemă cu tendințe de creștere la nivel mondial: „*În literatura de specialitate instituțiile sunt definite ca sisteme de reguli sociale care structurează interacțiuni sociale, rolul lor fiind de a asigura societatea. Existența unor instituții de încredere generează încrederea cetățenilor în acele instituții. În situația unor instituții corupte încrederea oamenilor în instituții scade, generând un impact negativ asupra societății și bunăstării individuale. Întrucât la nivelul comunității internaționale se remarcă o tendință a creșterii corupției instituționale în multe domenii, fenomenul de corupție instituțională este analizat de teoreticieni cu scopul de a stabili seturi clare de reguli și proceduri instituționale în vederea prevenirii și combaterii acestui fenomen.*”

Sublinierea îmi aparține și surprinde un aspect esențial regăsit în instituțiile unde există riscul de a se produce derapaje de la obiectivele de bază, inclusiv în serviciile de informații, fenomenul evoluând progresiv și simultan, nu doar în România.

În articolul *Crima organizată și securitatea națională*, publicat în revista *Intelligence* din 30 octombrie 2016, subliniam întrepătrunderea dintre fenomenul criminalității organizate, aflat în ascensiune la nivel mondial, și cel al corupției la nivel înalt, amenințări majore la adresa securității naționale: „*Vulnerabilitățile create de crima organizată în țesutul economico-administrativ oferă unor grupuri de interese externe ostile condiții și oportunități deosebite pentru infiltrarea sferelor de putere și decizie, aspecte ce reprezintă amenințări grave la adresa securității naționale. Astfel, rețelele de crimă organizată pot fi instrumente extrem de utile și eficiente pentru a exercita un anumit tip de control asupra funcțiilor vitale ale unui stat. Nu este greu să ne imaginăm în situații clasice, precum Războiul Rece, ce eforturi informativ-operative și consum de resurse trebuie să facă un serviciu de spionaj pentru a ajunge în proximitatea persoanelor care exercită funcțiile de putere într-un stat țintă. De asemenea, ce oportunități oferă un mediu puternic penetrat de crima organizată și cât de mult simplifică realizarea obiectivelor specifice, dacă «vectorii de atac» se infiltrează și se disimulează pe canalele acesteia. Punerea în dependență sau înlăturarea prin compromitere a «țintelor» care împiedică realizarea arhitecturii dorite de grupul de putere agresor este mult mai facilă și excelent acoperită, fără a expune sub nici o formă centrul de comandă. Pe un fundament social și politico-economic*

dominat de corupție și raporturi specifice crimei organizate, valorile fundamentale ale statului nu mai pot fi apărute.....

S-a dezvoltat, mai mult decât în orice altă etapă istorică a omenirii, o instituție pe care nu și-o asumă nimeni, «instituția șantajului». Această «instituție» funcționează în mare măsură pe bază de informație specifică crimei organizate.

Cea mai mare parte a banilor rulați prin paradisurile fiscale sunt banii obținuți la limita legii sau dincolo de ea, în oricare stat de unde provin.

Corupția este recunoscută ca una dintre marile probleme cu care se confruntă chiar și state foarte dezvoltate și se întrepătrunde adânc cu crima organizată. Este cert faptul că, în prezent, rețele de crimă organizată nu mai parazitează și exploatează societatea doar în țările unde s-au constituit și dezvoltat, ci au devenit chiar prelungiri ale unor servicii de informații, preluând sarcini ofensiv-strategice ale acestora.

În concluzie, crima organizată nu este doar un fenomen antisocial cu efecte negative în domeniile economico-financiare și ale echilibrului social, ci reprezintă și o serioasă amenințare la adresa securității naționale și a valorilor fundamentale de independență și integritate ale statului, amenințare care trebuie să fie tratată ca atare de instituțiile menite să le apere în baza principiilor de existență națională și statală a României”.

Observăm fără mare efort că, în ultimii ani numeroase evenimente interne și externe vin să întărească, din păcate, aspectele semnalate, corupția, criminalitatea organizată și arma șantajului generată de acestea influențând în mod dramatic luarea unor decizii deosebit de importante pentru prezent și viitor.

Ca urmare, este extrem de important ca la nivelul societății să se dezvolte cultura de securitate și încrederea în serviciile naționale de informații și cetățenii onești să conștientizeze necesitatea existenței unor servicii autohtone care să acționeze în slujba țării și intereselor naționale, manifestând totodată spirit civic dar și exigență în privința funcționării acestora cu respectarea legalității, libertăților individuale și drepturilor constituționale.¹

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

¹ Articol adaptat după subcapitolul 7.2 al cărții *Originile Statului Paralel din România*, Editura Ghepard, noiembrie 2022

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

PE TEME DE ACTUALITATE

„VIITORUL DECLASIFICAT. MEGATENDINȚELE CARE NE-AR PUTEA DISTRUGE LUMEA”

Căderea Zidului Berlinului și prăbușirea comunismului din Europa de Est în 1989 păreau să conducă inevitabil la „sfârșitul istoriei” pe care o știam. Optimismul unor personalități academice precum Francis Fukuyama indica, aproape fără nicio rezervă, sfârșitul evoluției socioculturale a umanității, odată cu triumful democrației liberale asupra comunismului sovietic. Mai mult, deceniul relativ prosper al anilor 1990 confirma în spațiul occidental sfârșitul oricărei confruntări politice sau economice care să pericliteze hegemonia globală a liberalismului occidental.

După mai bine de trei decenii de la acele schimbări istorice, peisajul global pare să fie astăzi cât se poate de diferit față de optimismul lui Fukuyama. Anii 2000 aveau să schimbe profund perspectivele lumii în care trăim. Am fost întâi (tele)spectatorii atentatelor apocaliptice de la 11 septembrie 2001. Au urmat două războaie complicate pentru Statele Unite și aliații lor, în Afghanistan și în Irak, la finalul cărora stabilitatea este departe să se fi instaurat. Ulterior, Marea Recesiune din 2008 avea să afecteze întreaga economie globală și într-o măsură mult mai mare Europa, cu atât mai mult cu cât criza financiară era „importată” din SUA.

Ultimii ani au adus, la rândul lor, o serie de evoluții cu atât mai îngrijorătoare pentru comunitatea internațională. Cu toate că a fost apreciată inițial ca un fenomen pozitiv pentru societățile din Orientul Mijlociu și din Africa de Nord, „Primăvara arabă” a provocat atât dispariția unor regimuri autoritare precum cele ale lui Ben Ali și Mubarak, dar și un conflict interetnic extrem de sângeros în Siria, apariția așa-numitului „califat” al Daesh și revenirea atât de rapidă a autoritarismului în Egipt. Dacă adăugăm în acest tablou fenomenele meteo extreme, precum devastatoarele uragane Katrina și Sandy, ne putem da seama cât de vulnerabili suntem. Iar agresivitatea Federației

Ruse declanșate la adresa Ucrainei ne demonstrează faptul că disensiunile din timpul Războiului Rece nu sunt nici pe departe o relicvă a istoriei.

„Ce ar fi dacă?”

În fața acestor evoluții care definesc lumea în care trăim astăzi, analistul american Mathew Burrows propune o radiografie a tendințelor de nivel macro, precum și câteva scenarii-ficțiune de tipul „ce ar fi dacă?”. După o carieră de analist de informații în CIA, Burrows și-a continuat activitatea la Consiliul Național de Informații al SUA, concentrându-se în ultimii zece ani asupra redactării raportului „*Tendințe globale*”. Acest document sprijină Casa Albă și Departamentele de Stat, al Apărării și al Securității Interne în crearea de politici adaptate la cele mai probabile evoluții globale în orizontul următoarelor decenii. Cel mai recent raport de acest gen – „*Global Trends 2030. Alternative worlds*” – a fost publicat în 2016 într-o formă adaptată publicului larg sub titlul „*Viitorul deklasificat. Megatendențele care ne-ar putea distruge lumea*”.

Încă din primele pagini, Burrows ne spune că nu este vorba doar de anvergura și de viteza cu care se produce schimbarea în zilele noastre, ci și de faptul că noile schimbări devin tot mai complexe. În opinia sa, conflictele recente din Orientul Mijlociu și din Europa de Est nu ilustrează o nouă ordine mondială, ci mai degrabă o dezordine sistemică. Iar schimbările nu se rezumă doar la domeniul geopolitic. În doar câțiva ani, globalizarea a emancipat o mare parte a lumii, erodând puternic autoritatea statelor în fața propriilor cetățeni, în aceeași măsură în care a reaprins unele naționalisme agresive.

În același timp, evoluția tehnologică fără precedent a extins considerabil clasa de mijloc din statele în curs de dezvoltare, furnizând totodată regimurilor autoritare noi mijloace de represiune împotriva propriilor cetățeni. Noile tehnologii au în sine un caracter dual. Să luăm doar exemplul biologiei sintetice. Pe de-o parte promite să ofere antidoturi la unele dintre cele mai grave boli cu care se confruntă umanitatea, iar pe de altă parte riscă să genereze arme de distrugere în masă, aflate la îndemâna fundamentalistilor religioși.

Toate aceste incertitudini clarifică într-o oarecare măsură nostalgia experților americani pentru perioada de stabilitate a Războiului Rece. „Cu toții ne dorim să fim un George Kennan al zilelor noastre, care a inventat conceptul

de *containment* (constrângere) **asupra** Uniunii Sovietice”, spune Mathew Burrows. „Era un concept simplu și concis, care dădea sens tuturor acțiunilor din timpul Războiului Rece”. Unicul obiectiv urmărea stoparea expansiunii geopolitice a Uniunii Sovietice și „exportarea” comunismului la nivel global. Niciun concept similar nu poate să cuprindă astăzi caracteristicile unei lumi în care puterea este tot mai difuză, interesele și loialitățile sunt din ce în ce mai fragmentate, iar dreptul internațional este ignorat tot mai des.¹

Cu toate că Burrows tinde să se concentreze inevitabil asupra riscurilor globale, cartea sa nu este o pledoarie pentru fatalism, pentru că până la urmă avem de ales inclusiv în incertitudinea prezentului. „Fie controlăm schimbarea, fie schimbarea ne va controla pe noi.” Aceasta pare să fie alegerea în fața căreia se găsesc astăzi factorii decizionali. Prin „noi” Burrows se referă în principal la Statele Unite ale Americii, care rămân principala putere globală și de voință cărora depinde orice reformă a sistemului internațional.

Burrows prevestește mișcările tectonice care ne vor conduce către 2030. În ce direcție se îndreaptă Orientul Mijlociu, Rusia și China? Vom trăi într-o lume a proliferării nucleare? Care sunt amenințările-cheie și ocaziile cu care se vor confrunta Statele Unite? De la realitățile urbanizării explozive și ale creșterii clasei de mijloc la nivel global, la mutarea spre est a centrului economiei mondiale și la sporirea numerică a tehnologiilor, *Viitorul declasificat* ne aduce aminte că fiecare aspect al vieții noastre este în continuă mișcare și că, dacă nu preluăm inițiativa pentru a dirija schimbările, rămânem la mila acestor evoluții.

Fără să fie formulată explicit, concluzia prognozelor lui Mathew Burrows indică faptul că inclusiv o națiune atât de puternică precum Statele Unite se vor confrunta cu provocarea majoră a menținerii *status quo*-ului

¹ „Constrângerea” a fost o politică a Statelor Unite pentru a împiedica răspândirea comunismului în străinătate. O componentă a Războiului Rece, această politică se referea la necesitatea împiedicării Uniunii Sovietice să extindă influența comunistă, în fapt propria dominație, în Europa de Est, China, Coreea, Africa și Vietnam. Ea reprezenta o poziție de mijloc între destindere și contracarare. Baza doctrinei a fost schițată într-o telegramă din 1946 a diplomatului american George F. Kennan, pe atunci la post la Moscova. Termenul a fost reluat într-un raport trimis de Kennan în 1947 secretarului apărării James Forrestal, care a aprobat publicarea în revista *Foreign Affairs* fără semnătură (semnat „X”). Termenul a fost asociat cu politicile președintelui american Harry Truman, inclusiv înființarea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

internațional. Pentru că trăim cu toții într-o lume globalizată, în care distanțele se restrâng tot mai mult, niciun stat nu poate evita impactul incertitudinilor și al „noii (dez)ordini mondiale”. Iar soluțiile durabile pot fi propuse doar de un leadership bine informat și de experți pentru care cartea de față este o lectură extrem de utilă.²

SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND EXPLORAREA CULTURII SERVICIILOR DE INFORMAȚII

De ce am aduce cultura în dezbaterile privind serviciile de informații? Într-un domeniu precum studiile de *intelligence*, care suferă la capitolul conceptualizare și teoretizare inclusiv în ceea ce privește obiectul central de referință – „*intelligence*”, definirea culturii organizaționale nu poate fi catalogată decât drept pretențioasă. Ea este însă necesară pentru că ar oferi repere, dacă nu chiar clarificări, în cadrul demersurilor academice care vizează serviciile de informații, clasificate drept: **descriptive** (ce fac/ce sunt serviciile de informații?), **explicative** (de ce fac ceea ce fac?), **predictive** (ce vor face?), **normative** (ce/cum ar trebui să facă?).

În științele sociale, două mari școli de gândire explorează relația dintre cultură (politică) și comportament (politic): cea almondiană (Gabriel Almond) care consideră cultura drept posibilă cauză a unor preferințe, respectiv cea geertziană (Clifford Geertz) care o vede mai degrabă context pentru acestea. O translație a celor două paradigme în studiul serviciilor de informații ar conduce la analizarea acestora drept culturi de *intelligence*/organizaționale, nu doar ca instituții/indivizi. Indiferent dacă am privi cultura drept context, „sistem de concepții moștenite” cu privire la atitudinile despre viață/profesie, sau cauză, „programare colectivă a minții” cu privire la preferințele pentru anumite situații în detrimentul altora, am dezvolta o nouă dimensiune a înțelegerii serviciilor de informații.

O altă sursă de inspirație o constituie literatura dedicată culturii organizaționale, care poate fi sintetizată din multiplele definiții existente ca set de convingeri, comportamente, supoziții, așteptări, artefacte, simboluri, practici și valori care conturează atitudinile membrilor față de comportamentele care sunt adecvate sau nu. Ea funcționează ca un adeziv care încheagă un sistem

² Selectat din volumul Col.(r) Liviu Găitan, *Secretele de dincolo de ușă*, Ed. Concordia, Arad, 2020.

organizațional și care stimulează angajamentul și performanța membrilor săi. Explorarea culturii organizaționale în *intelligence* poate orienta, din această perspectivă, cunoașterea a ceea *ce sunt, ce, de ce și cum fac serviciile de informații*.

Dincolo de dilemele academice, cu referire aici la controversele conceptuale cu privire la cultură din știința politică, sociologie, antropologie, studii culturale etc., examinarea culturii organizaționale în *intelligence* se mai lovește de câteva obstacole. Dintre acestea, ar fi de menționat îndeosebi cunoașterea deficitară a serviciilor de informații, datorată mai ales caracterului secret al activității, organizării și membrilor acestora, dar și, în unele cazuri, lipsei interesului pentru studierea și înțelegerea lor. O altă piedică o constituie fragmentarea structurală și funcțională, cumva naturală având în vedere că aceasta este considerată critică pentru păstrarea secretelor și pentru evitarea acumulării de putere, care se manifestă atât la nivel de comunitate (servicii de informații/contrainformații, civile/militare, externe/interne, de securitate/de aplicare a legii) cât și în interiorul organizațiilor propriu-zise (de exemplu, analiști/operativi).

În ultima vreme, a crescut exponențial interesul pentru studierea și aplicarea eticii în activitatea serviciilor de informații. Este o preocupare care poate servi drept bază pentru dezbaterile culturii în *intelligence*, având în vedere focalizarea pe valori și identități. Preluând din filosofia politică, abordările de acest gen pot fi încadrate ca: deontologice, de sorginte kantiană (Immanuel Kant), care sunt centrate pe reguli și proceduri; utilitariste, de sorginte milliană (John Stuart Mill), care vizează consecințele acțiunilor; respectiv orientate pe virtuți, de inspirație aristoteliană, care se axează pe calitățile morale ale actorului. Problema lor este că se concentrează covârșitor pe latura prescriptivă: cum ar trebui să se comporte serviciile/ofițerii de informații. Consider că mai utilă este latura educativă, formativă, cu exemple de bune practici, lecții învățate și scenarii, pe care o includ aceste studii, pentru că de aici pot fi desprinse elemente ce țin de cultura organizațională.

În loc de concluzii. Din cele prezentate, se desprind câteva idei esențiale. În primul rând, că dimensiunea culturală ar completa și întregi studierea și înțelegerea serviciilor de informații. Apoi, că analiza culturală în acest domeniu trebuie croită pe (cel puțin) fiecare organizație în parte, având în vedere fragmentarea existentă și, implicit, diversitatea microculturilor organizaționale. Sigur că elemente comune ori similare pot fi desprinse sau deduse, de exemplu, din cultura națională, creuzet al tuturor culturilor

organizaționale, sau din tiparele culturale ale altor servicii, cu care împărtășesc specificul profesiei („*tradecraft*” în terminologia anglo-saxonă), dar fără a neglija riscul generalizării sau al juxtapunerii. Numai o abordare individualizată, chiar dacă ar renunța parțial la rigorile științifice, s-ar putea apropia de ceea ce numim în limbajul de specialitate „descriere aprofundată și amănunțită”: „*thick description*” (Geertz, op. cit.). Nu în cele din urmă, că eforturile de educare și formare profesională în sfera serviciilor de informații reprezintă o modalitate atât de cunoaștere a acestora cât și de modelare a culturii organizaționale.

Efortul „serviciilor” nu este separat de al comunităților din întreaga lume. Una dintre cele mai importante lecții, ale ultimilor ani, rămâne încrederea societății civile în serviciile de informații. De aici, necesitatea adaptării instituțiilor de *intelligence* la transformările și cerințele societății, necesare, uneori, în timp real.

Colonel (r) Liviu Găitan

Surse biografice:

1. Marrin, Stephen – „**Evaluating intelligence theories: current state of play**”, (Evaluarea teoriilor inteligenței: stadiul actual) în *Intelligence and National Security*, 2018, pg. 479-490 ;
2. Welch, Stephen – „**Political Culture. Approaches and Prospects**”, (Cultură politică. Abordări și Perspective) în Davies, Philip H.J. și Gustafson, Krisian C. (editori) - *Intelligence Elsewhere. Spies and Espionage Outside the Anglosphere*, ed. Georgetown University Press, Washington D.C., 2013, pg. 13-26;
3. Geertz, Clifford – **The Interpretation of Cultures: Selected Essays**, (Interpretarea Culturilor: Eseuri Selectate) Basic Books, New York, 1974 ;
4. Schein, Edgar H. - **Organizational culture and leadership** (Cultură organizațională și leadership) , ed. Jossey-Bass, San Francisco, 2010 ;
5. Andregg, Michael – „**Ethics and Professional Intelligence**”, (Etica și Inteligență Profesională) în Johnson, Loch K. (editor) - *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, ed. Oxford University Press, New York, 2010, pg. 735-753.

NOTE DE LECTURĂ

GL. BG. (R) VASILE MĂLUREANU: ORDINE STATALĂ VERSUS DEZORDINI PUBLICE: ISTORIC, ANALIZE ȘI ÎNVĂȚĂMINTE ROMÂNEȘTI, Editura RAO, 2025

Salutăm și semnalăm cu bucurie apariția, la Editura Rao, a noului volum al colegului nostru, care deja a constituit subiectul unei ample dezbateri organizate de Fundația Europeană Titulescu. Prezentăm în cele ce urmează, cu titlu de invitație la lectură, prefața semnată de istoricul Alin Spănu.

Lucrarea generalului de brigadă (r) Vasile Mălureanu reprezintă o radiografie originală în istoria națională din punct de vedere al apărării ordinii statale *versus* diferitele tipuri de dezordini publice. Avem, așadar, un stat care are la bază Regulamentele Organice (1831-1832), Convenția de la Paris (1858), Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris (1864) și Constituții (1866, 1923, 1938, 1948, 1952, 1965 și 1991). Fiecare lege fundamentală a prevăzut apărarea statului, atât față de pericolele externe, cât și de cele interne, precum și instituțiile cu atribuții de menținere a ordinii și siguranței. Pe de altă parte, istoria a consemnat diferite tipuri de dezordini publice, unele cauzate de nemulțumiri interne socio-economice, altele, cu influențe externe și obiective clare de răsturnare a ordinii de stat existente. Autorul explică pe larg diferența între subminarea puterii de stat prin dezordini publice și anarhism. Despre anarhism afirmă că a avut „o moralitate îndoielnică”, însă, pe de altă parte, s-a dovedit „rezistent și adaptabil în timp”.

Capitolele lucrării încep, fiecare, cu un mic lexic de termeni de specialitate, pentru a familiariza cititorul cu textul, fiind apoi împărțite în subcapitole, unde subiectele sunt „disecate” și analizate până în cele mai mici amănunte.

De-a lungul timpului s-a cristalizat un șablon al muncii de informații, pe orice palier, care prevede trei etape principale: culegerea datelor de interes, transmiterea și valorificarea acestora. Uneori, informațiile au permis preluarea inițiativei și combaterea acțiunilor antistatale, alteori nu au existat date anticipative sau nu s-au luat măsurile necesare, iar rezultatele au fost tragice și au necesitat resurse ample pentru remedierea breșelor de securitate.

Reforma agrară a domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 1864 nu a mulțumit „foamea” de pământ a țăranilor, iar guvernele de după 1866 nu au reușit să gestioneze corect această problemă. Deși după Războiul de Independență (1877-1878) au mai avut loc împroprietări, totuși, în 1888, au izbucnit mișcări țăărănești care tindeau spre dezordini publice. În următorii 20 de ani nu s-au remediat nemulțumirile din mediul rural care, acumulate, au erupt în primăvara anului 1907. Autorul consideră că răscoala din 1907 „nu a fost spontană și nici o inițiativă exclusiv țăărănească”, oferind explicațiile necesare. În esență, sistemul informativ/contrainformativ a lăsat de dorit tot din cauza legiuitorilor, care nu au creat un cadru profesionist de acțiune. Astfel, nu au existat informații anticipative despre creșterea nemulțumirilor și nici date în timp real despre intențiile răsculaților și evoluția evenimentelor. La acestea mai adăugăm interesul Marilor Puteri vecine – Imperiul țarist și Imperiul austro-ungar – care și-au băgat „coada” în extinderea dezordinilor, cu scopuri clare de noi câștiguri teritoriale. Acesta a fost, așadar, un prim moment critic al României în secolul XX.

În Războiul de Întregire (1916-1919) – autorul folosește termenul Reîntregire, considerând că prima „întregire” aparține lui Mihai Viteazul (1600) – generalul H. M. Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze, „a purces” la reorganizarea structurilor informative/contrainformative românești. Acestea și-au dovedit profesionalismul încă din 1917, când au reușit să mențină controlul informativ asupra intențiilor Puterilor Centrale (inamicul declarat), dar și asupra mișcării bolșevice (inamicul din spate), ale căror intenții au vizat, din start, dezordini publice, violențe de tot felul și răsturnarea sistemului politic românesc. Punctul culminant al acestor tentative a fost răscoala de la Tatar-Bunar (1924), reprimată rapid de autorități. Cu toate acestea, propaganda sovietică a prezentat rebeliunea ca un act de represiune barbară a regimului burghez român, ceea ce a creat o problemă de imagine pentru guvernul de la București. După înfrângerea rebeliunii, Moscova a înființat Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, un ghimpe în coasta României,

focar de instabilitate și placa turnantă a acțiunilor de subminare a statului român în perioada următoare.

Problemele de siguranță națională și ordine publică au condus, tot în 1924, la înființarea Consiliului Superior al Apărării Țării, care a coordonat combaterea acțiunilor subversive și a fluidizat schimbul de informații între structurile cu atribuții în domeniu.

Apariția curenților extremiste în România, ca de altfel în întreaga Europă, are loc după Primul Război Mondial, ceea ce a impus alocarea de resurse pentru identificarea liderilor, a obiectivelor urmărite și impunerea măsurilor preventive/represive. Comunismul de sorginte bolșevică utilizează asasinatelor și atentatelor ca metode și mijloace de luptă pentru atingerea obiectivelor. Atentatul din Senat (8 decembrie 1920) a deschis seria violențelor de extremă stângă în România. Scos în afara legii în 1924, Partidul Comunist din România și-a continuat acțiunile prin greve, manifestații neautorizate și o propagandă subterană asiduă. Finalul celui de-al Doilea Război Mondial a adus și confirmarea proverbului „rechinii se mănâncă între ei”, mai ales după ce au ajuns la putere. Liderul comunist român, Ștefan Foriș, a fost arestat (aprilie 1944) și asasinat (1946) de tovarășii săi de luptă. Lucrețiu Pătrășcanu, unul din liderii comuniști vizibili de la 23 august 1944, a fost marginalizat (1948), judecat, condamnat la moarte și executat (1954). Vor urma altă bătălie pentru putere, în care învinșii (Vasile Luca, Ana Pauker, Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi ș.a.) vor fi „scoși” din istorie de către liderul învingător Gheorghe Gheorghiu-Dej. Fiecare tabără se baza pe un nucleu de fideli și avea în vedere sprijinul Moscovei pentru preluarea puterii.

Extrema dreaptă și-a făcut abrupt simțită prezența prin asasinarea în plină zi a prefectului de Poliție din Iași de către Corneliu Zelea Codreanu (1924), care, culmea, a fost achitat de justiție. A urmat o recrudescență a violenței, prin care Legiunea Arhanghelului Mihail/Garda de Fier a reușit ca, în decurs de șapte ani (1933-1940), să asasineze patru prim-miniștri, un trist record național.

A existat, desigur, și o reacție violentă a autorităților, mai ales după anumite evenimente sau din teamă. Astfel, asasinarea liderului legionar Corneliu Zelea Codreanu împreună cu „nicadorii” (asasinii premierului I. G. Duca) și „decemvirii” (asasinii dizidentului legionar Mihail Stelescu), în 1938, este considerată de autor „o brutalitate politică instituționalizată”. Un alt premier, Armand Călinescu, cade victimă unui atentat legionar (21 septembrie 1939), iar represaliile regimului carlist conduc la lichidarea fizică a circa 250 de membri ai

mișcării la nivel național. Revanșa legionarilor a venit după ce au ajuns la putere (septembrie 1940) și au dezlănțuit o adevărată „noapte a Sfântului Bartolomeu” (noiembrie 1940), în care și-au asasinat inamicii ideologici și pe cei din structurile de apărare, ordine publică și siguranță națională care i-au reprimat. La închisoarea Jilava, din cei 64 de asasinați, unul singur era om politic, ceilalți fiind șefi de structuri informative/ contrainformative, ofițeri, subofițeri și funcționari din instituțiile de forță ale regimurilor anterioare. Rebeliunea din ianuarie 1941 a arătat caracterul anarhic al mișcării legionare, i-a evacuat de la putere și din orice cadru legal până în prezent.

Generalul Vasile Mălureanu, un profesionist care a lucrat 35 de ani în domeniul informativ, a analizat și alte tipuri de pericole la adresa siguranței naționale, cum ar fi cele de factură etnică (maghiar, rus/sovietic, bulgar, sârb, ucrainean) sau religioasă.

De la proclamarea republicii (30 decembrie 1947), în România a fost instaurat un „extremism de stat” care, după model sovietic, s-a axat pe neutralizarea și anihilarea formatorilor de opinie, adversarilor ideologici și a celor care, din diverse motive, se opuneau măsurilor socio-economice comuniste. După 1965, măsurile punitive au fost înlocuite, treptat, cu preveniri și atenționări, dublate de încadrări informative. Eruptiile de nemulțumire (1977, 1981, 1987) sunt prezentate de la cauze, evoluții și până la revenirea la starea de ordine.

Evenimentele din decembrie 1989 sunt atent și profund analizate, începând cu manipularea mediatică prin TVR și diversiunea teroristă care a dus la pierderi de vieți omenești. Concluzia autorului este că generalul Victor Atanasie Stănculescu a fost artizanul unei lovituri de stat inspirate de modelul portughez al înlăturării regimului lui Antonio de Oliveira Salazar în 1974 – preluarea puterii de către armată pe termen scurt și transmiterea ei unui regim democrat sprijinit de armată.

Incidentele ulterioare – mineriade, situația de la Târgu-Mureș etc. – au o bibliografie consistentă, la care se adaugă experiențele personale ale autorului, ceea ce atestă o analiză cu un grad înalt de obiectivitate. O constatare tristă, dar corectă, este aceea că „în cazul schimbării unor regimuri politice, clasa politică românească conducătoare s-a răfuit cu sursele umane de informații – principalul mijloc al activității informative – atât cadre, cât și informatori”. Urmarea a fost, pe de o parte, o scurtcircuitare a sistemului de siguranță națională pe o anumită perioadă, iar pe de altă parte, inocularea ideii că statul român „nu este în stare să-l apere de abuzuri pe... «soldatul» HUMINT”.

În paginile cărții se află radiografiile ale tentativelor de destabilizare a statului român, împotriva cărora structurile informative/contrainformative naționale au acționat în conformitate cu sarcinile și atribuțiile aferente, iar uneori cu un exces de zel solicitat de decidenții politici. O lucrare educativă și instructivă în egală măsură, utilă pentru cei de azi și de mâine.

Lectură plăcută!

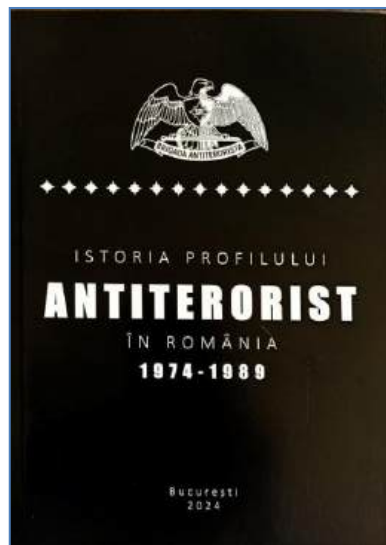
ISTORIA PROFILULUI ANTITERORIST ÎN ROMÂNIA 1974 – 1989

Volumul *Istoria profilului antiterorist în România 1974 – 1989*, coordonator Ioan Codruț Lucinescu, își propune să realizeze, la cinci decenii de la crearea primei unități de profil cu aceste complexe atribuții, o prezentare generală a domeniului care a reprezentat, în acele momente, o noutate absolută în țara noastră.

Consolidarea imaginii, a memoriei instituționale a Serviciului Român de Informații, precum și îmbogățirea literaturii naționale de specialitate cu aspecte inedite sunt, de asemenea, obiective asumate.

Profilul antiterorism a apărut și s-a dezvoltat în România ca urmare a necesității adaptării sistemului național de securitate și apărare la realitățile internaționale postbelice, realități dominate de mișcări sociale, de rezistență, propagarea extremismului de stânga sau a fundamentalismului de sorginte islamică în vaste spații geografice (inclusiv pe continentul european).

Succesul înregistrat de prima structură cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, creată în cadrul Direcției Generale de Contraspionaj a Consiliului Securității Statului la începutul anilor '70, a încurajat eforturile instituționale de consolidare și extindere, prin intermediul a două componente interdependente: Comandamentul ARTA și Statul Major Operațional ARTA.

Ca urmare a rezultatelor incontestabile înregistrate de ARTA (prezentate, pe larg în volum), dar și a înmulțirii situațiilor în care intervenția acesteia a fost necesară, la 1 iunie 1974, ARTA a depășit stadiul unui comandament și s-a constituit în Unitatea Militară 0625/RP. Prerogativele acestei prime unități naționale pe profil antiterorist au fost consolidate, deoarece reprezenta unitatea specializată responsabilă – prin participare directă, control și îndrumare – de executarea ordinelor cu privire la prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul României.

Multiplicarea cazurilor de deturnare a aeronavelor de linie pe rute internaționale, luările de ostatici pentru revendicări politice, în Europa, Asia, Africa sau Orient au impus, pe plan intern, adoptarea de măsuri și în ceea ce privește securitatea aviatică. Principalul obiectiv consta în prevenirea atentatelor la bordul avioanelor românești care efectuau curse interne și internaționale și a deturnării acestora.

În anul 1970 s-a decis, la nivelul Ministerului de Interne, înființarea unui grup operativ ai cărui membri să asigure securitatea la bordul aeronavelor TAROM. După un îndelungat proces de perfecționare a militarilor selectați pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni, în 1972, România a beneficiat de prima promoție de „Șoimi”, denumire sub care sunt cunoscute, înainte de 1989, în istoria antiteroristă națională, cadrele responsabile cu siguranța aeronavelor.

Pe parcursul a aproape două decenii (până în decembrie 1989), „șoimii” au înregistrat succese importante, atât în misiuni interne, cât și externe; menționăm și faptul că au existat militari (ofițeri și subofițeri) din această structură de elită care au plătit jertfa supremă în îndeplinirea misiunilor încredințate.

Necesitatea consolidării, în cadrul Departamentului Securității Statului, a structurilor angrenate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național a condus la crearea unei unități care să îndeplinească, la nivel superior, această misiune. Apare, astfel, la 15 decembrie 1977, Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă (USLA), ale cărei atribuții constau în asigurarea securității aeronavelor și a pasagerilor acestora, controlul antiterorist și antideturnare la aeroporturile internaționale, culegerea de informații pe profil, intervenția pentru lichidarea acțiunilor teroriste, paza și apărarea anumitor ambasade „sensibile”,

reprezentanțe diplomatice și domiciliile ale membrilor corpului diplomatic acreditat în România, asigurarea pazei și securității conducerii statului etc.

Desființarea instituției Securității, la 30 decembrie 1989, a fost urmată de o perioadă de căutări organizatorice, regândire structurală a sistemului național de apărare și securitate al României postcomuniste, o nouă filosofie de lucru bazată pe principiile societății democratice. Necesitatea unui profil național antiterorist profesionist, adaptat realităților interne și internaționale post Război Rece s-a materializat, în cadrul Serviciului Român de Informații, prin crearea Brigăzii Antiteroriste.

Cercetarea derulată pe multiple planuri cuprinde o largă paletă de surse documentare: documente aflate în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității; literatura științifică națională disponibilă publicului larg, pentru crearea contextului general al perioadei istorice în care s-a derulat, cu succes, activitatea structurilor naționale pe profil antiterorist; interviuri în care, profesioniști al profilului antiterorist care au activat înainte de anul 1989 relatează, pentru consolidarea „memoriei instituționale” a domeniului, momente și acțiuni de interes.

Pornind de la principiul antic „*Sine ira et studio*” s-a urmărit, pe parcursul volumului, prezentarea într-o manieră obiectivă a perioadelor istorice și a evenimentelor relevante. Acest lucru a fost posibil, credem noi, în special prin apelarea la documentele (de bază) redactate de instituțiile statului, documente care sunt mai puțin susceptibile a avea un caracter subiectiv. În ceea ce privește aprecierile personale și amintirile unor participanți direcți sau indirecti, acestea au avut rolul de a „umple” anumite goluri istorice și de a recrea, veridic, atmosfera, spiritul organizațional al activității curente informativ-operative derulate pe profil antiterorist, în România, până în decembrie 1989. (Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei)

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice. Rubrica este realizată de membrii Cenaclului „Vitrallii”.

LILIANA BADEA-CÂRSTEA

ÎN LOCUL UNDE S-A NĂSCUT LEGENDA

În locul unde s-a născut legenda
Și unde se-ntâlnește val cu val,
Sirena iese-ncet, din spuma albă
Și-și poartă cântul fermecat până la mal.

Freamătă-adâncul negru-n unde
Și murmură-n elenul grai,
Poseidon se-nalță-n marea
Albastră, verde, gri, corai...

Și-nvolbură cărunta-i barbă
Către cuprinsul sedefiu,
Încruntă ochiul către zare,
Spre orizontul argintiu.

Raza de soare aruncată
În fir de aur de nisip,
Pe fircare strop de viață
Alunecă străvechiul mit.

În locul unde s-a născut, legenda
E încă vie și respiră
În piatra rece de pe ziduri,
În firul verde, ce se-nchină.

ELENA CIAUȘESCU

VERDE-CRUD

Mai am un verde-crud în vatra de acasă
Crescut în luni cu ploii, din soare și mătăasă,
Din dorurile ascunse sub salcia pletoasă,
Un verde-crud mă îmbie s-ajung curând acasă!

Mai am o poartă închisă, legată cu zăvor,
Ce duce primavara în stânga, la pridvor,

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Unde a încremenit, stând încă în picioare
Scaunul mamei drag, odorogit de soare.

Mai am încă un dor ce-ndreaptă o privire
Spre masa de sub pom, rămasă-n amintire,
Când umbrele-nserării se vor lăsa plecate
Am să mă-ndrept spre casă, unde m-așteaptă toate!

COSTICĂ DOGARU

FLOARE DE LOTUS

Aș vrea să trăiesc ca floarea de lotus,
Neprihănită ca apa pură de ploaie,
Sub raze calde de soare,
Sub adiere de vînt,
În nopți răcoroase,
Cu străluciri de rouă pe petale
Ca niște perle născute
Din puritatea apei din ceruri căzute...

TRANSFORMARE

Mă simt ca o scoică
Bătută îndelung de valuri înspumate,
La malul mării...
Mă risipesc, în timp,
În fire de nisip strălucitor,
Mișcat și el, la nesfârșit,
Într-o cadență cerută de Univers.
Totul se transformă,
Devin și eu o perlă,
Ascunsă într-o scoică sîdefie...

FLORICA DUMITRU

MA SIMT O PARTE DIN UNIVERS

Uneori, cuib de rîndunele
Reconstruit cu fiecare primăvară.
Alteori, doar o rază de soare,
Strălucind pe o muchie de frunză

Întoarsă cu fața către dimineată.
Câteodată, o alee mică,
Ce duce către un stol de păsărele
Cu aripile colorate
De curcubeul din noi.
Altădată, o floare timidă
Abia răsărită,
Neștiind dacă îi este permis să înflorească,
Mereu o zi gata să înceapă,
Mereu un zâmbet gata să înflorească.
Mă simt o parte din univers
Ori, poate, el este o parte din mine!

IOAN FLORIAN

O VARĂ

(cu gândul la Topîrceanu)

S-a oprit ploaia, o ploaie de vară
Pe acoperișuri picură stropii, egal
Mierla s-a hotărât să cânte iară
Dar cântecul ei pare trivial

Un soare fierbinte s-a arătat deodată
De nu mai știi cum să te-mbraci
Iar via se vede cum repede saltă
Plină de roade pe niște araci

Pe drum apar pâraiele ciudate
Drumurile lor duc spre nicăieri
Ca și visele noastre uitate
Deși le-am visat numai ieri

Ziua e mare, noaptea umilită
Lumina e regina verii care-ți scriu
Ea mă amăgește ca și o ursită
Care nu îmi spune ceea ce nu știu.

ION ALIN GHEORGHE

MI-E DOR¹

Mi-e dor de tine om fără egal
Plecat devreme-n amintiri de ceară
Credeam cândva că niciun general
Nu își permite luxul ca să moară

Mi-e greu să-ți înțeleg destinul,
O pată de lumină spartă,
Peste un veac ce nu-și făcuse plinul,
Privire care judecă și iartă!

Credeam că ție ți-a fost dat
De undeva din pronie cerească
Un timp ce nu s-a măsurat
Și care tot o să mai crească

Nu înțeleg să pleci așa niciunde
Fără adresă, fără vreun reper
Învăluit în aschii de secunde
Cu veșnicia care urcă-n cer!...

Mi-e dor de tine generale,
Fotografie veche cu ochi vii,
Fior al tinereții din pumnale
Ce s-a retras, învins, în panoplii..

PETRU POPIȚA

RONDELUL FLORILOR DE NUFAR

Flori albe de nufăr pe baltă
Scăldate de ape termale,
Din mîlul vâscos se înalță
Și rîd cu gingașe petale.

La Felix din vremi terțiare,
De-i vară ori iarnă tresaltă
Flori albe de nufăr pe baltă
Scăldate de ape termale.

¹ În memoria generalului Victor Marcu

Când Astrul pe boltă se-nalță,
Închid frăgezimi de petale
Și-adorm printre frunze ce saltă
Pe unde de ape termale.

Flori albe de nufăr pe baltă

GEORGE VLAICU

DINCOLO DE CUVINTE!

- rondel -

când mi-e dor de tine
rog Luna să mi te arate
cântând la pian sonate
pe aleile viselor virgine!

sufăr mult, mărturisesc,
dar parcă mi-e mai bine
când mi-e dor de tine
și aștept să te întâlnesc!

zilele ni se par înflorate
în culori alese de mine;
ne săturăm de ore pline
și grăim în tăceri cifrate

când mi-e dor de tine

BADEA NICOLAE PIȚIȘ ȘI SPRIJINUL ACORDAT, ÎN SECRET, PARTIZANILOR DIN MUNȚII ȚIBLEȘ

- *No, vezi domnule Iacob, câte am mai pățat io* - zise badea Niculai râzând și făcând haz de necaz. Am râs împreună o vreme, simțind că interlocutorul meu nu-și dorea să mă vadă supărat și îngândurat. I-am mai spus și eu câteva pățanii de când lucram cu tata pe Canja și în Dosu Plești și cum îmi plăcea să cânt seara dintr-un corn de bou de se auzea prin toate pădurile învecinate.

- *Când a vini vremea Ț-oi spune Ți io cum am început să cânt Ți Ț-oi arăta tăte instrumentele de cântat ale mele că văd că-Ți place și la dumneta horitu și cântatu, da amu vreu să-Ți mai spun oarice, ce n-am spus la nime până amu, că o fost tăt comuniștii Ți securitatea ungurească la putere Ți nu era bine să Ți știe secretele. Ai auzât mnetă de partizanu Pop, nu-i așa?*, mă chestionă badea, cu vocea mai înceată, parcă să nu ne audă cineva – *că doră o fost de aici di la noi din sat și mulți o povestit despre el, da ceva nu să știe.*

- *Apoi, bade Niculai, sigur că am auzit multe despre el și familia lui, dar nu m-au interesat pentru că nu am vrut să mă bag în lucruri pe care nu le-am cunoscut. Știi mnetă cum se zice pă la noi: „Nu-Ți băga nasu unde nu-Ți șerbe oala”. Povești au fost multe, dar numai cei care au fost prin preajma lui au dreptul și pot povesti despre el pentru a nu se spune prostii, sau, cu se zice mai pe domnește, să nu se denatureze adevărul. Eu ce să zic?*

- *D-apoi ia ce Ț-oi zice io, că io am trăit acele vremi. Înainte de a se face partizan, io am fost fărțat cu Pop Niculai. Cum s-ar zăce, am fost pretini Ți am păstorit amândoi laolaltă oile aproape tri ani.*

- *Asta chiar n-am știut-o, îi spun eu mirat de cele auzite, gândindu-mă în același timp că s-au scris multe despre partizanu Pop, dar n-am auzit să se fi scris ceva și în legătură cu acesta și badea Niculai Pițîș. Dacă cumva s-a scris, îmi cer iertare autorului pentru nemernicia mea de a nu fi citit. Eram oare în fața unei destăinuiți în premieră? Să mă fi „bătut” Bunul Dumnezeu cu o așa bucurie? Dacă da, îi mulțumesc, dar oricum îi mulțumesc că mi-a dat viață, că mă are în grijă și pot să scriu și despre viața unui om, care, în timp, va deveni istorie, o istorie vie a satului Lăpuș, a Maramureșului, a României și a*

Universului, căci, de aceea i s-a conferit titlul de „Tezaur Uman Viu” de către UNESCO. Un asemenea OM – am mai spus-o și o voi mai spune – ar trebui să fie prețuit mai altfel. Din harul lui, dăruit de Cel de Sus, s-au înfruptat tare mulți, care ulterior au devenit, cum se zice, „oameni mari”, dar repede s-au făcut că l-au uitat, numai că pe badea Niculai n-o să-l uite nimeni niciodată. El este nemuritor, el este ca vârful Munților Țibleș, pe care, din când în când, îl mai bate și erodează vremea, dar nu-l poate distruge niciodată. Acesta este Badea Niculai – un vârf nevăzut al munților noștri dragi, la care cu greu ajungi dar, când l-ai cucerit și i-ai cunoscut frumusețea, te îndrăgostești de el, îl iubești pentru totdeauna și devine o boală incurabilă de care nu vrei să scapi nicicând.

- *Da, de ce s-o făcut partizan?*, întreb eu, trezit parcă dintr-un vis neterminat în care personajele se mai mișcau încă în jurul meu ca într-o horă nevăzută.

- *D-apoi, povestea lui îi mai lungă. Înainte de a să duce pân munți, cam cu zece ani înainte, ar fi cunoscut un neamț care i-ar fi dăruit o pușcă. Pușca i-a dat-o lui Pop ca mulțumire că l-o salvat pe fecioru-so din ghearele unui urs și așa coptilu neamțului o trăit. Mai târziu, autoritățile de atunci i-ar fi cerut să le predea pușca da el n-o vrut ș-o zâs că-i pușca lui. Și, de atunci o început să-l urmărească și să-i facă tăt felul de năcazuri până ce el s-o mâniat sau s-o supărat și o fujât pă păduri. Să mai zâce că ar mai fi avut încă o teamă să să facă haiduc, ori partizan cum mai zâce câte unul. Pote știi, pote nu, da Pop Niculai o avut doi coptii, pă Aristina, care atunci ave 21 de ani și pă Ichim, de 20 de ani. Cum era p-atunci, feciorii trebuiau să fie duși în cătane. Așa că i-o vinit rândul și la Ichim, numa că el n-o vrut nici în „ruptul capului” să să ducă în cătane. N-o vrut, și pace! Dacă n-o vrut, domnii l-o amenințat cu pușcăria ș-atunci ce s-o gândit Pop – să fugă toți pă păduri, ca să scape – el de pedeapsa că nu le dă pușca, iar fecioru-so de pușcărie că nu vre să margă în armată. Așa că, s-o luat pă păduri către Țăbleș, să nu-i prindă și să nu-i afle nimeni crezând că s-a schimba regimul. O luat-o cu ei și pă fată, pă Aristina. Au stat ascunși șapte ani. În acele vremuri, în acei ani io eram în câmp cu tătă gospodăria – oi, cai, porci, vaci. Cam după tri ani, după ce s-o făcut partizan, m-o căutat pă mine. Îi eram de încredere că doră am fost fărtați. Între timp, comuniștii i-o deportat, adică i-o dus forțat restul familiei la munci, la canal. Represiune, domnule Iacob! Așa era atunci, da nici amu nu-i mai bine, că ni să duc oamenii din țară de năcăjâți și amărăți că n-au unde lucra și îs plătiți tare*

slab de n-au cum să-și îngrijască familiile, să-și facă un rost aici în țara lor. No, da aieste-s alte treburi pă care dumneta le știi, doră nu ți le-oi spune io, că să văd ca lumnina ochilor.

- Amu, să-ț spui mai departe. Într-o zi, cam după tri ani după ce o fujât, o vinit la mine acasă, acolo în câmp. Era cu barbă, neras, halube murdare. S-o fost schimbat tare mult. Cum mă vede, mă întreabă:

- Măi Niculai, mă mai cunoști?

- Da, te cunosc, îi zăc io.

- Ce-mi mai face femeia? O dus-o la canal?

- O dus-o, dară, cu coptii cu tăț și cu tăte neamurile. Cu șogori, cu fată, cu jănere.

Apoi am stat mai multă vreme la poveste cu el. Să vedea că îi era dor să povestească cu oamenii din sat în care avea încredere. Știa, ori bănuia, că unii ar putea să-l trădeze, ori pântru bani, ori pântru că ar fi fost bătuți de securitatea de-atunci. Noi tare bine ne-am înțăles. Cel mai mult nu suferea pântru el, ci pântru familia deportată la canal. Mai că-i vinea să zdere. Apoi, într-o vreme, mai spre sară, s-o luat și s-o dus, da, înainte de a ne nu ne mai videa mnio zăs:

- Măi Niculai, dacă m-or căta cătanile și pă la tine să le spui că am fost aci, la tine, că dacă nu li spune așa te-or bate până te-or omorî, că ei știu tare multe, că au oamenii lor păste tăț. Înțălesu-m-ai ce îți spui? Să le zăci și ce am povestit, că doră nu-s lucruri de taină.

- Și, așa cum o zăs Pop, îmi preciză badea Niculai, cam după tri zăle cătanile o vinit la mine. Erau cam șaptezeci și aveau patru câini și tomna așa o fost. M-o întrebat dacă o fost p-acolo partizanul Pop. I-o le-am spus așa cum mnio zăs el, ca să nu mă bată – că o fost pă la mine și ce am povestit. Cătanile ș-o văzut mai departe de drum.

O trecut cam o săptămână de când plecase cătanile di la mine și, într-o zi mă trezesc iar cu Pop la mine, în câmp. M-am bucurat că nu l-o prins și că îi teafăr. Și el s-o bucurat să mă vadă. I-am povestit tăț, din fir în păr, tăț ce s-o întâmplat și cum m-o anchetat armata în legătură cu el, spunându-i că le-am zis așa cum el mnio spus. De această dată Pop era, parcă, mai năcăjât, mai amărât. Mni-o cerut de mâncare, ceva de-ale gurii. I-am dat, că aveam di tăte. Și, i-am pus și de merinde ca să aivă să-și hrănească pruncii. Mnio mulțămnit frumos. De-atunci am stabilit să nu ne mai videm defel și așa o fost. Ne-am

înțales să-i lăs de mâncare, cam odată pă săptămână, într-un loc ascuns, știut numa de noi, într-on copac, cam la on kilometru depărtare de unde stăteam eu în Valea Ulmului. Și, așa am făcut de mai multe ori. Mă duceam în pădure și, în copacul știut agățam desaga sau straița cu mâncare de o creangă, ca să nu ajungă animalele pădurii la ea. După ce io vineam acasă, el vinea la copac și își lua mâncarea, fără să ne vedem sau să ne întâlnim. Așa că, nici el, da nici io, nu puteam spune că ne-am întâlnit unu cu altul, dacă ne-ar mai fi cercetat armata. Nu mințeam, nu? Ca să știu liniștit și să știu că el o luat mâncarea, îmi făcea un semn p-on alt copac. Îl cioplea. Frica și temerea de a nu fi urmăriți și prinși era mare. Știa ce-i așteaptă. Am uitat să vă spun oarice. Ca să nu urce ursul, râsul ori pisica sălbatică în copac, Pop mni-o dat on fel de praf cu care o trebuit să dau pă copac. Nici amu nu știu din ce era făcut praful, da știu că niciodată nu s-o nimerit ca să nu fie mâncarea în locul în care am pus-o, neatinsă.

- No, vezi domnu Iacob cum să lucra atunci de frica securității și a comuniștilor? Io m-am jurat în fața lui Dumnezeu să nu spui la nime ce fac pântru Pop și cei doi coptii ai lui. Nu i-am spus nici la tata și nici la mama ce am făcut pântru partizanul Niculai. Mai târzâu am știut și unde să ascunde el cu ai lui da nu m-am dus niciodată acolo, la ei, ca să nu margă câinii pă urme și să îi găscă. Le știam ascunzătorea.

I-am mulțumit pentru destăinuirile făcute și m-am bucurat că a avut încredere în mine ca să-mi povestească o parte dintre secretele sale. Știa unde am lucrat și avea încredere că, scriind despre viața sa, nu voi denatura nimic din ce-mi spusese...

Iacob Oniga

Fragment din cartea document „Nicolae Pițiș a lu' Ion a lu' Iacob – Tezaur Uman Viu”

VITRINA CU CĂRȚI

LILIANA BADEA: VISE PRINTRE ANOTIMPURI

În noul său volum, „*Vise printre anotimpuri*”, Liliana Badea abordează aproape toate sentimentele pe care fiecare om le trăiește în împrejurări diverse, dar însuși crochiul poetic pe care își definește creația emoționează profund.

E preocupată de schimbările care marchează lumea în care trăim: „*absurdul se insinuează în normal /... ciudatul de la circ acum ne-învață /că nu e bine ce am știut /Iar fluturele nu mai zboară /Acum înoată în ocean /... Se întoarce iar mașina vremii /Și polii se întorc din nou*”.

Emoțiile generate se derulează pe un amplu registru de melancolie, regrete și tristețe pentru că... totul curge, cel mai adesea în tonuri bacoviene: „*Se-aud cocorii timpului trecând/Se-aude ploaia-n cer plângând*”.

„*Plouă, plouă iarăși plouă*”... „*Și ninge, ninge mereu/Omătul se adună afară /Mă adun lângă sobă și eu*”.

Prin poeziile sale elaborate în vers clasic, de cea mai bună calitate, în care așează, ușor elitist, idei ce reclamă perceperea celor care încă mai colindă prin peisaje lirice, adesea onirice, autoarea reprezintă o certitudine valoroasă a cnaclului nostru, pe care o felicit cu sinceră admirație.

Cu precizarea că subscriu prezentării volumului făcută de Nicolae Toma, îndemn cititorii la o lectură „cu încetinitorul” spre a savura aroma lirică și a privi cu ochii minții imaginile spre care vă poartă autoarea, unde: „*Se-aude gându' încet visând /Și soarele în stropi curgând*”.

Comentariul aparține colegului de Cnaclu, poetul Alin Gheorghe

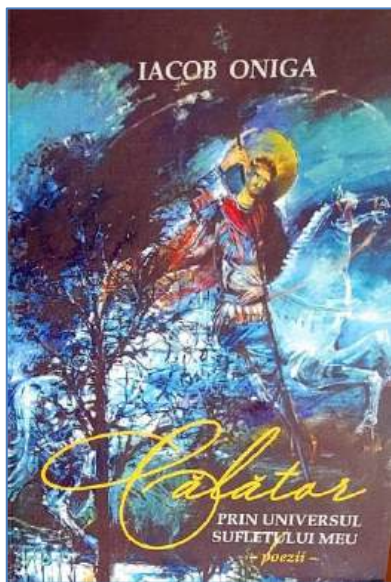
IACOB ONIGA: CALATOR PRIN UNIVERSUL SUFLETULUI MEU

În general, poezia se dorește a fi o definiție a trăirilor și sentimentelor intense, clădită prin forța emoției. Orice poezie este un efort de a recrea limbajul. Dincolo de rațiune, e poezia, limbajul redus la esență. Poezia poate fi iubire, viață, comunicare, dialogul omului cu Dumnezeu, rugăciune. Poetul construiește o lume de emoții, peste un pod de senzații greu de cuantificat și ne provoacă minunare. Povestea poeziei pornește din rădăcinile îmbrățișate sub pământ, ce-și împletesc firele subțiri ale ideilor, de la un vlăstar la celălalt, de la

un gând la celălalt. Apoi, fără prea mult efort, urcă toate, în fuioare subțiri, prin tulpini, în firave ramuri, înflorind în cuvânt.

Ne aflăm în fața celei de-a unsprezecea cărți a lui Iacob Oniga, volumul *Călător prin universul sufletului meu*, apărut la Editura Eurotip. De această dată, autorul ne invită la o împreună-călătorie, conducându-ne, discret, pe trei coordonate ale sufletului: *universul dragostei, universul existenței și universul trecerii*.

Prima parte a volumului, *Universul dragostei*, este clădită prin intermediul unor teme-idei – Anastasia, iubire, timp, natură, anotimpuri, patrie, cartea deschizându-se, simbolic, cu *Rugăciunea mamei*, rostită cu dor și durere: „De când plecat-au toți din țară,/ Din plânset, mama nu s-oprește/ Și, în

genunchi, seară de seară,/ Se roagă și sembolnăvește...”. Un loc central în acest microunivers îl ocupă nepoata Anastasia, cu jocurile-i copilărești, cu zgomotele și tăcerile cuvintelor, mângâind tâmpilele timpului și dând un nou sens existenței: „Viața asta-i o minune/ Cu Anastasia-n ea!”.

Dragostea este surprinsă în ipostazele ei: *eros*, *philia* (iubirea prieteniei, dragoste frățească) și *agape* (iubirea paternă a lui Dumnezeu, pentru om, a omului pentru Dumnezeu, extinzându-se la iubirea pentru aproapele). Acestora li se adaugă dragostea de țară, sentimentul patriotic fiind unul puternic, înțeles ca atașament față de istoria și eroii neamului, dragoste pentru locurile natale, familie și neam, moși și strămoși. Dragostea izvorâtă din Dumnezeu este mai presus de orice: „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă.” (1 Corinteni 13: 4-7)

A doua parte a volumului, *Universul existenței*, debutează sub semnul dorului și al nostalgiei prin poemul *Mi-e dor de România!*, evoluând spre o

poezie socială, dictată de un gest de frondă față de politică, injustiție, boală, suferință, corupție, minciună, pandemie, și se încheie cu un îndemn: *Trezește-te, Națiune Română!*: „În lumea asta desfrânată, imorală./ Eu știu ce ne-ar putea, de-acum, salva./ Un Țepeș sau un Horea și-o răscoală/ Să fie respectată, pe vecie, țara mea.”

Ultima parte, **Universul trecerii**, ne introduce, iarăși, într-un spațiu personal prin intermediul poemelor: Dor de mama, Sumanul meu românesc, Satul, Iartă-mă, Ana, Imposibila întoarcere, Mi-e dor, Ultimul cal, M-am născut bătrân etc.. Adept al filosofiei populare, care păstrează legătura cu o realitate transcendentă, poetul ne propune repere în spațiul și timpul satului său, adevărate ancore în calea neuitării: „Privind de la fereastră satul,/ Din casa noastră de pe deal,/ Aud cum se rotește acul/ Unui ceas uitat de timpul ireal” sau „Timp demult trecut, ce n-a mai fi/ De-acum pe ulița copilăriei mele,/ Cu țărani și care, din noapte până-n zi/ Și babe povestind la gardul de nuiie”.

Poezia *Masa mea de scris* ne aduce în realitatea prezentă a poetului așezat la masa de lucru, într-un nou exercițiu de creație: „La masa mea de scris sunt numai eu,/ Cu fruntea aplecată pe noul manuscris/ Și-l rog, din nou, pe Bunul Dumnezeu/ Să nu facă din mine un poet proscris”. Și prin aceasta, poetul se raportează la un timp continuu și la realitatea cotidiană, căci „a fi în timp înseamnă aci, a trăi într-un prezent continuu, îmbogățit de contactele cu lucrurile neschimbătoare. De aceea, timpul duce în chip firesc dincolo de trecător, adică în permanențe.” (Ernest Bernea)

Cu rădăcini adânci în satul lăpușean, Iacob Oniga se inspiră din acesta *centrummundi*, iar, cu o notă de originalitate și cu onestitate, ne face părtași la bucuria călătoriei *prin universul sufletului său*. Nostalgia pentru oameni și vremurile trecute își face puternic simțită prezența în versurile poetului, căci lumea satului tradițional era una a ordinii, un spațiu material și spiritual, concret, viu, cu o pluritate de sensuri, încărcat de semne și valori, bine articulat și în bună rânduială. Satul românesc era, totodată, o stare de spirit, un reper moral și spiritual, omul fiind în acord cu Lumea, cu Satul, cu Comunitatea, cu Sinele și cu întreg Universul.

Din Prefața semnată de Lector univ. dr. Natalia Lazăr

DESPRE LUDIC ȘI POEZIE ÎNTRU FIINȚAREA CUVINTELOR:**VASILE B. GĂDĂLIN: IZVOR DE UMOR – EPIGRAME, FABULE, RONDELURI**

Existența noastră într-o lume a contrariilor ne determină să cunoaștem experiențe ale stărilor conturate de angoase și depresii. În această desfășurare a vieților noastre, poezia poate deveni un leac, poate deveni medicament și poate fi calea noastră de salvare, precum afirma regretatul critic Petru Poantă. Suntem ființe ce necesită o resetare a trăirilor noastre dacă ele sunt îndreptate spre distrugere sau auto-distrugere, această resetare fiind realizată prin literatură, cultură și credință, iar liantul determinativ este ludicul.

Consider că suntem ființe ludice care cred în lucrarea de curățire interioară a zâmbetului, a râsului, a jocului. Toate acestea ne conturează viața în cel mai frumos mod de a ne ridica și a păși pe drumul nostru de reîntoarcere acasă, la casa noastră strămoșească, românească, la cultul strămoșilor, în tinda bisericeții noastre de la satul ce ne-a conturat viața. În această linie se încadrează și prezentul volum al scriitorului Vasile B. Gădălin, care ne readuce ludicul în viețile noastre sub cel mai frumos semn, cel al jocului, al lucrării întru fericirea noastră. Intitulată *Izvor de umor – epigrame, fabule, rondeluri*, cartea ne oferă un pelerinaj într-o lume a jocului, a ludicului, a bucuriei și ne îndreaptă spre calea fericirii. Această combinație de forme poetice diverse ne arată calitatea scrisului celui ce este prin excelență poetul Vasile B. Gădălin. El ne oferă acest univers plin de frumos, de bine, de adevăr, cu epigrame savuroase, cu fabule pline de tâlc și cu rondeluri ce ne vor încânta la fiecare lectură și relectură.

Epigramele cunosc demarcarea fină a ludicului, a nuanțarilor, totul fiind spre o bucurie a privirii unor situații, poate uneori serioase, dar autorul ne conferă apropierea față de acestea prin prisma jocului și a schimbărilor prin forma poetică a glumei. Sunt câteva cu note de elogi, dedicate marilor personalități clujene și românești.

Înfierările ludice ale unor forme de manifestare în societate, față de anumite lucruri socio-politice, ne subliniază seriozitatea cu care scriitorul dorește, prin ludic, să sublinieze actuala existență a noastră într-o lume a determinării întru ființare, dar nu ca sens determinativ pentru noi, ci ca descoperire a adevărului. Nu putem uita faptul că scriitorul Vasile B. Gădălin

este unul dintre cei mai prolifici epigramaști români, el fiind multi-premiat și prezent în numeroase antologii de epigrame, având și volume dedicate acestui gen, foarte apreciate.

Fabulele ne introduc într-o lume a regnului animal, ca prefigurări ale exemplelor umane care sunt înfierate de autor pentru anumite greșeli ce trebuie corectate din societatea noastră. Consider că autorul stăpânește în cel mai sublim mod acest stil prin care ne împărtășește notele educative pe care trebuie, ca societate, să ni le apropiem. De la animale precum porcul, măgarul, boul, vițelul, la o nouă interpretare savuroasă a eternei fabule *Greierele și furnica*, toate ne conturează un univers idilic, plin de tâlc, iar morala de final este întotdeauna un adevăr bine descris și transmis pentru a fi urmat.

Rondelurile sunt de o poetică aparte, care ne fac să ne gândim la plinătatea scriiturii poetului Vasile B. Gădălin. Ele ne fac părtași unei frumoase linii de devenire, de ființare a Cuvântului. Totul se îmbracă în haina frumoasă a poeziei de cea mai bună calitate și care ne luminează mintea și sufletul.

Prezentul volum al scriitorului Vasile B. Gădălin ne oferă un univers în care ludicul și poezia se îmbină într-un mod armonios întru ființarea Cuvintelor și ne îndreaptă spre ceea ce este lumina Binelui, Adevărului și Frumosului. Sincere felicitări!

Dr. Victor Constantin Măruțoiu, membru al Uniunii Scriitorilor din România

FORMAȚIE ÎN DEFILARE, ANTOLOGIA CENACLULUI SCRITORILOR MILITARI CLUJ, 2025

Antologia este dedicată Centenarului Înființării Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”.

Antologia de față este rezultatul inițiativei domnului colonel în retrageră Ioan Pogan, președintele Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”- Filiala Cluj. La nivelul structurilor asociative locale formate din rezerviști din cadrul MApN, M.A.I ȘI S.R.I., reunite în Corpul Rezerviștilor Militari-Cluj, a fost ales un comitet de organizare și coordonare a editării acestei antologii pentru omagierea în cursul anului 2025 a centenarului

înființării Asociației Naționale a Cadrelor în Rezervă și în Retrageră. Acest comitet s-a ocupat în luna mai de editarea antologiei. De asemenea a luat ființă

și Cenaclul Literar al Scriitorilor Militari Cluj. La întâlnirile lunare ale cenaclului participă invitați din Cluj și alte județe.

Prezenta antologie cuprinde creațiile unui număr de 36 de scriitori. Unii dintre ei se află la început de drum, neavând publicate volume proprii, iar alții sunt deja scriitori consacrați, fiind membri în diferite cenacluri literare, inclusiv *Cenaclul Vitralii* (Mariana David, Maria Someșan, Vasile Brustur Gădălin, Ioan Florian și Gavril Neciu).

Textele cuprinse în antologia de față se încadrează în genul liric sau epic fiind situate pe diferite trepte stilistice și valorice. Ceea ce este comun și evident în această antologie este paradigma asumată.

Antologia este prefătată de către colonel prof. univ. dr. Adrian Lesenciuc, președintele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România. Antologia a apărut la prestigioasa editură Ecou Transilvan din Cluj-Napoca, fiind realizată și cu sprijinul președinților structurilor clujene ale rezerviștilor, respectiv general în rezervă dr. Aurel Litan (ANCMRR-MAI), colonel (r) Ioan Pogan (ANCMRR „Alexandru Ioan Cuza”) și colonel (r) Liviu Baniș (ACMRR-SRI).

Lt. col. (r) Maria Someșan

*

„Floare de Colț”: cronici și impresii

DR. VICTOR CONSTANTIN MĂRUȚOIU, MEMBRU AL UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA: DESPRE LITERATURĂ ȘI CREAȚIE ÎNTRU PUTEREA CUVÂNTULUI - FLOARE DE COLȚ – ANTOLOGIA CENACLULUI VITRALII

Este bine și frumos când, în aceste timpuri tulburi sociale, economice și de interacțiune umană, cenaclurile literare editează antologii, volume de creație literară, care să descopere viața frumoasă a trăirii întru cuvinte și în armonia creatoare a metaforelor. În acest sens, ne este prezentată o nouă carte – *Floare de colț*, ce conține lucrările membrilor Cenaclului Vitralii. Putem observa că un colectiv inimos, avându-l în frunte pe domnul gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, alături de care s-a aflat și domnul secretar maior (r) Robert Spînulescu, ne oferă un frumos volum care cuprinde pe: Liliana Badea-Cârstea, Gheorghe Bănescu, Alexandru Bochiș, Puiu Dumitru Bordeiu, Andrei Breabăn, Vasile Brustur, Stela Maria Bungău, Ioan Burdulea, Ștefan Ceașescu-Tătuțescu, Marian Chirea, Elena Ciușescu, Gheorghe Ciobotaru, Mihai Constantinescu, Aurel V. David, Bogdan Dițu, Costică Dogaru, Florica Dumitru, Gheorghe Ene, Ioan Florian, Liviu Găitan, Ion Alin Gheorghe, Constantin Guță, Valeriu Ilica,

Mircea Dorin Istrate, Valeriu Lazăr, Vasile Mălureanu, Ion Munteanu, Iacob Oniga, Tudor Păcuraru, Cătălin Peptan, Nicolae Pintilei, Alexandru Pîrvu, Simona Pop, Eugen Ioan Popa, Petru Popița, Elena Roșu, Ioan Rotariu, Constantin Rusu, Gheorghe Rusu, Maria Someșan, Luminița Stănciulescu, Ion Stoica, Constantin „Toni” Sultana, Ion Șandru, Voicu Liviu Șichet, Cornelia-Florentina Șuhan, Tiberiu Tănase, Vitalian Tomescu, Mihai Varzari, George Vlaicu, Radu Voroneanu.

Cuvântul înainte este frumos redactat de către redacția revistei *Vitralii – Lumini și umbre*, stipulându-se faptul că, prin acest volum, se aduce un omagiu aniversării a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații și a 15 ani de existență a Revistei *Vitralii – Lumini și umbre*.

Este o reușită demnă de remarcat, care punctează linia literară și artistică a rezerviștilor și a cadrelor dintr-un domeniu special, dedicat informației și apărării acestei frumoase țări. Creațiile sunt în linia cea bună a esteticii literare și plasticeși își onorează semnatarii. E de apreciat o asemenea carte, un asemenea volum, ce ne introduce armonios într-o lume aparte, a literaturii și artei plastice de bună calitate.

Poezia se armonizează frumos cu proza, cu eseul, cu articolele ce compun această minunată antologie. Nu lipsește metafora, nu lipsește poezia, nu lipsește scrierea de bună calitate. Totul se îmbracă în haina frumoasă a literaturii ce provoacă, ademenește, cheamă și cucerește, încă de la prima lectură, pe fiecare cititor în parte. Lucrările de pictură, sculptură și arte decorative se remarcă prin formă și culoare. Nu voi sublinia nume aparte din această antologie, pentru că fiecare are atuul său, fiecare are lirismul sau prozaismul său, oferind oaze de regândire umană. Vă prezint, per ansamblu, această carte, care a fost pentru mine o bucurie a lecturii, mi-a deschis un univers de creație unic și de neconfundat.

Mi-au rămas imaginile istorice, plaiurile românești, dorul și iubirea, pagini de istorie, anotimpuri și peisaje de natură, obiceiurile străbune, toate acestea bine transpuse în creație literară de autorii prezenți în această antologie. Este de lăudat acest demers aparte, care ne conferă această bijuterie literară din sfera cenaclurilor și care ne determină să afirmăm că prezentului volum i se datorează și continuări, care se evoce elementele minunate din creația cadrelor de informații.

Antologia *Floare de colț* a Cenaclului Vitralii este o carte care provoacă, un volum care incită și invită la lectură pe toți doritorii de literatură de bună calitate, fie că vorbim despre poezie, proză sau articole, eseu, memorialistică.

COLONEL (R) SANDU CRIȘAN, PREȘEDINTELE FILIALEI ZIRIDAVA ARAD A ANCMRR, REDACTOR – ȘEF AL REVISTEI STINDARD :

Floare de colț, cartea antologie apărută recent sub semnătura membrilor *Cenacului Vitralii*, a fost pentru mine o plăcută surpriză și un moment de reflecție, în egală măsură. Dar, mai ales, un nimerit prilej de reconfirmare faptică a unui mare și, pe cât de vechi, pe atât de mare adevăr. Un adevăr pe care-l știu, îl respectăm și-l acceptăm întocmai. Scrisul, arta, în general, presupun, chiar pretind imperativ trei lucruri. Sau, și mai simplu spus, pun trei condiții. Sunt toate trei obligatorii. Le iau în ordinea importanței: 1-muncă; 2 – multă muncă; 3 – foarte multă muncă. În ce mă privește, trebuie să constat, și o fac cu colegialitate și cu ostășească bucurie, că le-ați respectat și le-ați îndeplinit pe toate.

Cât despre Antologie, a fost o plăcere să o citesc, dar și să o ofer, să o recomand camarazilor interesați. Mă grăbesc să adaug că *Floare de colț* își are deja locul ei în minibiblioteca filialei pe care o coordonez. Și nu oriunde. Pe primul raft.

VALERIU ILICA: NOTE DE LECTOR

Rolul și rostul literaturii – spunea la vremea sa Albert Camus – este să împiedice civilizația să se autodistrugă. Într-o lume măcinată de războaie și amenințată de crize, zguduită de cutremure, expusă la incendii și neputincioasă la uragane sau la inundații, iar – până mai ieri – cu botniță, arest la domiciliu ori sigilată în izolete, cugetarea lui Camus, profetică și proverbială în felul ei, este mai actuală și mai adevărată ca oricând. Nu ne îndoim, și nu se mai îndoiește nimeni, trăim vremuri nesigure pe o planetă din ce în ce mai nesigură. Sunt vremuri în care de slujitorii paginii nescrise, e mare trebuință. De ei și de armele lor: condeiul, cutezanța și cuvântul. Că este așa, argumente există, iar dovezile sunt pretutindeni. Și la îndemână. Nu mai departe, recenta apariție a *Antologiei Floare de colț* e una dintre ele. Evaluată cu atenție, dar și cu ochi critic, e un construct de artă și de amintiri. De proză și de poezie. De povești, peripeții și problematici profesionale. O geometrie polifonică, metodic și meticulos articulată! În traducere liberă – cum ar veni – o palpitantă lecție de viață. De crez literar și de conștiință scriitoricească. De atitudine și implicare. Rezultatul?! O clasică antologie: amplă și elegantă, armonică și îndelung procesată. I s-ar potrivi de minune celebrul vers din și mai celebra *Correspondances* a francezului Baudelaire: „parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund”.

Ca un prieten și partizan al cărților, vă asigur că am deschis volumul cu bucurie, plăcere și cu interes crescând. Cu emoție și sfială. Cu emoția cu care te apropii de Sfinx și de Piramide. Și asta, cu atât mai mult, cu cât unele materiale – în proză sau în versuri – ridică probleme de mare actualitate. Trag semnale de alarmă. Fac dezvăluiri sau caută și uneori găsesc soluții. De fiecare dată, o fac pertinent. Responsabil și argumentat. Profesional și profund. Așa, bunăoară, problema păcii și a războiului, a demnității, democrației și a dreptului la viață, cultul eroilor (Ștefan, Tudor, Cuza), toți și toate se regăsesc între copertile *Antologiei*. La fel, unitatea de limbă, de credință și de conștiință națională, tradițiile și obiceiurile strămoșești, la care se adaugă aproape de la sine vitregiile istoriei, trecerea implacabilă a timpului și tragica succesiune a generațiilor sau sentimentul „prea târziului” poetic sunt alte câteva teme, tematici și abordări pe cât de prezente, pe atât de obsedante, de acute și de grave.

Încerc să mă explic! Privite de pe balustrada trecutului recent, diversiunea și dezinformarea, denigrarea, discreditarea și demonizarea, ca forme de confruntare între servicii, prin condeiul unor profesioniști acreditați și autentici, sunt disecate și demontate. Sunt demantelate sau demascate. Toate, după caz și în detaliu: felie cu felie, fărâma cu fărâma. Relatate convingător și concis, coerent și credibil, de oameni formați în cultul, cultura și cultivarea cărții, toate, dar absolut toate acțiunile de contracarare întreprinse atunci stârnesc interesul. Toate ar merita o succintă trecere în revistă. O menționare expresă măcar, asta ca să nu zic o analiză atentă, o diagnoză, fie ea și punctual-telegrafică, la o adică. Sigur, nu e momentul acum și nici locul aici, într-o simplă, succintă și de primă lectură notiță de lector pentru un asemenea excurs, dar eu sper, îmi place să sper, că o vor face alții, mult mai îndrituiți s-o facă – oameni de meserie, cu chemare, expertiză și cu fason mai bun. Și asta, cât mai curând. Și, de dorit ar fi, cât mai mulți. Da. Categorie, da! Pentru că astfel de acțiuni specifice presupun efort prelungit și dăruire deplină. Orientare, imaginație și inteligență. Nopti nedormite și riscuri asumate. Renunțări și sacrificii. Răbdare, rezistență și nervi de oțel. Șocuri și palpații. Cel mai adesea, palpații!! De pe acest versant privită și evaluată, *Antologia*, în ansamblul ei, este un act de curaj și de cultură profesională. De demnitate, datorie și onoare ostășească. N-am nicio îndoială, a fost cale lungă până să se ajungă la forma ei definitivă. Metaforic vorbind, cât drumul de la Titu la Tecuci! Și asta, chiar dacă *Floare de colț* a fost gândită în consens și a apărut sub steagul interesului comun.

Un cuvânt de bine despre meritul generalului Vasile Mălureanu, în tripla sa calitate de inițiator, coordonator și contribuabil (pp 183-195) trebuie neapărat formulat, rostit și consemnat. Ei, bine, iată, o facem acum și aici: colegial și decent. Cu moderație și cu bun simț. Cu echilibru și cu eleganță. Așa cum cere arta și regulile ei. Așadar, nu risc, nu greșesc și nu exagerez deloc, dimpotrivă, cu titlu de certitudine o spun, pe de o parte, domnul Mălureanu și-a propus să țină cât mai sus ștacheta exigenței scriitoricești, iar, pe de alta, să-i promoveze și să-i țină cât mai aproape pe toți colaboratorii care au avut și încă mai au ceva interesant de spus. Și-a propus și a reușit. Este părerea mea.

Cât despre copertă, ce-aș putea să spun? E o bucurie cromatică. Discretă și delicată. Sugestivă și inspirată. Și, totuși, privită cu atenție, are materialitate: arome tari, parfumuri fine și farmec inedit. N-am nicio îndoială, ca de fiecare dată, bătrânul Bochiș a fost la datorie și a răspuns prezent! Și-a suflecăt penelul, i-a detonat fitilul și s-a făcut copertă. Nu este un compliment. Dar nici o concesie. Este o confirmare a valorii deja manifeste.

În loc de concluzii finale, închei cu un îndemn. E colegial, firește. E facultativ și dezinteresat, deopotrivă. Chiar dacă aveți motive, chiar dacă sunteți tentați să o faceți, și știu bine, tentația e întotdeauna mare, nu vă lăudați cu mult, puținul, pe care l-ați scris. În schimb, mândriți-vă cu cărțile pe care le-ați citit. Mai mult, în tot ce scrieți și încredințați tiparului, fiți buni cu cel bun și răi cu cel rău. Dintotdeauna, în toate literaturile și în totalitate, scriitorul, adevăratul scriitor, vreau să zic, scriitorul care se respectă și știe să se facă respectat, a fost rău cu cei răi, drept cu cei dreپți și bun cu cei buni. Și asta, încă de pe vremea lui Ghilgameș. Dar, și mai apoi, prin pana lui Dante, Cervantes și Boccaccio. Prin Tolstoi și Tagore. Așijderea, prin Byron, Beckett și Balzac.

Cât despre planurile, proiectele și prioritățile literare, despre gândurile dumneavoastră de viitor – pe care știu sigur că le aveți – aș mai adăuga doar atât: continuați-vă chemarea! Și nu vă confiscați această perspectivă. Toți sunteți pe drumul cel bun. Valabilă atunci, iar astăzi mai imperioasă ca niciodată, cugetarea-avertisment a vizionarului Camus revine, vă cheamă și vă cere: Nu lăsați civilizația să derapeze. Să moară. Să dispară. Iar acum, cu riscul de a mă repeta citându-l, „să se autodistrugă”. Absurd, sinucigaș, iresponsabil. Și, Doamne, pentru totdeauna. Nu va fi ușor, știm bine, dar nici imposibil. De ce zic asta? Pentru că scrisul e ca drogul. Ca tutunul și ca băutura. Greu e până începi. Grea e prima frază, vorba lui Rebreanu. Restul e patimă dezpățimită. Iar cu voia dumneavoastră, este singura și ultima certitudine. E certitudinea de care „civilizația” lui Camus are urgent, imperativ și necondiționat nevoie.

Acestea fiind zise, felicitări tuturor. Succes tuturora!

PS: Un cuvânt de apreciere în plus se cuvine și doamnelor Liliana Badea Cârstea, Elena Ciaușu și Florica Dumitru, care prin „florile de colț” cu care au înnobilit *Antologia* – ingenioase ikebana ce respiră adânc feminitatea – au demonstrat că sunt adevărate „vestale” pe altarul cuvântului scris. Cert lucru, prin versurile lor, au imprimat lucrării un spor de gingășie, o liniște fecundă și un intimism șoptit. Citindu-le și recitindu-le mereu, auzi cum tace lira lui Orfeu (a se vedea *Se-ntoarce viitorul* – pag. 8). În paranteză fie spus, poema invocată, poemă cu nerv clasic, e un dans, iar dansul e un zbor. În fine, e o poezie în care auzi și vezi, vezi și auzi, cum peste tic-tacul jucăuș al epitetului se așterne o liniște a metaforei. Și nu oricum: poetic, muzical și colorat. Închid paranteza și cu asta închei; toate trei își merită statutul, blazonul și hlamida de poet.

IOAN FLORIAN: IMPRESII

Titlul antologiei „*Floare de colț*” a fost fericit ales. Aceste flori sunt frumoase, sunt rare și uneori greu accesibile... ca și talentele literare, artistice, care fac parte din Cenaclul nostru.

Apariția acestei cărți ne oferă cel mai facil prilej de a ne cunoaște (prin scris) cei mai mulți din membrii Cenaclului, de a face schimb de informații din domeniile în care am lucrat sau le stăpânim în urma studiilor.

A fost o idee foarte bună de a aduce talente și din alte domenii în afară de poezie și proză. Toate creațiile publicate, fragmentele alese pentru publicare (la proză), picturile, sculpturile etc. sunt inspirat alese și ne oferă tuturor o lectură foarte agreabilă.

Creațiile tuturor colegilor noștri sunt singurele argumente alese de noi – dincolo de politică și dezinformare – cu care venim în apărarea valorilor morale și a onestității generațiilor de cadre militare care au apărut cu succes ființa patriei noastre România.

Apreciez în mod deosebit contribuția colegului nostru Vasile Mălureanu la „comiterea” acestui act cultural prețios (al câtelea oare?) alături de colaboratorii apropiați.

AGENDA CENACLULUI „VITRALII”

Momentul de referință al perioadei martie – mai 2025 l-a reprezentat pentru Cenaclul „Vitrării” editarea Antologiei *Floare de Colț*, dedicată aniversării a 15 ani de la apariția revistei „Vitrării – Lumini și umbre” și a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații.

Reiterăm că, în opinia noastră, această nouă Antologie a Cenaclului reprezintă o realizare de excepție, atât prin numărul mare de membri ai ACMRR – SRI cu preocupări creative incluși (51), dar și prin paleta diversă a realizărilor (literatură, arte plastice, muzică, istorie, știință, memorialistică).

Antologia este rezultatul unui efort colectiv. Cu toate acestea, se impun câteva mențiuni speciale: domnului col. (r) Alexandru Bochiș pentru ideea titlului Antologiei și concepția copertei, d-lui mr (r) Robert Spînulescu pentru utila activitate de secretariat, d-nei gl. bg. (r) Maria Ilie pentru corecturi și aranjamentul final, d-lui gl. mr. (r) Marin Ioniță pentru sprijinul acordat la nivel asociativ și, nu în ultimul rând, conducerii Serviciului Român de Informații, care a sprijinit tipărirea Antologiei în condiții grafice excelente.

Antologia a fost înmănată celor 51 de membri ai Cenaclului cu felicitări adresate de către coordonatorul Cenaclului celor din București, respectiv de președinții sucursalelor județene ale ACMRR – SRI celor din provincie.

Spre informare, exemplare ale Antologiei au fost prezentate membrilor Comitetului Executiv și ai Consiliului Director al Asociației, precum și președinților sucursalelor teritoriale. Primele ecouri sunt elogioase, unele fiind incluse în acest număr al revistei.

1. Ședințele Cenaclului

În lunile aprilie și mai, Cenaclul VITRALII a organizat două întâlniri cu membrii din București și județele apropiate, la 3 aprilie și 29 mai 2025, ambele cu agende diverse și consistente:

Noi prezente în Cenaclu le-au constituit poeta **Liliana Badea- Cârstea** din Târgoviște și pictorul **Gheorghe Rusu** din București, care au prezentat, la întâlnirea din 3 aprilie, când și cum au conștientizat pasiunea pentru poezie, respectiv pictură, precum și realizările mai semnificative de până în prezent.

Noi creații sub lupa Cenaclului au fost consistente la ambele ședințe:

- **La 3 aprilie:** poeta Liliana Badea-Cârstea a prezentat mai multe poezii proprii recente; poetul Ion - Alin Gheorghe a recitat o creație personală pe tema florilor, în special a narciselor; poetul Costică Dogaru a făcut o scurtă informare privind Poezia Haiku, ilustrată cu mai multe poezii proprii în această exprimare poetică.
- **La 29 mai:** poeta Florica Dumitru a citit mai multe poezii inedite, care vor fi incluse într-un nou volum, aflat în pregătire; prozatorul Alexandru Pîrnu-Prundu a venit cu o nouă povestire savuroasă intitulată *Alfabetistul*, scrisă în stilul său consacrat deja; memorialistul Gheorghe Cosma a prezentat textul

articolului *O manipulare în domeniul petrolier*, pe problematica de Securitate economică inclus în acest număr al revistei.

2. Noi apariții editoriale ale membrilor Cenaclului:

- La începutul acestui an, poetei **Liliana Badea-Cârstea** i-a apărut volumul de poezii *Vise printre anotimpuri*, căreia i-a făcut o prezentare colegul de Cenaclu Ion - Alin Gheorghe.
- Poetul brașovean **Nicolae – Noni Paraschiv** a lansat recent un nou volum de poezii intitulat *Frumusețe fără sfârșit*. La întâlnirea din 3 aprilie i-au fost analizate în Cenaclu mai multe poezii, luându-se hotărârea de a fi primit ca membru. La 29 mai, poetul Gheorghe Trifu a prezentat un text referitor la acest volum.
- Poetul clujean **Vasile Brustur-Gădălin** a editat de curând volumul *Izvor de umor, epigrame, fabule, rondeluri*, lansat la sediul Sucursalei Cluj a ACMRR – SRI.
- Poetul **Iacob Oniga** a ieșit în Agora cu noul volum intitulat „*Călător prin universul sufletului meu*”. Volumul, apărut la Editura Eurotip din Baia Mare și tipărit la Tipografia ASKA Grafika din Sighetu Marmăției, are o calitate de excepție, fiind ilustrat cu tablouri ale artistului Cornel Vana, pictor, sculptor, olar și poet apreciat în țară și peste hotare, iar prefața cărții aparține lector univ. dr. Natalia Lazăr.
- **Vasile Mălureanu** publică la Editura Rao volumul *Ordine statală versus dezordine publice – istoric, analize și învățăminte românești*, rod al strădaniilor sale analitice și memorialistice din ultimii 6 ani.

3. Consemnăm, spre informare, selectiv și concis, **Alte contribuții creative** ale membrilor Cenaclului:

- Pictorii **Florica Dumitru, Luminița Stănciulescu, Bogdan Dițu, Mihai Varzari, Ioan Rotariu** și sculptorul **Valeriu Lazăr** au avut, și în această perioadă, o bogată activitate expozițională, îndeosebi prin participări cu lucrări la expoziții colective.
- Scriitorul **Ion Munteanu** din Craiova, director executiv al Festivalului Internațional „Alexandru Macedonski”, a fost implicat consistent și în pregătirea ediției a VII-a, derulată recent.
- Prozatorul **Andrei Breabăn** din Suceava a primit, pentru volumul *Ultimii cruciați – epopeea ștefaniană Cavalerii Cruciați*, premiul „Cartea Anului 2024” la Concursul Internațional organizat de Societatea Culturală Apollon – România.

Coordonator **Vasile Mălureanu**

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: APRILIE – IUNIE 2025

În perioada de referință au avut loc **Conferințele Sucursalelor ACMRR-SRI premergătoare Adunării Generale a Asociației**, preconizată a avea loc la începutul lunii iulie a.c.

*

- **7 aprilie:** La sediul **Sucursalei Suceava** a fost organizată expoziția intitulată „*Oul pascal – tradiție, semn al reînnoirii lumii, obiect de artă*”, a artistului plastic mr. (r) Ioan Rotariu, membru al Sucursalei. Au fost expuse câteva zeci de ouă împodobite cu motive religioase, simboluri vegetale, forme geometrice, motive zoomorfe, antropomorfe, precum și cu ornamentații inspirate de broderii ale costumului popular românesc. Au reținut atenția și imaginile stilizate, reprezentând palatul domnitorului Al. I. Cuza din comuna Ruginoasa, județul Iași, localitatea natală și de reședință a artistului.
- **16 - 17 aprilie: Sucursala Satu Mare**, împreună cu celelalte structuri locale ale rezerviștilor militari, au repornit, în localitățile Hodod și Lelei, cea de-a cincea ediție a caravanei „*Comemorarea Eroilor Neamului*”. Programul, care se derulează sub coordonarea instituției prefectului, a fost inițiat de colegul nostru col. (r) ing. Ștefan Coșarcă, membru al Sucursalei, care a asigurat și prezentarea evenimentului. A doua zi, 17 aprilie, reprezentanți ai Sucursalei Satu Mare au participat la ceremonialul militar și religios organizat la monumentul ostașului necunoscut din Piața Libertății din municipiul Satu Mare, cu prilejul împlinirii a 106 ani de la intrarea Armatei române în municipiu (19 aprilie 1919)

- *21 aprilie:* Membri ai **Sucursalei Bihor** au participat la evenimentele ce au marcat 106 ani de la instaurarea administrației românești în Oradea (20 aprilie 1919), organizate la Statuia Gen.Traian Moșoiu și în Piața Unirii.
- În *cursul lunii aprilie*, conducerea **Sucursalei Galați** a marcat împlinirea vârstei de 90 de ani a col. (r) Gheorghe Măgdălinoiu, printr-o vizită efectuată la domiciliul acestuia de președintele Sucursalei, col. (r) Ursu Viorel, însoțit de cei doi vicepreședinți, care i-au oferit o plachetă jubiliară o diplomă aniversară, și un cadou adecvat ocaziei.
- *2 mai:* Reprezentanți ai **Sucursalei Cluj** au participat la un simpozion care a marcat centenarul ANCMRR „Alexandru Ioan Cuza” (structură asociativă a rezerviștilor din MAPN). La eveniment au fost prezenți reprezentanți ai autorităților locale, precum și ai instituțiilor din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională. În cadrul discuțiilor s-a evidențiat necesitatea colaborării între structurile de rezerviști, importanța lor în sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională în această perioadă critică la nivel european și mondial.
- *4 mai:* Col. (r) Ion Carp, în vârstă de 78 ani, membru al **Sucursalei Galați**, legitimat la clubul Aqua Sport din localitate, a câștigat 3 medalii de aur, la 50 m spate, 50 m liber și 50 m bras, la Campionatul National de înot Masters al Republicii Moldova, desfășurat la Chișinău. La competiție au participat sportivi din Serbia, Cehia, Cipru, România și R.Moldova.
- *13 mai:* Din inițiativa **Sucursalei Cluj**, a fost organizată o excursie de comemorare a eroilor români înmormântați la Zvolen, în Slovacia (unde sunt înmormântați 10.384 de eroi români, fiind cel mai mare loc de veci al eroilor români din străinătate. La eveniment au participat rezerviști SRI din sucursalele Cluj, Alba, Bihor, Sibiu, dar și din structurile similare din MAPN și MAI, grupul fiind întâmpinat de autoritățile locale prezentat pe larg de mass-media. A avut loc o slujbă religioasă și au fost depuse coroane de flori. Primarul din

Zvolen a vorbit despre importanța eroilor români care s-au jertfit pentru eliberarea Cehoslovaciei. A apreciat interesul structurilor asociative românești, considerând că aceasta este una dintre cele mai însemnate comemorări după 1990.

- **16-18 mai:** În organizarea **Sucursalei Tulcea**, faza regională a concursului de șah „Cupa Costin Georgescu” a avut loc într-o locație din Murighiol, în Delta Dunării. Au participat 39 de persoane, rezerviști din **Sucursalele Constanța, Ialomița, Galați și Tulcea**.
- **24-27 mai:** **Sucursala București** a organizat pentru membrii săi o excursie în județele Brăila, Galați și Tulcea, cu o participare de 43 de membri. Au fost vizitate obiective turistice, culturale, religioase, inclusiv croaziere pe Dunăre și Delta Dunării. Grupul i-a avut ca ghizi: la Brăila pe col. (r) Cătălin Rădulescu, președintele Sucursalei și pe membrii col. (r) Alexandru Cocor și col. (r) Lucian Filoti; la Galați pe col. (r) Viorel Ursu, președintele Sucursalei și col. (r) Alexandru Morar, membru. Organizatorii au menționat intenția de a organiza, în trimestrul III, o nouă excursie în județele Mehedinți și Caraș Severin, inclusiv pe Clisura Dunării.
- **28 mai:** Conducerea **Sucursalei Suceava** a efectuat o vizită în localitatea Ciprian Porumbescu, la domiciliul colegului Mihai Varzari, căruia i-au fost înmânate revista *Vitralii – Lumini și umbre* nr. 61 și Antologia *Floare de Colț*, volume la care artistul a fost prezent cu contribuții.

29 mai: Manifestări de Ziua Eroilor și Ziua Rezervistului Militar

- **Conducerea ACMRR-SRI** – Gl. mr. (r) Marin Ioniță, președintele Asociației, gl. bg (r) Marius Constantin Stoica, președintele Sucursalei București, gl. mr. (r) Dumitru Bădescu – a participat la ceremonialul depunerilor de coroane, desfășurat pe platoul Universității de Apărare, precum și la festivitățile ce au avut loc la Cercul Militar Național. Cu aceeași ocazie a fost marcat și Centenarul Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”. Au fost prezenți reprezentanți ai Administrației Prezidențiale – Secretarul CSAT, generalul (r) Mihai Șomordolea, care a prezentat Mesajul Președintelui României, Nicușor Daniel Dan – ai Ministerului Apărării Naționale și ai Statului Major General, reprezentanți ai Parlamentului României, ai asociațiilor de rezerviști străine cu care ANCMRR „Alexandru Ioan Cuza” cooperează, precum și ai structurilor asociative reprezentative ale militarilor în rezervă și în retragere din

sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională care fac parte din Acordul-Cadru.

- Conducerea **Sucursalei București** a depus la Monumentul Luptătorului Antiterorist o coroană de flori, alături de reprezentanții conducerii unității de profil, care au asigurat solemnitatea momentului, inclusiv prin participarea unor luptători în uniformă.
- Membri ai **Sucursalei Cluj** au participat la depuneri de coroane la Monumentele Eroilor, urmate, la sediul Sucursalei, de prezentarea volumului „*Izvor de umor*” al poetului Vasile B. Gădălin, membru al Sucursalei. La eveniment au participat doamna Nadia Farcaș, director la Editura Ecou Transilvan, Dr. Victor Măruțoiu, cercetător și scriitor, precum și doamna Maria Someșan, coordonator pentru scriitorii militari la editura mai sus amintită, membră a Sucursalei. Vorbitorii au reliefat talentul scriitorului, spontaneitatea gândirii și menținerea versului tradițional în scrierile sale.
- La festivitățile dedicate Zilei Eroilor și Zilei Rezervistului Militar a participat și conducerea **Sucursalei Alba**, precum și numeroși membri ai Sucursalei. Cu acest prilej au fost organizate, la 4 și 11 iunie, concursuri de pescuit sportiv și tenis de masă, la finalul cărora primilor clasai le-au fost oferite diplome și cupe.

*

- **5 iunie: Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu**, membru al Consiliului Director al Asociației, a participat la festivitățile organizate de Asociația Națională a Cadrelor în Rezervă și în Retragere din MAI cu prilejul celebrării a 34 de ani de la înființare. La manifestare au fost prezenți reprezentanți ai tuturor structurilor asociative reprezentative ale rezerviștilor militari care fac parte din Acordul-Cadru.
- **11 iunie:** Membri ai **Sucursalei Satu Mare** au participat la ultima etapă din semestrul I 2025, a Programului ”Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”. Activitățile s-au derulat la morminte din localitățile Cehal și Sărăuad, iar prezentator/speaker la cele două evenimente a fost col. (r) Ștefan Coșarcă, din Sucursala Satu Mare.

*

„Vitrării” în peisajul publicistic

- Revista „**România Eroică**”, publicată de Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, include în numărul 1 (73)/2025, sub titlul „**Vitrării – o revistă cu multe „lumini”, dar și ceva „umbre”**”, o amplă prezentare a numărului 60 al revistei, semnată de col. (ret.) Dumitru Dan Roman. Mulțumim autorului pentru aprecierile formulate, precum și pentru „îndreptarea” din finalul cronicii.
- Cotidianul „**Crai Nou**” din Suceava include, sub titlul „**Revista Vitrării, la ceas jubiliar**”, o amplă prezentare a numărului 60 al revistei, semnată de jurnalistul Adrian Popovici.

*

PREZENȚE ARTISTICE : VALERIU LAZĂR

„Obiectele pe care le creez sunt o proiecție fizică, tangibilă a unor idei, a unor construcții mentale care mă reprezintă. Cu ajutorul lor încerc să penetrez subconștientul iubitorului de artă sau a privitorului profan încercând să-i induc stări de contemplație”.

Astfel se autodefineste sculptorul Valeriu Lazăr, cu ale cărui lucrări ilustrăm acest număr al revistei. De profesie inginer, născut în București la 03.08.1968, licențiat al Institutului Politehnic din București (Facultatea Ingineria și Managementul Sistemelor Tehnologice) în anul 1993, a activat în cadrul SRI între anii 1991-2016.

Absolvent al cursurilor de master ale Universității Naționale de Arte din București, Facultatea de Arte Decorative și Design, secția metal, are numeroase participări la saloane naționale de artă, la expoziții de grup precum și 9 expoziții personale. Abilitățile practice pe care le stăpânește îl fac un apreciat colaborator tehnic în diverse proiecte, acestea culminând cu participarea în 2022 ca suport tehnic în cadrul Bienalei de la Veneția (expoziția colaterală „*Răpirea din Serai*” a pictorului Eugen Raportoru).

Este o prezență activă în peisajul cultural având la activ și participări în simpozioane de creație și expoziții internaționale.

Lucrările lui fac parte din colecții personale din România, Ungaria, Italia și Israel.

„Sculptura lui Valeriu Lazăr are preziozități provenite din sfera materialelor utilizate, care sunt diverse, având o anumită distincție estetică. Conferind volumelor un cumul de tendințe în care apare în mod pregnant o cercetare asupra elansării în spațiu a geometriilor efilate și perforate sau prezentând soliditatea materiei imponderabile, acestea implică o suprafață pe care sunt adăugate simboluri sacre, cu o încărcătură emoțională emergentă spre resorturile interioare ale artistului.

Cromatica lor și formele diverse păstrează unitatea de viziune și ne vorbesc despre un artist rafinat, pentru care volumul este o bijuterie captând lumina în unghiurile care lasă întâietate liniilor curbe și sferelor peste care, eclerașele alunecă, generând spațialități diverse și problematizând poliaxialități”.
(Ana Amelia Madalina Dincă, critic de artă).

Activitate artistică martie-mai 2025:

Expoziție personală – *Gânduri negre* – 14-30.04.2025 Centrul Cultural MAI

Expoziții de grup

- 16.04.-04.05 2025: expoziția „Mai mare decât 1” la Muzeul Național al Țăranului Român, lucrarea *Vulva floss terrae*.
- 20.03-15.04.2025: expoziția internațională „West meets East-a cultural book exchange 2025” ediția XIV – Sala Orizont, lucrarea „Cartea facerii”.
- 16.04.-05.05.2025: Expoziția Metalibris, Lucrarea „Gnostic”
- 15.03.-05.05.2025: Salonul Național de Plastică Mică 2025 Brăila - Muzeul de Artă, lucrarea „Germinație”.
- 01.05.-15.05.2025: Expoziția „Alter”, Galeria Simeza, lucrarea „Mreje”.
- 14.05.-30.05.2025: Expoziția internațională „Micul Prinț”, Muzeul de artă Satu Mare, lucrarea „Desert rose”.
- 24.05.2025: Expoziția caritabilă „Gala Luminilor”, Muzeul de artă Constanța, lucrarea donată: „Cruce”.

oooOOOooo